

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto  
Privatinės teisės katedra**

Juozo Žabolio,  
V kurso, komercinės teisės  
studijų šakos studento

**Magistro darbas**

**Įmonės pirkimo-pardavimo teisinio reglamentavimo ypatumai ir taikymo  
problematika**

Vadovė: Renata Juzikienė  
Recenzentas: doc. dr. Paulius Miliauskas

Vilnius  
2020

## TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. ĮMONĖS KONCEPCIJA .....	9
1.1. Ekonominė įmonės samprata .....	9
1.2. Teisinė įmonės samprata.....	11
1.3. Įmonė kaip turtinis kompleksas .....	14
2. ĮMONĖS (VERSLO) PERLEIDIMO BŪDAI .....	20
2.1. Turto sandoris (angl. <i>asset deal</i> ) kaip verslo perleidimo būdas .....	21
2.1.1. Įmonės kaip turtinio komplekso pirkimas-pardavimas ir jo sutarties bruožai .....	24
2.1.2. Atskiro įmonės turto pirkimas-pardavimas (angl. <i>piece-by-piece asset         transfer</i> ).....	38
2.2. Įmonės pirkimo-pardavimo kaip turtinio komplekso ir atskiro įmonės turto pirkimo-pardavimo institutų koegzistavimo problematika Lietuvoje .....	39
3. TURTO SANDORIO IR AKCIJŲ SANDORIO LYGINAMOJI ANALIZĖ .....	42
3.1. Akcijų sandoris (angl. <i>share deal</i> ) kaip verslo perleidimo būdas.....	42
3.2. Verslo perleidimo akcijų sandorio ir turto sandorio būdų lyginamoji analizė ir problematika.....	45
3.2.1. Akcininkų apsauga bei pirmumo teisės taikymas smulkiųjų akcininkų apsaugai nuo turimos dalies mažinimo (angl. <i>capital dilution</i> ).....	47
3.2.2. Darbuotojų opcionai ir jų problematika verslo perdavimo metu .....	52
3.2.3. Kiti lyginamieji aspektai .....	55
IŠVADOS .....	59
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	61
SUMMARY.....	69

## IVADAS

**Temos aktualumas.** Įmonių susijungimų ir įsigijimų sandoriai (angl. *mergers & acquisitions*) Lietuvoje paskutinį dešimtmetį yra ypač aktyvūs<sup>1</sup>. Atsižvelgiant į tai, jog investuotojai, o ypač privataus kapitalo fondai, Lietuvoje šiuo metu išgyvena pakylėjimą, verslo įsigijimo sandoriai artimoje ateityje tik dažnės. Tokį dažnėjimą taip pat lemia ir išaugęs sandorių, kuriuose pirkėjas yra užsienio investuotojas, kiekis<sup>2</sup>. Atitinkamai, kyla verslo perleidimo reglamentavimo aktualumas Lietuvos ekonomikos, investicijų skatinimo atžvilgiu. Šiuo metu Lietuvos teisėje yra įtvirtinti du pagrindiniai verslo perleidimo būdai: akcijų pirkimas-pardavimas, kylantis iš Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo, ir įmonės kaip turtinio komplekso pirkimas-pardavimas, reglamentuotas Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse kaip atskira sutarties rūšis. Vis tik, atsižvelgiant į Lietuvos Finansų analitikų asociacijos pateiktas ataskaitas už 2019 metų pirmąjį pusmetį<sup>3</sup>, matyti, kad iš 41 atskleisto nekonfidencialaus verslo perleidimo sandorio net 40 sandorių buvo vykdomi naudojant akcijų pirkimo-pardavimo institutą ir tik vienas sandoris – perleidžiant įmonę kaip turtinį kompleksą<sup>4</sup>. Remiantis šia statistika galima daryti išvadą, kad populiariausias verslo perleidimo būdas Lietuvoje yra akcijų pirkimas-pardavimas. Būtent tokio verslo sandorio metu yra perleidžiamos įmonės akcijos, o ne pati įmonė kaip turtinis kompleksas, t. y. vykdomas akcijų sandoris (angl. *share deal*). Nors Lietuvos teisės aktai ir įtvirtina šiuos du verslo perdavimo būdus, tačiau pateikta statistika rodo, jog įmonės pirkimo-pardavimo institutas yra akivaizdžiai nenaudojamas praktikoje. Savo ruožtu tai kelia klausimą, kodėl įmonės kaip turtinio komplekso pirkimo-pardavimo sandoriai, kurių atžvilgiu objektu yra pati įmonė, o ne jos akcijos, nėra tokie pat patrauklūs kaip akcijų pirkimo-pardavimo sandoriai. Taip pat, ar apskritai įmonės kaip objekto civilinėje apyvartoje reglamentavimas yra palankus tokio sandorio vykdymui Lietuvos Respublikos teisėje. Siekiant atsakyti į šiuos klausimus, autoriaus nuomone, yra svarbi įmonės pirkimo-pardavimo sutarties reglamentavimo analizė bei lyginamoji su akcijų pirkimo-pardavimo

---

<sup>1</sup> Advokatų kontoros Ellex Valiūnas pateikiama informacija [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.ellex.lt/uploads/files/dir426/dir21/dir1/2\\_0.php?fbclid=IwAR2fHOE8OokoFjwN11bcYoYCOWpqrAjQo9OMDsDuf9TK8J6kjHBHkX\\_jT-o](http://www.ellex.lt/uploads/files/dir426/dir21/dir1/2_0.php?fbclid=IwAR2fHOE8OokoFjwN11bcYoYCOWpqrAjQo9OMDsDuf9TK8J6kjHBHkX_jT-o)>.

<sup>2</sup> *Ibid.*

<sup>3</sup> Finansų analitikų asociacijos pateikiama informacija [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://drive.google.com/file/d/1fb2SQWCcecCSgUI9zVJAXhqaNNgODXVy/view>>.

<sup>4</sup> Nurodoma, kad buvo įsigyjamas AB “Sparta” kojinių mezgimo verslas – pirkėjas pirkė gamybinę įrangą, prekės ženklus, perėmė darbuotojus, sutartis su paslaugų tiekėjais ir pirkėjais.

sutartimi analizė. Nors teisės doktrinoje jau buvo keletas darbų, kuriuose šie klausimai buvo analizuojami<sup>5</sup>, tačiau autoriaus nuomone tam tikri aktualūs ir šiai analizei reikšmingi aspektai nebuvo pakankamai plačiai arba apskritai analizuoti, pavyzdžiui, kas liečia fizinio asmens buvimą įmonės pirkimo-pardavimo sutarties šalimi, akcininkų interesų apsaugos mechanizmus, darbuotojams ir valdymo organų nariams skiriamų opcijų likimą įmonės pirkimo-pardavimo metu arba kuriais atvejais įmonės pirkimo-pardavimo institutas iš tiesų yra pranašesnis nei akcijų pirkimas-pardavimas. Taip pat autoriaus nuomonė išsiskiria ir kitais įmonės pirkimo-pardavimo sutarties institutui būdingais klausimais.

Giliau analizuojant įmonės pirkimo-pardavimo institutą taip pat kyla klausimas ir dėl jo vietos Lietuvos teisiniame reglamentavime. Iš pirmo žvilgsnio gali susidaryti įspūdis, kad Lietuvoje turto sandoris (angl. *asset deal*) yra suprantamas būtent per įmonės pirkimo-pardavimo prizmę, t. y. kad, siekiant perleisti įmonę sudarantį turtą, turėtų būti taikomas būtent šis reglamentuotas institutas. Vis tik praktikoje net ir tais atvejais, kai yra siekiama perleisti verslą ar jo dalį parduodant įmonės turtą, o ne akcijas, yra naudojamos ne įmonės pirkimo-pardavimo institutu, tačiau yra sudaromi atskiri turto perleidimo sandoriai, t. y. vykdomas atskiro įmonės turto pirkimas-pardavimas (angl. *piece-by-piece asset transfer*). Būtent toks verslo perleidimo modelis vyrauja ir kitų valstybių teisėje, t. y. siekiant perleisti verslą turto sandorio (angl. *asset deal*) būdu yra naudojamos kelių atskirų sandorių principu vykdomas atskiro įmonės turto arba viso įmonės turto pirkimą-pardavimą<sup>6</sup>. Kadangi, Lietuvos teisinis reguliavimas šiuo aspektu pasižymi unikalumu, nes tik Lietuvos ir Rusijos civiliniai kodeksai įtvirtina tokią atskirą sutartį kaip įmonės pirkimo-pardavimo<sup>7</sup>, natūraliai kyla klausimas ir dėl tokių dvejopo pobūdžio sandorių koegzistavimo Lietuvos teisėje – ar Lietuvoje perleidžiant įmonės turtą atskirais sandoriais turėtų būti taikomos įmonės pirkimo-pardavimo sutarties nuostatos. Šių sandorių koegzistavimo analizė

---

<sup>5</sup> Pavyzdžiui, JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, BITĖ, V. Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnostavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei, *Jurisprudencija*, 2010, 2(120), KIRŠIENĖ, J., KERUTIS, K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktiko lyginamoji analizė. *Jurisprudencija*, 2006, 3(81).

<sup>6</sup> PFEIFFER, G., TIMMERBEIL, S., JOHANNESDOTTER, F. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, p. 219, 234, 260, 529.

<sup>7</sup> Būtent toks institutas kaip įmonės pirkimas-pardavimas, t. y. kaip jis suvokiamas pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatas, į Lietuvos teisę buvo perkeltas iš Rusijos civilinio kodekso, kuriame yra numatytos beveik analogiškos nuostatos reglamentuojančios įmonės pirkimo-pardavimo sutartį (žr. Российская Федерация Гражданский кодекс Российской Федерации [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 19 d.] prieiga per internetą: <<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102039276>>, 559-566 str. bei 656-664 str.).

Lietuvos teisės doktrinoje plačiau nagrinėta nebuvo arba buvo nurodoma, kad visais atvejais perleidžiant įmonės turtą kaip verslą turi būti taikomas įmonės pirkimo-pardavimo institutas<sup>8</sup>, tačiau autoriaus nuomonė šiuo klausimu išsiskiria ir dėl to yra reikšminga plačiau jį paanalizuoti.

Taigi, atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje įtvirtintas įmonės pirkimo-pardavimo teisinis reglamentavimas kelia ne vieną klausimą tiek teoriniu, tiek praktiniu požiūriu, tik išsami šių klausimų analizė leis nustatyti įmonės pirkimo-pardavimo instituto tikslingumą bei vietą Lietuvos teisiniame reglamentavime, o lyginamoji analizė su kitu verslo perleidimo būdu – akcijų pirkimo-pardavimu – bei su užsienio teise leis nustatyti įmonės pirkimo-pardavimo neigiamas puses, pasiūlyti instituto tobulinimo sprendimo būdus ir atskleisti, kuriais atvejais šis institutas būtų pravartus taikyti.

**Darbo tikslas.** Magistro darbo tikslas yra pagal Lietuvos teisę kvalifikuoti įmonės pirkimo-pardavimo sutarties nuostatas bei atskleisti įmonės pirkimo-pardavimo instituto vietą Lietuvos teisiniame reglamentavime, išgryninti šio instituto objekto – įmonės kaip turtinio komplekso – sudedamąsias dalis bei išanalizuoti įmonės pirkimo-pardavimo problematiką nurodant instituto privalumus ir trūkumus bei pateikiant instituto tobulinimo sprendimo būdus.

#### **Darbo uždaviniai.**

1. Išanalizuoti įmonės pirkimo-pardavimo instituto objektą – įmonę kaip turtinį kompleksą bei atskleisti jo esminius bruožus.
2. Išanalizuoti įmonės kaip turtinio komplekso perleidimo būdus Lietuvos teisėje atskleidžiant įmonės pirkimo-pardavimo sutarties bei atskiro įmonės turto pirkimo sandorio bruožus ir ypatumus bei įvertinti jų koegzistavimo galimybę.
3. Atlikti Lietuvos teisės lyginamąją analizę su Vokietijos ir Rusijos teise įmonės kaip turtinio komplekso pirkimo-pardavimo reglamentavimo atžvilgiu.
4. Atlikti lyginamąją įmonės pirkimo-pardavimo ir akcijų pirkimo-pardavimo kaip verslo perdavimo būdo analizę taip atskleidžiant įmonės pirkimo-pardavimo teigiamas ir neigiamas puses ir pateikiant instituto tobulinimo sprendimo būdus (jeigu tokių būtų).

---

<sup>8</sup> Žr. JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010.

**Objektas.** Magistro darbo objektas yra įmonės kaip turtinio komplekso pirkimo-pardavimo sutartis bei instituto taikymas praktikoje. Magistro darbas yra padalintas į tris struktūrines dalis. Pirmoje dalyje yra analizuojamas įmonės pirkimo-pardavimo objektas – įmonė kaip turtinis kompleksas. Atitinkamai, pateikiama įmonės sampratos ekonominė bei teisinė analizė, atskleidžiamos sudėtinės įmonės kaip turtinio komplekso dalys bei elementai, išsiginama įmonės kaip turtinio komplekso samprata. Antroje dalyje yra analizuojami Lietuvoje įtvirtinti turto perdavimo būdai. Plačiau nagrinėjami įmonės pirkimo-pardavimo sutarties bruožai, atskleidžiama šio instituto koegzistavimo su atskiro įmonės turto pirkimo-pardavimo kaip verslo perdavimo sandoriu problematika. Taip pat, pateikiama lyginamoji analizė su Vokietijos ir Rusijos teise. Trečioje darbo dalyje yra aptariamas kitas verslo perdavimo būdas – akcijų pirkimas pardavimas. Atliekama įmonės pirkimo-pardavimo ir akcijų pirkimo-pardavimo lyginamoji analizė. Analizuojami atvejai, kuomet įmonės pirkimo-pardavimo instituto naudojimas yra pravartus arba netikslingas, pateikiamos šio instituto teigiamos ir neigiamos pusės. Plačiau nagrinėjami klausimai susiję su akcininkų bei kreditorių apsauga, opcionių likimu. Tiek antroje, tiek trečioje darbo dalyse pateikiami pasiūlymai kada įmonės pirkimo-pardavimo instituto taikymas būtų pravartus, siūlomi sprendimo būdai, kuriuos įgyvendinus šis institutas galėtų būti plačiau naudojamas praktikoje.

Pabrėžiama, jog užsienio lyginamoji analizė darbe vykdoma su Rusijos (atsižvelgiant į tai, jog įmonės pirkimo-pardavimo sutarties institutas buvo perkeltas iš Rusijos civilinio kodekso<sup>9</sup>) bei su Vokietijos (atsižvelgiant į tai, jog Vokietijos teismai suformavo įmonės kaip turtinio komplekso poziciją) teise. Taip pat, pateikiama ir lyginamoji analizė su atskiro įmonės turto pirkimo-pardavimo sandoriu, siekiant atskleisti šių institutų galimybę koegzistuoti Lietuvos teisėje bei kitu alternatyviu verslo perdavimo būdu – akcijų pirkimo-pardavimu. Pastarasis verslo perdavimo būdas lyginamajai analizei pasirinktas todėl, jog jis plačiausiai naudojamas praktikoje ir darbe siekiama atskleisti jo atžvilgiu įmonės pirkimo-pardavimo instituto trūkumus bei privalumus.

**Tyrimo metodai.** Magistro darbe naudojami šie mokslinio tyrimo bei aiškinimo metodai: *Lyginamasis metodas* – naudojant lyginamąjį metodą yra analizuojami Lietuvos, Vokietijos bei Rusijos teisei būdingi įmonės pirkimo-pardavimo bruožai, taip pat lyginami skirtingi verslo perdavimo metodai.

---

<sup>9</sup> JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, p. 43.

*Lingvistinis metodas* – pasitelkiant lingvistinį metodą, siekiama atskleisti tikrąją darbe naudojamų sąvokų reikšmę bei išanalizuoti įvairių institutų formuluotes.

*Teleologinis metodas* – metodas naudojamas siekiant atskleisti įstatymų leidėjo tikruosius tikslus, kurių buvo siekta įtvirtinant tam tikrus verslo perleidimo būdus ir įmonės sampratą.

*Sisteminis metodas* – šis metodas naudojamas verslo perleidimo būdus analizuojant skirtingų įstatymų atžvilgiu, taip pat analizuojant įmonės ir verslo perleidimą ekonominiu ir teisiniu požiūriu.

*Loginis-analitinis metodas* – metodas naudojamas lyginant autorių darbus, jų požiūrį į verslo perleidimo metodus, atkleidžiant skirtingų verslo perleidimo būdų esminius bruožus, skirtumus.

**Darbo originalumas.** Pirmiausia, reikėtų pabrėžti, jog įmonės pirkimo-pardavimo institutas yra retai naudojamas praktikoje. Todėl natūralu, jog teisės darbuose nėra dažnai minimas. Nors institutas ir buvo nagrinėtas teisės autorių, tačiau tam tikri probleminiai aspektai šios dienos aktualiais klausimais iki šiol dar nebuvo atskleisti ar plačiau nagrinėti. Doktrinoje nėra pateikta šio instituto koegzistavimo problematika su atskiru įmonės turto pirkimo-pardavimo, kaip verslo perdavimo būdo, sandoriu. Dar daugiau, doktrinoje nėra sutinkama gili įmonės pirkimo-pardavimo ir akcijų perleidimo kaip verslo pirkimo sandorių analizė. Dažniausiai analizuojami tik formos klausimai arba proceso tvarka, tačiau esminiai ir praktikoje reikšmingi aspektai, kurie atskleistų šių verslo perleidimo sandorių pranašumus ir trūkumus, nėra giliau analizuojami. Pavyzdžiui, skirtingai nei kitų autorių darbuose, šiame darbe atkreiptinos problemos į dar neanalizuotus įmonės pirkimo-pardavimo aspektus, kaip, pavyzdžiui, darbuotojų skatinamosios priemonės, opcionų likimas įmonės pirkimo-pardavimo ir akcijų pirkimo-pardavimo atveju, akcininkų pirmumo teisė ir apsauga parduodant įmonę kaip turtinį kompleksą. Taip pat, pateikiami atvejai, kai verslo perleidimo būdo – įmonės pirkimo-pardavimo – naudojimas yra pravartus arba netikslingas.

Taip pat, vertėtų pabrėžti, jog nagrinėjant įmonės pirkimą-pardavimą dažniausiai apsiribojama grynai tik teisine analize, o nei kiek neatsižvelgiama į taip pat ir teisės aiškinimui reikšmingą ekonominę ar realią verslo patirtį. Atitinkamai, šiame darbe analizuojamos situacijos, kurios gali susiformuoti verslo perdavimo metu praktikoje ir pateikiami jų sprendimo būdai.

**Svarbiausi šaltiniai.** Analizuojant įmonės pirkimo-pardavimo institutą ir jam būdingus bruožus svarbiausi yra doktrininiai šaltiniai. Kadangi institutas yra itin retai naudojamas praktikoje, pasigendama išsamesnės teismų praktikos. Atitinkamai, kaip svarbiausias šaltinis yra dr. Astos Jakutytytės-Sungailienės disertacija „*Įmonė kaip civilinių teisių objektas*“<sup>10</sup>, kurioje plačiausiai yra išanalizuojamas įmonės pirkimo-pardavimo sutarties institutas. Darbe taip pat remiamasi dr. Virginijaus Bitės<sup>11</sup> bei dr. Julijos Kiršienės ir Kristupo Keručio<sup>12</sup> darbais. Atliekant užsienio teisės analizę pagrindinis šaltinis – autorių Gero Pfeifer, Sven Timmerbeil ir Frederik Johannesdotter redaguota „*International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*“<sup>13</sup> jurisdikcijų apžvalga turto sandorio atžvilgiu.

---

<sup>10</sup>JAKUTYTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010.

<sup>11</sup>BITĖ, V. Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnostavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei, *Jurisprudencija*, 2010, 2(120); BITĖ, V. Uždarnosios bendrovės akcijų perdavimas, kaip verslo perleidimo būdas: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009.

<sup>12</sup>KIRŠIENĖ, J., KERUTIS, K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktiko lyginamoji analizė. *Jurisprudencija*, 2006, 3(81).

<sup>13</sup>PFEIFFER, G., TIMMERBEIL, S., JOHANNESDOTTER, F. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, p. 219.



## 1. ĮMONĖS KONCEPCIJA

Įmonės, kaip tam tikros veiklos organizacinio vieneto, kuris įgalina dalyvavimą civilinėje apyvartoje, koncepcija, pirmiausia, atsirado ekonomikos moksle, o vėliau, kaip juridinio asmens kategorija, įmonė įsigaliojo ir teisės moksle bei teisės aktuose<sup>14</sup>. Tai, kad egzistuoja dvejopas įmonės suvokimas ekonomine ir teisine prasme, patvirtina ir mokslininkų darbai. Pavyzdžiui, Gerhard Bebr nagrinėdamas įmonės sąvoką privačių asmenų teisės į apeliaciją Europos Bendrijos kontekste nurodė, jog teisinė įmonės samprata nurodo juridinį asmenį, kuris Bendrijos teisme gali veikti ekonominio vieneto vardu, o ekonominė samprata yra tik pagrindas, kad juridinis asmuo galėtų pasinaudoti apeliacijos teise<sup>15</sup>. Siekiant išgryninti įmonės sampratą teisės moksle buvo pasitelktas ekonomistų formuojamas požiūris į šią struktūrą. Atitinkamai, siekiant atskleisti įmonės gebėjimą būti įmonės pirkimo-pardavimo sutarties objektu reikalinga tiek ekonominė, tiek teisinė šios konstrukcijos analizė.

### 1.1. Ekonominė įmonės samprata

Teisinėje literatūroje nurodoma, kad esminės reikšmės įmonės kaip veiklos organizavimo formos sampratai turėjo Nobelio premijos laureato ekonomisto Ronald Coase 1937 m. išleistas darbas „Firmos prigimtis“ (angl. *The Nature of the Firm*)<sup>16</sup>. Nors dar iki R. Coase darbo ekonomistai egzistuojančią įmonės sampratą, kuri buvo paremta neoklasicistine įmonės teorija, laikė neturinčia trūkumų<sup>17</sup>. Įmonė buvo suprantama kaip darbuotojų, veikiančių bendram tikslui pasiekti, visuma<sup>18</sup>. Tokia visuma užtikrino darbo pasiskirstymo efektyvumą, darbo našumą bei masto ekonomiką. Būtent šie įmonės kaip verslo organizacijos pranašumai buvo laikomi įmonių kūrimosi pagrindu. Vis tik ši teorija nepateikė paaiškinimo kas ir kaip vyksta įmonės viduje. Būtent pradžią šio klausimo analizei davė Ronald Coase. Priešingai nei įmonė buvo suprantama iki tol, R. Coase

---

<sup>14</sup> JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, p. 48.

<sup>15</sup> BEBR, G. The Concept of Enterprise under European Communities: Legal Effect of Partial Integration. 1961 [interaktyvus]. [žiūrėta: 2020 m. vasario 23 d.]. Prieiga per internetą <<http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2886&context=lcp>>.

<sup>16</sup> ULEN, T. S. The Coasean Firm in Law and Economics. *The Journal of Corporation Law*, Nr. 2, 1993, p. 304.

<sup>17</sup> HART, O. An Economist's Perspective on the Theory of the Firm. *Columbia Law Review*. Vol. 89, No. 7, 1989, p. 1758.

<sup>18</sup> ULEN, T. S. The Coasean Firm in Law and Economics. *The Journal of Corporation Law*, Nr. 2, 1993, p. 305.

aiškino, jog įmonės – tai centralizuotos institucijos atsirandančios rinkos sąlygomis. Ekonomistas įmonę apibūdino kaip ilgalaikę daugiašalę sutartį, kurioje visi gamybos veiksniai yra susiję su visais kitais indėlio į veiklą faktoriais ir yra nuo jų priklausomi<sup>19</sup>. Kitaip tariant, įmonę apibendrina kaip verslo darinį – subjektą, kurį jungia tam tikrų sutarčių, kaip, pavyzdžiui, korporatyvinio valdymo, darbo, visumą. Poreikį jungtis į tokią struktūrą kaip įmonę ir per ją koordinuoti verslą autorius grindė ekonominiu naudingumu – mažesnėmis sąnaudomis nei sudarinėjant sandorius tiesiogiai rinkoje<sup>20</sup>. Tai taip pat davė pradžią sutartinės teisės teorijos vystymuisi, toliau plėtotai Jenseno ir Meklingo<sup>21</sup>, kuri šiuo metu yra viena iš dominuojančių bendrovių teisės teorijų<sup>22</sup>. Atitinkamai, toks R. Coase požiūris padarė didelę įtaką mokslininkų, tyrinijančių juridinio asmens, kaip sutarties visumos aspektus, darbams ir prisidėjo prie modernaus teisinio požiūrio į įmonę formavimo<sup>23</sup>. Kita vertus, šio darbo kontekste kyla klausimas ar ekonominiu požiūriu įmonė yra suvokiama kaip subjektas ar kaip objektas ir ar tokio požiūrio pakanka analizuojant įmonės pirkimo-pardavimo institutą.

Ekonomikos mokslo atstovai įmonę nagrinėja per verslo subjekto prizmę. Tai, kaip tam tikrai veiklai, sukurtas organizacinis vienetas, kuris savaime dalyvauja apyvartoje, užsiima prekių ir paslaugų prekyba, kaip tam tikras kompleksinis derinys, kuris pasireiškia per apskaitos sistemą ir jos valdymą, dėl kurio vadovybė atskaitinga suinteresuotiems subjektams už finansinius rezultatus<sup>24</sup>. Tokio ekonominio požiūrio į įmonę analizė suponuoja, kad įmonė yra tik verslo subjektas, viduje jungiantis skirtingas kompetencijas, o šiai organizacijai suteikus pelno siekiančio juridinio asmens teisinę formą, palengvinamas įmonės ekonominės veiklos vykdymas, kadangi suteikiama įmonėje dalyvaujančių asmenų apsauga. Todėl, remiantis grynai ekonomine pozicija, kurioje įmonė suvokiama kaip prekyboje dalyvaujanti organizacija, pati įmonė negalėtų būti laikoma objektu ir atitinkamai būti perleidžiama pirkimo-pardavimo sandoriu. Remiantis tokiu aiškinimu, nuosavybės teisę į, pavyzdžiui, uždarają akcinę bendrovę, būtų įmanoma perleisti tik akcijų perleidimo būdu, o įmonės pirkimo-pardavimo institutas nebūtų galimas įgyvendinti. Kita

---

<sup>19</sup> TIKNIŪTĖ, A. Juridinio asmens doktrina: šiuolaikinės tendencijos. *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 2(104), p. 68.

<sup>20</sup> ULEN, T. S. The Coasean Firm in Law and Economics. *The Journal of Corporation Law*, Nr. 2, 1993, p. 308.

<sup>21</sup> Plačiau JENSEN, C. M., MECLING, H. W. Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 1976.

<sup>22</sup> LAURAITYTĖ, E. Sutartinės bendrovės teorijos susiformavimas ir sutartinė bendrovės prigimtis. *Teisė*, 2014, Nr. 90, p. 142.

<sup>23</sup> TIKNIŪTĖ, A. Juridinio asmens doktrina: šiuolaikinės tendencijos. *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 2(104), p. 68.

<sup>24</sup> BIONDI, Y. The Governance and Disclosure of the Firm as Enterprise Entity [interaktyvus]. [2020 m. vasario 23 d.] prieiga per internetą <[https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=2231340](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2231340)>.

vertus, tai tik ekonominio požiūrio į įmonę pasekmė ir siekiant nustatyti ar įmonė galėtų būti pirkimo-pardavimo objektu, būtina atitinkamos jurisdikcijos teisės analizė – ar yra įtvirtinta galimybė disponuoti įmone civilinėje apyvartoje. Viena to sąlygų – tai įmonės, kaip objekto įtvirtinimas teisiniame reglamentavime. Todėl toliau bus nagrinėjamas įmonės dalyvavimas ir disponavimas ja civilinėje apyvartoje Lietuvos teisinio reglamentavimo atžvilgiu.

## 1.2. Teisinė įmonės samprata

Norint atsakyti į klausimą ar įmonė yra civilinės apyvartos subjektas ir (arba) objektas, pirmiausia reiktų atskleisti, kaip Lietuvos teisėje yra suvokiamas civilinės apyvartos objektas ir subjektas.

Analizuojant civilinio teisinio santykio subjekto sampratą daug neaiškumo nekyla. Pripažįstama, kad tai yra asmenys, tarp kurių atsiranda civilinis teisinis santykis<sup>25</sup>. Kita vertus, to negalima pasakyti objekto sampratos analizės atžvilgiu. Teisės doktrinoje vyrauja du pagrindiniai požiūriai į civilinio teisinio santykio objektą. Monistinės teorijos šalininkai objektu laiko tai, į ką yra nukreiptos civilinės teisės ir pareigos<sup>26</sup>. Pliuralistinės teorijos atstovai laikosi nuomonės, kad objektas – tai, dėl ko atsiranda civilinis teisinis santykis (t. y. tikslas, rezultatas tenkinantis subjektų poreikius)<sup>27</sup>. Esama ir trečiosios pozicijos, jog gali būti net tokių civilinių teisinių santykių, kurie apskritai neturi objekto, tačiau toks požiūris yra plačiai kritikuojamas<sup>28</sup>. Vis tik, Lietuvos teisiniame reguliavime požiūris į objektą buvo įtvirtintas 2001 metais priėmus Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą (**CK** arba **Civilinis kodeksas**). Jame įstatymo leidėjas, siekdamas didinti civilinės teisės veiksmingumą pasirinko pliuralistinę civilinių teisių objekto doktriną<sup>29</sup> numatydamas, kad civilinių teisinių santykių objektas – teisinių santykių rezultatas. Atitinkamai, kyla klausimas, kaip šių teisinių kategorijų atžvilgiu yra suprantama įmonė.

Analizuojant anksčiau galiojusius teisės aktus pastebima tendencija įmonę traktuoti tik kaip teisinių santykių subjektą. Konkrečiai, pavyzdžiui, iki 2004 metų galiojusiame Lietuvos Respublikos įmonių įstatyme įmonė buvo apibūdinta kaip savo firmos vardą turintis ūkinis vienetas, įsteigtas įstatymų nustatyta tvarka tam tikrai ūkinei-komercinei veiklai vykdyti<sup>30</sup>. Toks

---

<sup>25</sup> VITKEVIČIUS, P. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. I tomas*. Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 106.

<sup>26</sup> *Ibid.*, p. 112.

<sup>27</sup> *Ibid.*

<sup>28</sup> *Ibid.*, p. 115.

<sup>29</sup> PAKALNIŠKIS, V. Daiktai civilinių teisių objektų sistemoje. *Jurisprudencija*, 2005, Nr. (71) 63, p. 76; VITKEVIČIUS, P. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. I tomas*. Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 112.

<sup>30</sup> Lietuvos Respublikos įmonių įstatymas. *Žinios*, 1990, Nr. 14-395.

įstatyminis įtvirtinimas, kuris nurodo, jog įmonė – tai organizacinis darinys dalyvaujantis ūkinėje veikloje, suponavo įmonės kaip subjekto, kurio, kaip turtinio komplekso, įsigyti nebuvo negalima, poziciją. Įmonės kaip subjekto samprata atsispindi ir dabar šiai dienai galiojančiuose Lietuvos Respublikos įstatymuose. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatyme nurodoma, kad įmonė, tai ekonominę veiklą vykdančio juridinio asmens<sup>31</sup>. Savo ruožtu, CK 6.185 straipsnyje įmonė yra laikoma verslininku<sup>32</sup>. Įmonės subjektiškumas atskleidžiamas ir CK 2.33 straipsnyje, kuriame teigiama, jog įmonė – tai juridinis asmuo turintis savo pavadinimą, galintis įgyti teises ir pareigas, būti ieškovu ir atsakovu teisme<sup>33</sup>. Šie straipsniai perteikia įmonės kaip subjekto sampratą. Kad įmonė yra suvokiama kaip ūkio subjektas taip pat atsispindi ir Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatyme. Šio įstatymo 3 straipsnis nurodo, jog ūkio subjektas – tai įmonė, kuri užsiima gamybine, komercine, finansine ar profesine veikla, susijusia su prekių ir paslaugų pirkimu ar pardavimu. Kita vertus, šiuo metu galiojančiuose teisės aktuose taip pat yra įtvirtintų nuostatų, kuriose įmonė yra nurodoma jau ne tik kaip civilinių teisiųjų santykių subjektas, tačiau ir kaip objektas. Vis tik visais atvejais, ar įmonė būtų suprantama kaip subjektas ar kaip objektas, yra vartojama ta pati ir, atitinkamai, teisinį neaiškumą kelianti sąvoka „įmonė“. Pavyzdžiui, CK 1.110 straipsnis nurodoma, jog įmonė kaip verslu užsiimančiam (pelno siekiančiam) asmeniui priklausanti turto, turtinių bei neturtinių teisiųjų, skolų ir kitokių pareigų visuma gali būti civilinės teisės objektu<sup>34</sup>.

Tai, jog įmonė gali būti suprantama tiek kaip objektas, tiek kaip subjektas ir, kad nėra dėl to konsensuso, pasisakyta ir Lietuvos teisės doktrinoje. Pavyzdžiui, dr. Valentinas Mikelėnas įmonės kaip subjekto ir įmonės kaip objekto sampratas pateikia per ekonominę ir teisinę įmonės sampratas. Nurodo, jog ekonomine prasme įmonė, tai yra tam tikras turtinis kompleksas, kuris gali būti pripažintas tik objektu, o ne subjektu<sup>35</sup>, tačiau analizuojant šią sąvoką teisine prasme, tai jau yra savarankiškas subjektas tam tikrai ekonominei veiklai vykdyti<sup>36</sup>. Prof. Romualdas Stanislovaitis taip pat išvelgia įmonės sampratos daugiareikšmiškumą. Jis teigia, jog įmonė

---

<sup>31</sup> Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1998-12-11, Nr. 109-2993, 2 str. 7 d.

<sup>32</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 6.185 str. 1 d.

<sup>33</sup> *Ibid.*, 2.33 str. 1 d.

<sup>34</sup> *Ibid.*, 1.101 str. 1 d.

<sup>35</sup> ABRAMAVIČIUS, A., MIKELĖNAS, V. *Vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 1999, p. 256.

<sup>36</sup> *Ibid.*

finansų, administraciniuose ir socialiniuose įstatymuose suprantama kaip ūkinės apyvartos dalyvis – teisės subjektas<sup>37</sup>. Nors autorius nenaudoja įmonės kaip objekto sąvokos, tačiau nurodo įmonę kaip tam tikrą ūkinį kompleksą, kuris yra verslininko nuosavybė, nes kitaip įmonės disponuoti - parduoti, išnuomoti ar įkeisti – būtų neįmanoma<sup>38</sup>, kas iš esmės taip pat suponuoja požiūrį į įmonę tiek kaip subjektą, tiek kaip objektą. Įmonės kaip subjekto ir kaip objekto poziciją patvirtina ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2014 metų nutartyje. Joje nurodoma, jog individualios įmonės statusas yra dvejopas – kaip teisinio santykio objekto ir kaip subjekto, taip pat įmonė dalyvauja civilinėje apyvartoje kaip atskiras turtas<sup>39</sup>. Analizuojant įmonės kaip objekto sampratą taip pat svarbu pažymėti, kad Civilinis kodeksas įtvirtina įmonės kaip nekilnojamo daikto sampratą<sup>40</sup>. Toks požiūris į įmonę kyla iš Rusijos teisinio reguliavimo, kuriame įmonė taip pat suprantama kaip nekilnojamas turtas<sup>41</sup>. Įmonės kaip nekilnojamo daikto įtvirtinimas teisės aktuose suponuoja, kad įmonė gali būti teisinių santykių objektu ir ji yra suprantama, kaip vienetas, o visi su ja susiję daiktai yra įmonės (kaip pagrindinio daikto) antraeiliai daiktai (CK 4.13 str.), t. y. įmonės esminės dalys, jos vaisiai, produkcija, pajamos ar priklausiniai (CK 4.15 – 4.19 str.) ir atitinkamai jiems taikomos antraelių daiktų likimo pasekmės (CK 4.14 str.)<sup>42</sup>. Toks įmonės traktavimas reiškia, kad, kalbant apie įmonę kaip objektą, turima omenyje įmonę sudarančius materialius daiktus ir tokie materialūs daiktai yra teisinių santykių objektu.

Atitinkamai, galima daryti išvadą, kad nors iki Civilinio kodekso įsigaliojimo 2001 metais, įmonė buvo suvokiama tik kaip subjektas dalyvaujantis civilinėje apyvartoje, toks požiūris pasirodė pernelyg ribotas ir ypač nepatrauklus verslo plėtrai susijungimų ir įsigijimų (angl. *mergers & acquisitions*) būdu. Tai lėmė reglamentavimo pasikeitimą įtvirtinant įmonės tiek kaip subjekto, tiek kaip objekto požiūrį, tačiau tai taip pat lėmė, kad šiuo metu, atsižvelgiant į aukščiau nurodytus Civilinio kodekso straipsnius, egzistuoja teisinis įmonės daugiareikšmiškumas.

---

<sup>37</sup> STANISLOVAITIS, R. *Komercinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 31.

<sup>38</sup> *Ibid.*, p. 33.

<sup>39</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje *Medelio įmonė „Mejota“ v. antstolis Romualdas Aleksandras Genutis ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyrius*, Nr. 3K-3-4-69/2014.

<sup>40</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 1.101 str. 1 d.

<sup>41</sup> DONSTROV, A., ANICHKIN, A., SYRBE, T. *Russian Business Law: The Current Issues*. Maskva: Wolters Kluwer, 2009, p. 13-14.

<sup>42</sup> KIRŠIENĖ, J., KERUTIS, K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktiko lyginamoji analizė. *Jurisprudencija*, 2006, 3(81), 2006, p. 25.

### 1.3. Įmonė kaip turtinis kompleksas

Kita vertus, dar daugiau teisinio neaiškumo kelia įmonės kaip turtinio komplekso kategorijos įtvirtinimas Civiliniame kodekse, kuriame yra reglamentuotas įmonės pirkimo-pardavimo sutarties institutas. CK 6.402 straipsnyje, nurodoma, kad įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi sandorio metu yra perduodama nuosavybė į visą įmonę kaip turtinį kompleksą<sup>43</sup>. Tokio teisinio reglamentavimo įtvirtinimas suponuoja, kad objektu yra pripažįstama įmonė kaip turtinis kompleksas. Tačiau, kaip jau buvo minėta, pats Civilinis kodeksas įtvirtina, kad įmonė yra nekilnojamas daiktas, kurį sudaro antraeiliai materialūs daiktai. Atitinkamai, kyla klausimas, ar ir įmonės turtinį kompleksą gali sudaryti tik materialūs daiktai, ar vis tik įstatymo leidėjas sau lyg paprieštaraudamas įtvirtina visiškai naują įmonės kaip objekto sampratą, kuri turėtų būti suprantama plačiau nei tik materialūs įmonės antraeiliai daiktai. Kad įmonė kaip objektas turėtų būti suprantama per įmonės kaip turtinio komplekso prizmę suponuoja ir dr. Asta Jakutytė-Sungailienė, nurodanti, kad Lietuvoje įmonė kaip objektas yra turtinis kompleksas<sup>44</sup>. Atitinkamai, autoriaus nuomone, yra būtina išsamesnė įmonės kaip turtinio komplekso kategorijos analizė.

Į Lietuvos teisę tokia įmonės kaip turtinio komplekso koncepcija yra perkelta iš Rusijos teisės<sup>45</sup>, kita vertus, reiktų pastebėti, kad įmonę kaip turtinį kompleksą pripažįsta daugumos valstybių teisinis reguliavimas. Pavyzdžiui, Prancūzijoje yra įtvirtintas toks institutas kaip komercinis fondas (pranc. *fonds de commerce*)<sup>46</sup>. Nors tokios specialios sutarties kaip įmonės pirkimo-pardavimo nėra įtvirtintos Vokietijos teisiniame reguliavime, tačiau teismų praktika pripažįsta įmonę kaip turtinį kompleksą sandorių objektu<sup>47</sup>. Kita vertus, išsamiau nagrinėjant šią įmonės kaip turtinio komplekso kategoriją, Lietuvos teisinio reglamentavimo atžvilgiu pasigendama sampratos aiškumo. Lingvistinė „turtinio komplekso“ analizė suponuoja, kad turtinis kompleksas – tai turto visuma. Atitinkamai, autoriaus nuomone, norint suprasti, kas yra įmonė kaip turtinis kompleksas, pirmiausia, būtina išanalizuoti įmonės turto sampratą.

---

<sup>43</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262.

<sup>44</sup> JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Turto samprata Lietuvos civilinėje teisėje*. Socialinių mokslų studijos 3(3), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009, p. 49.

<sup>45</sup> DONSTROV, A., ANICHKIN, A., SYRBĖ, T. *Russian Business Law: The Current Issues*. Maskva: Wolters Kluwer, 2009, p. 14.

<sup>46</sup> BREMOND, B. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, p. 234.

<sup>47</sup> JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Turto samprata Lietuvos civilinėje teisėje*. Socialinių mokslų studijos 3(3), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009, p. 53.

Analizuojant teisės doktriną<sup>48</sup> aiškėja, kad turto sąvoka yra skirta apibūdinti daiktus, atitinkančius tam tikrus kriterijus: pirma, turtu gali būti tiek materialūs, tiek ir nematerialūs daiktai; antra, tai daiktai, turintys galimybę atnešti ekonominę naudą – daiktai turintys vertę; trečia, tai daiktai, kurie nuosavybės teise gali priklausyti asmeniui ir ketvirta, tai daiktai galintys būti civilinės apyvartos objektais. Savo ruožtu, kyla klausimas, ar tikrai tik daiktai, atitinkantys šiuos požymius, bus laikomi įmonės turtu, ar įmonės turtą turtinio komplekso kontekste gali sudaryti ir kitokie elementai? Teisės aktai nepateikia konkrečios „įmonės turto“ sampratos. Vis tik, sisteminio aiškinimo dėka, pavyzdinį įmonės turto sąrašą galima rasti kitose Civilinio kodekso nuostatose. Pavyzdžiui, CK 6.536 straipsnis, reglamentuojantis įmonės nuomos institutą<sup>49</sup>, nurodo, jog nuomos atveju su įmone kartu perduodamas žemės sklypas, pastatai, statiniai, įrengimai, mechanizmai bei kitos sutartyje numatytos gamybos priemonės, žaliavos, atsargos, apyvartinės lėšos, teisės naudotis žeme, vandeniu ir kitais gamtos ištekliais, pastatais, statiniais ar įrenginiais, kitos su įmone susijusios nuomotojo turtinės teisės, teisė į prekių ar paslaugų ženklą bei firmos vardą ir kitos išimtinės teisės, taip pat perleidžiamos reikalavimo teisės ir perkeliama skola, numatytos nuomos sutartyje<sup>50</sup>. Analogiškas turto vienetų sąrašas pateikiamas ir teismų praktikoje jau konkrečiai kalbant apie įmonę kaip turtinį kompleksą<sup>51</sup>. Šis sąrašas jau iš esmės leidžia teigti, kad kalbant apie „įmonės turtą“ jis yra suprantamas gerokai plačiau nei įprasta „turto“ kategorija, t. y. orientuojamasi ne tik į įmonei nuosavybės teise priklausančius daiktus, tačiau ir į su tais daiktais susijusias teises bei visas kitas teises, kurios atsiranda įmonei vykdant komercinę veiklą. Tai taip pat suponuoja, kad, perleidžiant įmonę kaip turtinį kompleksą, kartu gali būti perleidžiami ir įmonės sutartiniai įsipareigojimai, skola ir reikalavimo teisės. Kita vertus, jų perleidimui turėtų būti taikomos atitinkamos taisyklės. Pavyzdžiui, nors reikalavimo pagal sutartį perleidimui kitos šalies sutikimas nebūtų reikalingas<sup>52</sup> ir perleidžiant įmonę kaip turtinį kompleksą sudarytos sutartys galėtų būti perleidžiamos be apribojimų, laikantis reikalavimo formos<sup>53</sup>, tačiau

---

<sup>48</sup> FEDOSIUK, O. Nuosavybė ir turtas civiliniame ir baudžiamajame kodeksuose. *Jurisprudencija*, 2002, Nr. 28(20), p. 88; PAKALNIŠKIS, V. Daiktai civiliniu teisių objektų sistemoje. *Jurisprudencija*, 2005, Nr. (71) 63, p. 76; VITKEVIČIUS, P. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. I tomas*. Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 80.

<sup>49</sup> Kaip vėliau bus analizuojama kitoje darbo dalyje, įmonės nuoma teisės doktrinoje yra laikomas vienu iš verslo perleidimo būdų.

<sup>50</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 6.536 str. 1 d.

<sup>51</sup> Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2018 m. rugsėjo 3 d. nutartis civilinėje byloje E. J. v. UAB „EM Invest“, Nr. e2A-832-340/2018.

<sup>52</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 6.101 str. 1 d.

<sup>53</sup> *Ibid.*, 6.103 str.

kontrahtantai apie tai vis tik turėtų būti informuojami<sup>54</sup> arba negalima būtų perleisti tokių reikalavimo teisių, kurių atžvilgiu skolininkui yra svarbus kreditoriaus asmuo<sup>55</sup>. Kalbant apie skolinių įsipareigojimų perkėlimą, kadangi kreditoriaus sutikimas šiuo atveju tarsi būtinas<sup>56</sup>, įsijungtų papildomos teisės aktuose numatytos kreditorių apsaugos priemonės – kreditorių informavimas ir jų reikalavimų išankstinis patenkinimas<sup>57</sup>. Apie tai, plačiau pasisakoma analizuojant kreditorių apsaugą įmonės pirkimo-pardavimo metu.

Be kita ko, kaip išskiria ir dr. Jakutytė-Sungailienė kalbant apie įmonės turtą, taip pat nereikia pamiršti ir kitų specifinių elementų kaip įmonės prestižo (angl. *goodwill*) ir techninių žinių (angl. *know-how*), kaip žmogiškųjų išteklių dalies<sup>58</sup>. Šie taip pat turėtų būti laikomi įmonės turtu. Reikia paminėti ir įmonės darbuotojus dėl kurių gali kilti klausimas ar jie laikytini turtinio komplekso elementu. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas numato, kad jeigu sandorio, teisės akto ar kelių sandorių arba teisės aktų pagrindu verslas ar jo dalis iš vieno darbdavio pereina kitam subjektui, jam savaime pereina to verslo ar jo dalies darbuotojų darbo santykiai. Verslo perėmėjas įgyja verslo perdavėjo, kaip darbdavio, teises ir pareigas, egzistuojančias perdavimo momentu<sup>59</sup>. Ši įstatymo nuostata kyla iš 2001 m. priimtos Europos Sąjungos Tarybos direktyvos Nr. 2001/23/EB<sup>60</sup>, skirtos užtikrinti darbuotojų teisių apsaugą įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, tame tarpe įmonę perleidžiant kaip turtinį kompleksą. Tai suponuoja, kad įmonės perleidimo metu neišvengiamai yra ir turi būti perleidžiami ir įmonės darbuotojai. Reikia pažymėti, kad ir, pavyzdžiui, Vokietijoje, kurioje nėra nustatyto specialaus teisinio reglamentavimo įmonės kaip turtinio komplekso atžvilgiu, Vokietijos civiliniame kodekse<sup>61</sup> yra įtvirtintos analogiškos darbuotojų apsaugos verslo perleidimo atveju nuostatose ir iš esmės tik šios

---

<sup>54</sup> *Ibid.*, 6.109 str. 1 d.

<sup>55</sup> *Ibid.*, 6.101 str. 5 d.

<sup>56</sup> *Ibid.*, 6.116 str. 1 d.

<sup>57</sup> *Ibid.*, 6.405 str.

<sup>58</sup> JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, p. 65.

<sup>59</sup> Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Teisės aktų registras*, 2016-09-19, Nr. 23709, 51 str. 2 d.

<sup>60</sup> 2001 m. kovo 12 d. Europos Sąjungos Tarybos direktyva, iš dalies pakeičianti Direktyvą 77/187/EEB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo ar verslo dalių perdavimo, derinimo 98/50/EEB. OL L 82, 2001 3 22, p. 16.

<sup>61</sup> *Žr. Bürgerliches Gesetzbuch, vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738) [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 19 d.] prieiga per internetą: <<https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html>>*, 613a str. 1 d.



nuostatos ir yra vienintelės teisiniame reguliavime minėtos įmonės perleidimą<sup>62</sup>. Rusijoje, kita vertus, kartu su turtiniu kompleksu darbuotojai automatiškai nėra perkeltami, tam turi būti sudaromas papildomas susitarimas<sup>63</sup>. Nepaisant to, galima daryti išvadą, kad įmonę sudaro materialūs daiktai ir nematerialūs elementai, taip pat turtinės ir neturtinės teisės susijusios su materialiais daiktais bei įmonės vykdoma veikla ir įsipareigojimai, taip pat jos darbuotojai. Tai kartu suponuoja, kad įmonė kaip turtinis kompleksas yra daug platesnė kategorija, kurią sudaro ne tik daiktai, todėl ji pati neturėtų būti suprantama tik kaip nekilnojamas daiktas. Dabartiniu laikotarpiu rinkos tendencijos ypač kito, verslas vis labiau skaitmenizuojasi, tampa visuomeniškas ir nematerialūs įmonės elementai, kaip patirtį įgiję darbuotojai, komercinės žinios, prestižas ir kiti, įgyja vis didesnę reikšmę. Atitinkamai, autorius nuomone, toks įmonės įpavidalinimas į nekilnojamo daikto rėmus yra nepagrįstas ir šiuolaikinių santykių kontekste yra visai nereikalingas. Laikant įmonę kaip nekilnojamą daiktą, būtų apribotos galimybės perleisti įmonę sudarančius elementus, kurie nepatenka po „daikto“ sampratą, kaip jau minėtus, įsipareigojimus, patirtį įgijusius darbuotojus, komercines žinias, prestižą. Apskritai, jeigu įmonė būtų suprantama tik kaip materialūs daiktai, prasmę prarastų pats įmonės pirkimo-pardavimo sutarties institutas, kadangi materialius daiktus galima būtų perleisti įprastiniais sandoriais.

Kita vertus pažodžiui išanalizuoti ką įstatymo leidėjas turėjo omenyje įtvirtindamas tokią teisinę kategoriją kaip „įmonė kaip turtinis kompleksas“ nepakanka. Taip pat, autorius nuomone, siekiant iš esmės atskleisti jo sampratą, reikalinga išgryninti ir „turtiniam kompleksui“ kaip tokiam būdingus bruožus. Kaip jau buvo minėta, turtinio komplekso sąvoka jau savaime suponuoja, jog tai yra tam tikras darinys, kuris susideda iš turtinių objektų. Lietuvos teisinio reglamentavimo aspektu, turtinius kompleksus plačiausiai išnagrinėjo dr. Asta Jakutytė-Sungailienė. Mokslininkė teigia, jog formuojant turtinius kompleksus į vieną visumą yra sujungiami skirtingi turto (tiek materialaus, tiek ir nematerialaus) vienetai<sup>64</sup>. Toks teiginys reiškia, jog turtinis kompleksas turi materialius ir nematerialius elementus, kurie egzistuoja kaip bendras darinys. Teisės doktrinoje taip pat nurodoma, kad toks darinys yra sudaromas turint konkretų tikslą. Atskiri turto vienetai yra

---

<sup>62</sup> Žinoma, tai galima pagrįsti tuo, kad pareigą įtvirtinti šias nuostatas Vokietijos įstatymų leidėjas turėjo dėl minėtos Europos Sąjungos Tarybos direktyvos perkėlimo.

<sup>63</sup> KALINOV, A., DROBILKO, N. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, p. 452; KIRCHNER, J., MORGENROTH S., MARSHALL, T. *Transfer of Business and Acquired Employee Rights: A Practical Guide for Europe and Across the Globe*. Berlin: Springer, 2016, p. 472.

<sup>64</sup> JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. Proprietary complexes: theoretical aspects. *Jurisprudencija*, 2013, Nr. 20(2), p. 525.

sujungiami į vientisą turtinę masę konkrečiam tikslui pasiekti, pavyzdžiui, ūkinei – komercinei veiklai vykdyti<sup>65</sup>. Toks turtinio komplekso požymis atsako į klausimą, kodėl yra kuriami turtiniai kompleksai – tai vertės kūrimas.

Toliau analizuojant teismų praktiką išryškėja ir kitos turtinio komplekso savybės. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2018 metų byloje nurodo, jog turtinį kompleksą sudarantys daiktai funkciniu ir nuolatinu ryšiu turi būti susiję taip, kad, nesant kurio nors iš susidedančių daiktų ar jų atskyrus, normaliai nefunkcionuotų visas kompleksas ar neproporcingai sumažėtų tokio komplekso vertė<sup>66</sup>. Kitoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje pažymima, jog nuosavybės perleidimo objektu gali būti tik turtinis kompleksas kaip savarankiškas civilinių teisių objektas, bet ne tokio komplekso sudėtinės dalys<sup>67</sup>. Dar daugiau, teismas nurodo, jog turtinio komplekso dalinis perleidimas reikštų jo dalinį ar visišką likvidavimą<sup>68</sup>. Šių nutarčių analizė iš esmės suponuoja, kad turtinis kompleksas turi pasižymėti nedalumu ir atskirų elementų priklausomumu vienas nuo kito. Vis tik reiktų atkreipti dėmesį, jog nurodytose nutartyse kaip turtinis kompleksas nebuvo analizuojama konkrečiai įmonė<sup>69</sup>, ir atitinkamai gali kilti klausimas ar tokių turtinio komplekso savybių taikymas taip pat galiotų ir įmonei kaip turtiniam kompleksui. Šis klausimas potencialiai gali kilti dėl to, kad Civilinis kodeksas, kuris įtvirtina įmonės kaip turtinio komplekso pirkimą-pardavimą, numato, kad gali būti perleidžiama visa įmonė arba jos esminė dalis<sup>70</sup>. Tai, jog galimas dalinis įmonę sudarančių elementų perleidimas, iš pirmo žvilgsnio gali suponuoti, kad nedalumas nėra viena iš įmonės kaip turtinio komplekso savybių, tačiau, autoriaus nuomone, net ir leidimas perleisti esminę dalį pademonstruoja, kad įstatymo leidėjas palaiko nedalumo poziciją ir įmonės kaip turtinio komplekso atžvilgiu. Tą galima būtų pagrįsti tuo, kad galimybė perduoti tik esminę įmonės dalį, suponuoja, jog turtinį kompleksą sudaro tik

---

<sup>65</sup> JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, p. 39.

<sup>66</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje *uždaroji akcinė bendrovė „Aksa“, uždaroji akcinė bendrovė „Aksa NT“ v. uždaroji akcinė bendrovė „Sprendimų medis“, uždaroji akcinė bendrovė „Vespila“, uždaroji akcinė bendrovė „Energinės statybos projektai“*, Nr. e3K-3-287-690/2018.

<sup>67</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Išlaužo žuvis“ v. G. S., R. G., Lietuvos Respublika, atstovaujama Teisingumo ministerijos, antstolė Vilma Kazlauskienė*, VĮ Registrų centras, Nr. 3K-3-65/2009.

<sup>68</sup> *Ibid.*

<sup>69</sup> Pavyzdžiui, nurodytoje 2009 metų nutartyje, turtinį kompleksą sudarė tvenkiniai, nekilnojamieji daiktai ir žemės sklypas, kitaip tariant buvo kalbama apie pagrindinį daiktą ir jo priklausinius.

<sup>70</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262.

esminė įmonės dalis, o visa kita neturi žymesnės vertės, todėl gali būti atskiru apyvartos objektu ir tai neturės įtakos turtinio komplekso vertei.

Išanalizavus teismų praktikoje bei doktrinoje išskiriamus turtinio komplekso požymius bei ryšium su įmonės turto analize, galima daryti išvadą, kad Lietuvoje įmonė, kaip turtinis kompleksas, yra suprantama kaip materialių (įmonei nuosavybės teise priklausančių daiktų) ir nematerialių (su tokiais daiktais bei įmonės vykdoma komercine veikla susijusių turtinių ir neturtinių teisių bei įsipareigojimų ir tokių specifinių elementų kaip komercinės žinios, prestižas, darbuotojai) elementų visuma, kurios kiekvienas elementas yra vienas su kitu susijęs ir toks susietumas lemia didesnę visumos vertę.

Taip pat, autoriaus nuomone, yra svarbu išanalizuoti ir Vokietijos teisinį reguliavimą. Kaip buvo minėta, Vokietijoje, nėra nustatyto specialaus teisinio reglamentavimo įmonės kaip turtinio komplekso atžvilgiu, ir įmonės kaip turtinio komplekso koncepcija buvo suformuota teismų praktikos<sup>71</sup>. Pirmiausia, įmonė buvo suprantama kaip skirtingų turto vienetų visuma, o į tą visumą buvo laikomi kaip patenkantys tik turto aktyvai, t. y. tik turtas, bet ne įsipareigojimai. Vėliau ši samprata buvo išplėsta į įmonės kaip turtinio komplekso sampratą įtraukiant ir pasyvus – įsipareigojimus. Dabartinė įmonės samprata Vokietijoje identifikuojama kaip vientisas turtinis kompleksas, kurį be materialaus turto sudaro klientūra, dalykinė reputacija, komercinės paslaptys, įmonės struktūra ir pan.<sup>72</sup> Kaip matyti, ji neypatingai skiriasi nuo to kaip įmonė suprantama Lietuvoje, o papildomai minimi tik tokie elementai kaip klientūra (kuri galėtų būti traktuojama Lietuvoje kaip perleidžiamos sutartys) bei pati įmonės struktūra. Tai suponuoja, kad jau minėtas turtinio komplekso supratimas Lietuvoje iš esmės yra pripažįstamas ir kitų valstybių teisėje.

Atitinkamai, išanalizavus įmonės kaip turtinio komplekso sampratą bei elementus kyla poreikis išanalizuoti įmonės perleidimo būdus.

---

<sup>71</sup> JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, p. 53.

<sup>72</sup> *Ibid.*, p. 54.

## 2. ĮMONĖS (VERSLO) PERLEIDIMO BŪDAI

Kalbant apie įmonę ir jos perleidimą įprastai turima omenyje būtent verslo perleidimą. Taip yra todėl, kad privačios įmonės užsiima komercine, ekonomine veikla<sup>73</sup> – verslu, t. y. veikla, kuria siekiama gauti pajamų ir pelno naudojant ekonominius išteklius<sup>74</sup>. Neretai įmonės ir verslo sąvokos yra tapatinamos ir netgi naudojamos kaip sinonimais kasdieninėje kalboje. Atitinkamai, kalbant apie įmonės perleidimo būdus, galima kalbėti ir analizuoti verslo perleidimo būdus.

Dr. Virginijus Bitė nagrinėdamas verslo perdavimą teigia, jog verslo perleidimas – tai ekonominio valdytojo pasikeitimas, kai iš vieno subjekto kitam perduodamos teisės ir ištekliai priimti sprendimus vykdant komercinę veiklą ir gauti pajamas<sup>75</sup>. Dr. Julija Keršienė ir K. Kerutis apibrėždami šią kategoriją pasinaudoja Europos Sąjungos aktais ir nurodo, kad verslo perleidimas – tai įmonės nuosavybės perdavimas kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui, jeigu tai užtikrina tolesnį įmonės egzistavimą ir jos komercinę veiklą<sup>76</sup>. Remiantis tuo, autoriai išskiria du verslo pardavimo būdus egzistuojančius Lietuvoje: tai įmonės pardavimas kaip daikto, kai sandorio objektu bus pati įmonė kaip daiktas, arba dalyvavimo juridiniame teisių pardavimas, kai sandorio objektu bus bendrovės akcijos<sup>77</sup>. Tokius pačius verslo perdavimo būdus kaip „įmonės pirkimas-pardavimas“ ir „akcijų perleidimas“ išskiria ir verslo pirkimo-pardavimo advokatas, praktikas Paulius Gruodis<sup>78</sup>. Tokia dviejų tipų verslo perdavimo koncepcija įtvirtinama ir užsienio literatūroje, kur įmonės pirkimas (angl. *acquisition of corporate*) pateikiamas kaip procesas, kurio

---

<sup>73</sup> Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1998-12-11, Nr. 109-2993, 2 str. 20 d.

<sup>74</sup> Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1999-06-16, Nr. 52-1672, 2 str. 23 d.

<sup>75</sup> BITĖ, V. Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnostavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei, *Jurisprudencija*, 2010, 2(120), p. 36.

<sup>76</sup> KIRŠIENĖ, J., KERUTIS, K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktiko lyginamoji analizė. *Jurisprudencija*, 2006, 3(81), p. 25.

<sup>77</sup> *Ibid.*, p. 26.

<sup>78</sup> GRUODIS, P. *The Mergers & Acquisitions Review. Third edition*. Law Business Research, 2007, p. 345.

metu įmonės turtas (angl. *assets*) arba akcijos (angl. *shares*) pereina pirkėjui<sup>79</sup>. Tiek Rusijos<sup>80</sup>, tiek Vokietijos<sup>81</sup> teisė taip pat pripažįsta ir išskiria šiuos du verslo perleidimo būdus.

Atitinkamai galima daryti išvadą, kad tiek tarptautinėje praktikoje, tiek Lietuvoje, Rusijoje bei Vokietijoje egzistuoja dvi pagrindinės verslo perdavimo sampratos: turto sandorio (angl. *asset deal*) ir akcijų sandorio (angl. *share deal*). Nors darbe toliau didžiausias dėmesys bus skiriamas būtent turto sandoriui, tačiau akcijų sandoris taip pat bus analizuojamas lyginamuoju aspektu.

## 2.1. Turto sandoris (angl. *asset deal*) kaip verslo perleidimo būdas

Turto sandoris (angl. *asset deal*) tarptautinėje praktikoje suprantamas kaip sandoris, kuriuo įmonė įsigyja kitos įmonės turto dalį arba visą turtą bei perima dalį arba visus įsipareigojimus<sup>82</sup>. Taip pat praktikoje dažniausiai yra įsigijami individualūs turto vienetai<sup>83</sup>. Kadangi tokio sandorio metu pirkėjas įsigyja būtent su konkrečia veikla susijusį įmonės turtą, tai tokiais turto vienetais įprastai yra – nekilnojamas turtas, įranga, prekių atsargos, taip pat kitas nematerialus turtas kaip sutartys, nuomos teisės, patentai, prekės ženklai ir kt.<sup>84</sup> Nors toks sandoris ir apima individualius turto vienetus, tačiau kadangi tie vienetai sudaro tam tikrą verslo liniją, toks sandoris laikomas verslo perdavimo būdu. Kalbant apie Lietuvos teisinį reguliavimą turto sandorio sampratos atžvilgiu reiktų paminėti prof. V. Bitės įžvalgas. Jis nurodo, kad turto sandoris, tai verslo vykdymui naudojamų materialių ir nematerialių objektų įsigijimas, susijusių teisių ir pareigų perėmimas iš verslą vykdžiusio asmens<sup>85</sup>. Tokio sandorio tikslą, autoriaus nuomone, geriausiai atskleidžia vienos didžiausių advokatų kontorų pasaulyje „Baker & McKenzie” komentaras dėl įmonių

---

<sup>79</sup> REED, S. F., LAJOUX, A. R., NESVOLD, H. P. *The Art of M&A*. New York: McGraw-Hill, 2007, p. 4; TIDWELL, K. L. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, p. 1; DAUCHY, C. E., BAGLEY, C. E. *The Entrepreneur's Guide to Business Law*. Mason: South-Western, 2014, p. 631

<sup>80</sup> VOITISHKIN, S., NOSOV, S. *Acquiring Companies and Businesses in Europe. 4 edition*. Baker & McKenzie, 2002, p. 229.

<sup>81</sup> FRITZEMEYER, W., MUENCH, S., ELLINGHAUS, U. *Acquiring Companies and Businesses in Europe. 4 edition*. Baker & McKenzie, 2002, p. 81; BALDA, V. *Transaktionen Erfolgreich Managen: Ein M&A-Handbuch für die Praxis*. München: Franz Vahlne, 2011, p. 298.

<sup>82</sup> DAUCHY, C. E., BAGLEY, C. E. *The Entrepreneur's Guide to Business Law*. Mason: South-Western, 2008, p. 598; REED, S. F., LAJOUX, A. R., NESVOLD, H. P. *The Art of M&A*. New York: McGraw-Hill, 2007, p. 263.

<sup>83</sup> PETKEVIČIUS, M., SKIBARKA, L. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, p. 1.

<sup>84</sup> REED, S. F., LAJOUX, A. R., NESVOLD, H. P. *The Art of M&A*. New York: McGraw-Hill, 2007, p. 263.

<sup>85</sup> BITĖ, V. Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnostavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei, *Jurisprudencija*, 2010, 2(120), p. 360.

įsigijimų Europoje: turtinio sandorio tikslas, tai materialaus ir nematerialaus turto įsigijimas, jog būtų galima konstruoti ir plėsti pirkėjo verslą naudojant turtinius vienetus<sup>86</sup>. Taigi, naudojant įsigytus turtinius vienetus, sukuriama unikali galimybė pradėti kurti ar vystyti verslą atsiribojant nuo kitų prievolių, kurios atsirastų perkant teisę dalyvauti juridiniame asmenyje, t. y. akcijų sandorio atžvilgiu. Atsižvelgiant į tai, galima sakyti, kad turto sandoris, tai toks sandoris, kurio metu pirkėjas įgyja nuosavybės teisę į visą arba dalį įmonės turto naudojamo įmonės veikloje su tikslu verslą toliau vystyti.

Reikia pažymėti, kad daugumoje pasaulio valstybių turto sandoris kaip įmonės įsigijimo sandoris jeigu ir yra plačiau suprantamas, tai skirstomas tik į įmonės atskiro turto pardavimą ir įmonės pardavimą kai perleidžiamas visas įmonės turtas, tačiau ir tokiu atveju yra sudaromi atskiri turto perleidimo sandoriai (angl. *piece-by-piece asset transfer*). Tokiu būdu visos įmonės kaip verslo perleidimas pripažįstamas ir tokiose valstybėse, kaip Estijoje<sup>87</sup>, Prancūzijoje<sup>88</sup>, Vokietijoje<sup>89</sup>, Šveicarijoje<sup>90</sup>. Būtent šiuo aspektu Lietuvos bei Rusijos teisinis reguliavimas pasižymi unikalumu, pirmiausia įtvirtina specialią įmonės pirkimo-pardavimo sutarties rūšį, kurią iš pirmo žvilgsnio skiria naudoti tais atvejais, kai yra siekiama įgyvendinti turto sandorį. Be kita ko, dar numato galimybę įmonę kaip verslą ir išsinuomoti. Analizuodamas verslo perleidimo būdus, prof. Virginijus Bitė prie turto sandorio priskiria tokius būdus kaip įmonės pirkimas-pardavimas, nuoma bei turto ir turto teisių pardavimas, o prie akcijų sandorio priskiria akcijų pirkimo-pardavimo institutą, naujai išleistų akcijų įsigijimą arba paties verslą vykdančio juridinio asmens prisijungimą prie įgijėjo reorganizavimo būdu<sup>91</sup>. Atitinkamai, toks profesoriaus pateiktas turto ir akcijų pavyzdinių sandorių sąrašas pagrindžia mintį, jog Lietuvoje egzistuoja keli turto sandorio (angl. *asset deal*) tipai: įmonės kaip turtinio komplekso pirkimas-pardavimas, atskiro įmonės turto pardavimas (taip kaip suprantamas kitose valstybėse) bei įmonės nuoma<sup>92</sup>. Tiek

---

<sup>86</sup> VOITISHKIN, S., NOSOV, S. *Acquiring Companies and Businesses in Europe*. 4 edition. Baker & McKenzie, 2002, p. 246.

<sup>87</sup> PFEIFFER, G., TIMMERBEIL, S., JOHANNESDOTTER, F. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, p. 219.

<sup>88</sup> *Ibid.*, p. 234.

<sup>89</sup> *Ibid.*, p. 260.

<sup>90</sup> *Ibid.*, p. 529.

<sup>91</sup> BITĖ, V. Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnostavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei, *Jurisprudencija*, 2010, 2(120), p. 360.

<sup>92</sup> Autoriaus nuomone, nuomos sandorio nevertėtų priskirti prie verslo pardavimo, nes įmonės valdymas perleidžiamas tik laikinam laikotarpiui.

įmonės pirkimo-pardavimo sutartis, tiek įmonės nuomos sutartis yra labai specifiniai institutai, kurie bei kuriuos reglamentuojančios Civilinio kodekso nuostatos buvo perkeltos iš Rusijos civilinio kodekso<sup>93</sup>, todėl nenuostabu, kad jie taip pat sutinkami tik Rusijos teisėje. Kita vertus, reikia pažymėti, kad analizuojant Rusijos doktriną<sup>94</sup> priešingai nei Lietuvoje, įmonės nuoma nėra priskiriama prie turto sandorių ir kaip turto sandoriai išskiriami tik įmonės kaip turtinio komplekso pirkimas-pardavimas ir atskiro įmonės turto pirkimas. Plačiau analizuojant įmonės nuomos institutą, autoriaus nuomone, tam yra pagrįstas pagrindas ir Lietuvos teisinio reglamentavimo atžvilgiu nėra visiškai teisinga prie turto sandorių priskirti ir įmonės nuomą. Pagrindinis to argumentas – šio instituto specifinis tikslas. Civiliniame kodekse įmonės nuoma yra apibrėžiama kaip perdavimas laikinai valdyti ir naudoti įmonę kaip turtinį kompleksą naudojamą verslui<sup>95</sup>. Esminę reikšmę čia turi žodis „laikiniai“, t. y. įmonės nuomos pagrindu asmuo neįgyja nuosavybės teisės į perduodamą įmonės turto masę, o įgyja tik teisę ją laikinai valdyti ir naudoti. Sugrįžtant prie turto sandorio sąvokos tiek užsienio doktrinoje, tiek ir pats prof. V. Bitė akcentuoja, kad turto sandorio atveju yra įsigyjama įmonė ar jos dalis, t. y. įgyjama nuosavybės teisė, bet ne galimybė laikinai ja naudotis ir valdyti. Nors pati instituto sandara lyg suponuotų turto sandorio egzistavimą, nes yra perduodama įmonė kaip turtinis kompleksas verslo plėtojimui bei yra suteikiama teisė naudotis tokio turto suteikiamais vaisiais ir pajamomis, tačiau, autoriaus nuomone, kalbant apie turto sandorius kaip verslo perleidimo būdus, toks institutas vis tik neturėtų būti priskiriamas ir traktuojamas kaip vienas iš tipų. Tokios pozicijos laikosi ir verslo teisės praktikai L. Skibarka ir M. Petkevičius kaip turto sandorius Lietuvoje nurodydami įmonės kaip turtinio komplekso perdavimą ir atskiro įmonės turto perdavimą (angl. *piece-by-piece asset transfer*)<sup>96</sup>. Atitinkamai, toliau plačiau kaip turto sandoriai analizuojami tik įmonės pirkimas-pardavimas bei atskirų įmonės turto vienetų pardavimas.

---

<sup>93</sup> Российская Федерация Гражданский кодекс Российской Федерации [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 19 d.] prieiga per internetą: <<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102039276>>, 559-566 str. bei 656-664 str.

<sup>94</sup> МАНСУРОВА, Г. И., МАНСУРОВ, П. М. Варианты Купли-Продажи Бизнеса. *Анализ финансово-хозяйственной деятельности*, 2012, 4 (259), p. 39-40.

<sup>95</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 6.536 str. 1 d.

<sup>96</sup> PETKEVIČIUS M., SKIBARKA, L. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, p. 363.

### 2.1.1. Įmonės kaip turtingo komplekso pirkimas-pardavimas ir jo sutarties bruožai

Lietuvos teisiniame reguliavime įmonės kaip turtingo komplekso pirkimo-pardavimo institutas kaip vienas iš turto sandorių atsirado sulig 2001 m. naujai priimtu Civiliniu kodeksu jame įtvirtinus įmonės pirkimo-pardavimo sutartį kaip atskirą pirkimo-pardavimo sutarties rūšį. Iki tol galiojęs 1964 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinis kodeksas nei tokio civilinių teisių objekto, nei atskiros sutarčių rūšies nereglementavo<sup>97</sup>. Šiuo metu pagrindinis ši institutą reglamentuojantis teisės aktas – Civilinis kodeksas, o konkrečiai, jo CK 6.402 – 6.410 straipsnių normos<sup>98</sup>. Pasikartotina, kad iš esmės identišką nuostatą yra įtvirtintos ir Rusijos civiliniame kodekse<sup>99</sup>. Taip pat paminėtina, kad įmonės pirkimas-pardavimas minimas ir 2020 metais įsigaliojusiam Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatyme, kuris naujai įtvirtino juridinio asmens, nepajėgus vykdyti įsipareigojimus kreditoriams, kaip turtingo komplekso pirkimo-pardavimo bankroto procese galimybę<sup>100</sup>. Atitinkamai, siekiant suvokti įmonės kaip turtingo komplekso perdavimą kaip turto sandorį, būtina išanalizuoti įmonės pirkimo-pardavimo sutarties bruožus, todėl jie toliau nagrinėjami plačiau.

*Objektas.* Įmonės pirkimo-pardavimo sutarties sampratą įtvirtina CK 6.402 str., kuris numato, kad įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi pardavėjas įsipareigoja perduoti pirkėjui nuosavybės teise visą įmonę kaip turtingą kompleksą ar jos esminę dalį, išskyrus teises ir pareigas, kurių pardavėjas neturi teisės perduoti kitiems asmenims, o pirkėjas įsipareigoja tai priimti ir sumokėti kainą<sup>101</sup>. Kiek klaidinančiai įstatymo leidėjas įtvirtindamas institutą nurodo, kad tai yra „įmonės pirkimas-pardavimas“, tačiau sisteminė normų analizė atskleidžia, kad įmonės pirkimo-pardavimo sutarties objektu yra įmonė kaip turtingas kompleksas arba jo esminė dalis. Atitinkamai, tada kyla poreikis aiškintis kas yra tas turtingas kompleksas. Šio darbo pirmoje dalyje atlikta analizė suponuoja, jog šios sutarties objektas yra būtent įmonę sudarančių materialų (įmonei nuosavybės teise priklausančių daiktų) ir nematerialų (su tokiais daiktais bei įmonei vykdoma komercine veikla susijusių turtingų ir neturtingų teisių bei įsipareigojimų ir tokių specifinių elementų kaip

<sup>97</sup> BARANAUSKAS, E. *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 339.

<sup>98</sup> Taip pat bendrosios pirkimo-pardavimo sutartims taikomos nuostatos įtvirtintos CK 6.305-6.349 str.

<sup>99</sup> Российская Федерация Гражданский кодекс Российской Федерации [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 19 d.] prieiga per internetą: <<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102039276>>, 559-566 str.

<sup>100</sup> Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Teisės aktų registras*, 2019-06-27, Nr. 10324, 87 str.

<sup>101</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 6.402 str. 1 d.



komercinės žinios, prestižas, darbuotojai) elementų visuma. Prie tokio aiškinimo prieinama ir analizuojant Rusijos civilinį kodeksą bei jo iš esmės analogiškas nuostatas ir teisės doktriną<sup>102</sup>. Vokietijoje, kaip jau buvo nurodyta, laikoma, kad įmonę kaip turtinį kompleksą be materialaus turto sudaro klientūra, dalykinė reputacija, komercinės paslaptys, įmonės struktūra ir pan.<sup>103</sup> Nepaisant to, Vokietijai būdingo turto sandorio struktūra, t. y. atskirų turto vienetų sandoriai, suponuoja, kad kiekvienu konkrečiu atveju perleidžiami elementai privalo būti identifikuojami atskirai. Kita vertus, doktrinoje taip pat nurodomi keli elementai, kurie visais atvejais automatiškai perleidžiami perleidžiant įmonę kaip verslą – jau minėti darbuotojai<sup>104</sup> bei prekių ženklai ir patentai<sup>105</sup>.

Reikia paminėti, kad, remiantis Lietuvos teisiniu reglamentavimu, visais atvejais įmonei priklausantys turtinio komplekso elementai, perduodant verslą pagal įmonės pirkimo-pardavimo sutartį, turi būti inventorizuoti bei nurodyti balanse<sup>106</sup>. Tai reiškia, jog turtinis kompleksas kaip darinys perduodant įmonę privalo turėti buhalterinę išraišką. Tai suponuoja, kad vienas iš būdų nustatyti, kokia įmonė yra perleidžiama, yra išanalizuoti įmonės balansą, t. y. finansinės atskaitomybės dokumentą, kuriame yra fiksuojama momentinė konkretaus laikotarpio įmonės būseną. Konkrečiai, turtas ir įsipareigojimai kaip balanso dalys gali tapti naudingomis siekiant atskleisti įmonės turto apimtį. Vis tik, reikia atkreipti dėmesį, jog tokių nematerialių elementų, kaip techninės žinios ar įmonės prestižas, kurie šiuolaikinėje ekonomikoje įgauna vis didesnę vertę ir neabejotinai turėtų būti laikomi įmonės turto dalimi, apskaityti kaip nedalomą turtinį kompleksą įmonės finansinėse atskaitomybėse yra sudėtinga ir todėl įmonės balansas kaip toks gali pilna apimtimi neatskleisti visų įmonę sudarančių ir perleistųjų elementų. Reikia pažymėti, kad pavyzdžiui, Vokietijoje perleidžiant įmonę kaip turtinį kompleksą nėra keliamas reikalavimas pridėti balansą ar inventorizavimo aktą ar kokį kitą turto sąrašą kaip sutarties priedą. Tačiau, yra privaloma aiškiai sutartyje išvardinti arba tinkamai ir išsamiai apibūdinti, kad galima būtų

---

<sup>102</sup> DONSTROV, A., ANICHKIN, A., SYRBE, T. *Russian Business Law: The Current Issues*. Maskva: Wolters Kluwer, 2009, p. 13-14; САМИГУЛИНА, А. В. Договор Купли-Продажи Предприятия: Правовые Последствия, 2009, p. 71.

<sup>103</sup> JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, p. 54.

<sup>104</sup> KIRCHNER, J., MORGENROTH S., MARSHALL, T. *Transfer of Business and Acquired Employee Rights: A Practical Guide for Europe and Across the Globe*. Berlin: Springer, 2016, p. 229.

<sup>105</sup> PFEIFFER, G., TIMMERBEIL, S., JOHANNESDOTTER, F. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, p. 268, 272.

<sup>106</sup> Žr. CK 6.404 str. 2 d. 1-2 p., 3 d.

identifikuoti, perleidžiamą konkretų turtą bei įsipareigojimus<sup>107</sup>. Kategorijos arba alokacijos nurodymas yra pakankamas identifikavimo būdas, jeigu tam, kad identifikuojant konkretų turtą, nereikia atlikti vertinimo, matavimų ar skaičiavimų<sup>108</sup>. Pavyzdžiui, jeigu nurodoma, kad yra perleidžiamas visas turtas esantis konkrečiame sandėlyje, to pakaktų identifikuoti konkretų perleidžiamą turtą. Toks Vokietijoje priimtinas reguliavimas yra patrauklesnis susitariančioms šalims ir, autoriaus nuomone, Lietuvoje įmonės pirkimo-pardavimo sutarties atžvilgiu keliamas reikalavimas pridėti balansą bei inventorizavimo aktą yra perteklinis ir nereikalingas.

Kalbant apie objektą, taip pat svarbu pažymėti, kad pagal Lietuvos teisinį reglamentavimą įmonės pirkimo-pardavimo sandorio metu yra perimama visa įmonė, t. y. visa ją sudarančio turto masė, arba jos esminė dalis. Nei vienas teisės aktas nėra apibrėžęs „esminės įmonės dalies“ sampratos ir todėl kiekvieną kartą tai yra paliekama vertinti konkretaus atvejo, konkrečios įmonės atžvilgiu. Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo 2019 metų byloje buvo nagrinėjamas viešbučių verslo kaip turtinio komplekso perdavimas. Teismas nutartyje nurodė, jog be patalpų nuomos ir inventoriaus nuomos buvo perduodami franšizės leidimai ir su juo susijusios teisės bei teisės į prekės ženklo naudojimą<sup>109</sup>. Akivaizdu, jog toks nurodymas, kad kartu privalo pereiti ir teisės į prekės ženklą, franšizės leidimai, kaip turto neatskiriami dalykai, kurie sudaro įmonės esminę dalį, egzistuočių ne visuose verslo segmentuose. Pavyzdžiui, įmonės, kurios prekės ženklas nėra žinomas, prekės ženklas neturėtų būti laikomas esmine verslo dalimi, nes jam neegzistuojant įmonė nepajaus vertės kitimo, o tai reikš, jog tai nėra turtinio komplekso dalimi. Taip pat, kaip vienas iš įmonę sudarančių turto elementų, apyvartinis kapitalas, skirtingų dydžių ir skirtingos veiklos įmonių atžvilgiu gali būti suprantamas visiškai skirtingai – kas vienai įmonei gali būti kasdienė veikla, kitai įmonei gali būti kaip tam tikrą investiciją į, pavyzdžiui, įrangos palaikymą ir turėti visai kitą reikšmę nei esminę. Tai suponuoja, kad esminės verslo dalies reikšmė yra smarkiai priklausoma nuo atskirų verslo industrijų, rinkų ir situacijų, todėl sunkiai gali egzistuoti viena koncepcija kuri galėtų atsakyti, kas yra esminė verslo dalis visais atvejais ir todėl įmonės

---

<sup>107</sup> NEUBAUER J., SCHÖNHAUS, M., LOVELLS, H. Private mergers and acquisitions in Germany: overview. 2016 [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 7 d.] prieiga per internetą: <[https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-628-0847?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true#co\\_anchor\\_a482172](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-628-0847?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true#co_anchor_a482172)>; PFEIFFER, G., TIMMERBEIL, S., JOHANNESDOTTER, F. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, p. 260.

<sup>108</sup> PFEIFFER, G., TIMMERBEIL, S., JOHANNESDOTTER, F. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, p. 263.

<sup>109</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2019 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje A. B. v. R. B., Nr. e2A-518-302/2019.

pirkimo-pardavimo sutarties instituto taikymas, kai nėra perleidžiamas visas įmonės turtas yra pakankamai neapibrėžtas. Be to, esminės dalies įtvirtinimas kelia daugybę klausimų ir analizuojant įmonės pirkimo-pardavimo sutarties ir atskirų įmonės turto sandorių (angl. *piece-by-piece asset transfer*) koegzistavimo problematiką. Laikant, kad visais atvejais perleidžiant atskirą įmonės turtą, kuris sudaro ar galėtų sudaryti esminę įmonės dalį, turėtų būti taikomos įmonės pirkimo-pardavimo sutartį reglamentuojančios nuostatos, sąlygojamas didelis teisinis neaiškumas. Nesant aiškaus supratimo, koks tiksliai turtas sudaro esminę įmonės dalį, kyla klausimas, koku būdu turi būti sudarinėjami įmonės turto perleidimo sandoriai, ir ar, jeigu jie sudaromi nesivadovaujant įmonės pirkimo-pardavimo sutartį reglamentuojančiomis nuostatomis, gali būti pripažįstami negaliojančiais. Toks neapibrėžtumas neabejotinai prisideda prie to, kad dažnu atveju asmenys, siekdami perleisti verslą, renkasi ne turto sandorį, tačiau akcijų pirkimą-pardavimą. Atsižvelgiant į šių institutų koegzistavimo klausimo reikšmingumą, jis plačiau analizuojamas kitoje šio darbo dalyje.

Bet kuriuo atveju, galima daryti išvadą, kad įmonės pirkimo-pardavimo sutarties objektu yra įmonei priklausantys materialūs ir nematerialūs elementai<sup>110</sup> arba jų esminė dalis, kuri kiekvieną kartą turi būti vertinama konkrečios perleidžiamos įmonės atžvilgiu. Šiuo aspektu taip pat reikėtų pažymėti, kad esminės dalies numatymas nuostatose reglamentuojančiose įmonės pirkimo-pardavimo sutartį yra Lietuvos teisinio reguliavimo naujovė. Rusijos civilinis kodeksas, iš kurio šios nuostatos buvo perkeltos, tokio objekto nenumato. Teisės aktas įtvirtina, kad įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi pardavėjas perleidžia visą įmonę kaip turtinį kompleksą<sup>111</sup>. Nors, dr. Jakutytė-Sungailienė nurodo, kad dalinio įmonės perleidimo galimybė pagal įmonės pirkimo-pardavimo sutartį išplaukia iš Rusijos civilinio kodekso 132 str. 2 d. nuostatos, kuri nurodo, kad įmonė arba jos dalis gali būti perleidimo objektu<sup>112</sup>, autoriaus nuomone, vis tik pastaroji nuostata tik patvirtina, kad įmonės turtas gali būti perleistas tiek įmonės pirkimo-pardavimo sutartimis, tiek atskirais sandoriais.

*Šalys.* Reikia pažymėti, kad Civiliniame kodekse apibūdinant įmonės pirkimo-pardavimo sutartį nėra identifikuojamos šios sutarties šalys – nurodoma, kad tai tiesiog yra pirkėjas ir

---

<sup>110</sup> Toliau darbe kaip sinonimas įmonę sudarantiems materialiams ir nematerialiems elementams vartojamas bendras žodis „turtas“.

<sup>111</sup> Российская Федерация Гражданский кодекс Российской Федерации [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 19 d.] prieiga per internetą: <<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102039276>>, 559 str. 1 d.

<sup>112</sup> JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, p. 93.

pardavėjas. Iš pirmo žvilgsnio, tai gali sukelti abejonių, kas gi yra tokios sutarties subjektu, ypatingai turint omenyje tai, kad nuostatos formuluojamos taip, kad kaip objektas yra identifikuojama pati įmonė kaip turtinis kompleksas. Vis tik, jau anksčiau šiame darbe atlikta analizė įrodanti, kad šio instituto objektu yra įmonei priklausantys elementai, suponuoją, kad pardavėju yra būtent įmonė kaip juridinis asmuo, o ne jos akcininkai. Tokio sandorio metu pati įmonė perleidžia jai nuosavybės teise priklausantį turtą, kas lemia to turto savininko pasikeitimą, bet ne įmonės kontrolės pasikeitimą. Pati įmonė ir toliau lieka egzistuoti, jos dalyviais išlieka tie patys iki sandorio buvę asmenys. Būtent tai leidžia šį institutą priskirti ne prie akcijų, bet prie turto sandorių. Tokiai koncepcijai, kai sandorio šalimi yra pati įmonė, iš Vokietijos yra atkeliavusi „įmonininko“ sąvoka. Dr. Jakutytė-Sungailienė nurodo, jog pagal Lietuvos teisę įmonininku gali būti uždarnosios akcinės bei akcinės bendrovės, individualios įmonės, kooperatyvinės bendrovės<sup>113</sup>. Taigi dažnai, teisinėje literatūroje nurodant įmonės pirkimo-pardavimo sandorio šalis įmonė, kurios turtas yra perleidžiamas, yra įvardijama kaip „įmonininkas“. Be to, atsižvelgiant į tai, jog visos išvardintos verslo formos gali būti pripažintos įmonininku, suponuoją, jog visų šių rūšių įmonių turtiniai kompleksai gali dalyvauti įmonės pirkimo-pardavimo sandoryje kaip objektai.

Kalbant apie pirkėją vien jau tai, kad institutas yra vienas iš verslo perleidimo būdų suponuoją, kad tokios sutarties šalimi neabejotinai bus juridiniai asmenys, kurie ir yra iš esmės kuriami verslo vykdymui<sup>114</sup>. Kita vertus, autoriaus nuomone, kyla pagrįstų abejonių dėl fizinio asmens galimybės būti tokios sutarties šalimi. Civiliniame kodekse yra įtvirtintų tam tikrų sutarčių rūšių, kurių atžvilgiu įstatymo leidėjas įsakmiai nurodo, kad jų šalimis gali būti tik įmonės, pavyzdžiui, frančizės sutartis<sup>115</sup>, distribucijos sutartis<sup>116</sup>. Nors įmonės pirkimo-pardavimo sutarties atžvilgiu tokiu apribojimų nėra įtvirtinta kyla klausimas ar tikrai fizinis asmuo gali būti tokios sutarties šalimi. Dr. Jakutytė-Sungailienė savo ruožtu nurodo, kad pirkėju gali būti ir fiziniai asmenys, tačiau plačiau nedetalizuoja<sup>117</sup>. Dr. Egidijus Baranauskas jau nurodo konkrečiau, kad būtent tokio perleidimo metu fizinis asmuo galėtų būtų laikomas įmonės pirkimo-pardavimo

---

<sup>113</sup> JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, p. 84.

<sup>114</sup> Žinoma, reiktų išskirti ne pelno siekiančius juridinius asmenis.

<sup>115</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 6.766 str. 3 d.

<sup>116</sup> *Ibid.*, 6.796 str. 2 d.

<sup>117</sup> JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, p. 98.

sutarties šalimi, bet kaip pardavėjas perleidžiantis individualią įmonę, t. y. ją sudarantį turtą<sup>118</sup>. Kita vertus, kyla klausimas ar fizinis asmuo galėtų būti pirkėju.

Pirmiausia, autoriaus nuomone, tokį klausimą kelia tiek doktrinoje, tiek teisės aktuose naudojamos formuluotės. Štai jau minėtoje tarptautinėje literatūroje turto sandorio sampratoje nurodoma, kad turto sandoris yra sandoris, kuriuo įmonė įsigyja kitos įmonės turto dalį arba visą turtą bei perima dalį arba visus įsipareigojimus<sup>119</sup>, t. y. pirkėju aiškiai yra įvardijama įmonė kaip juridinis asmuo. Žinoma, galima būtų sakyti, kad toks institutas kaip įmonės pirkimas-pardavimas nėra būdingas tarptautinėje praktikoje ir todėl nėra visiškai tikslinga remtis bendrais turto sandorio sampratos išaiškinimais. Kita vertus, autoriaus nuomone, ir pats Civilinis kodeksas leidžia suprasti, kad įmonė kaip civilinis objektas gali būti tik jei ji priklauso verslu užsiimančiam (pelno siekiančiam) asmeniui<sup>120</sup>. Vadinasi, įmonės kaip objekto savininku taip pat galėtų būti tik verslu užsiimantis asmuo. Fizinis asmuo, norėdamas verstis ūkine komercine veikla, t. y. verslu, neįregistravęs atskiro juridinio asmens, gali užsiimti individualia veikla, tačiau tam jis turi arba gauti individualios veiklos pažymą<sup>121</sup> arba verslo liudijimą<sup>122</sup>.

Tuo pačiu reikia pažymėti, kad perleidžiant įmonę kaip turtinį kompleksą gali būti perleidžiami tam tikri elementai, kurių atžvilgiu paprastas fizinis asmuo negalėtų būti kaip subjektas. Pavyzdžiui, kaip vienas iš vienetų perleidžiamų kartu su turtiniu kompleksu gali būti licencijos<sup>123</sup>. Vis tik, tam tikros licencijos gali būti išduodamos tik įmonėms<sup>124</sup> ir fizinis asmuo perėmęs verslą negalėtų perimti tokių licencijų bei iš jų kylančių teisių neįsteigęs atskiro juridinio asmens. Klausimas taip pat kyla ir dėl darbuotojų perkėlimo. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas numato, kad jeigu sandorio, teisės akto ar kelių sandorių arba teisės aktų pagrindu verslas ar jo

---

<sup>118</sup> BARANAUSKAS, E. *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 341.

<sup>119</sup> DAUCHY, C. E., BAGLEY, C. E. *The Entrepreneur's Guide to Business Law*. Mason: South-Western, 2008, p. 598; REED, S. F., LAJOUX, A. R., NESVOLD, H. P. *The Art of M&A*. New York: McGraw-Hill, 2007, p. 263.

<sup>120</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 1.110 str. 1 str.

<sup>121</sup> Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2013 m. birželio 25 d. įsakymas Nr. VA-36 „Dėl Fizinų asmenų įregistravimo į Mokesčių mokėtojų registrą/išregistravimo iš Mokesčių mokėtojų registro taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2013-06-26, Nr. 67-3390, 41 d.

<sup>122</sup> Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002-07-19, Nr. 73-3085, 1 str. 22 d.

<sup>123</sup> Jeigu tokių licencijų perleidimas būtų įmanomas perleidžiant verslą (žr. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 6.402 str. 3 str.).

<sup>124</sup> Pavyzdžiui, licencija gaminti alkoholio produktus, verstis didmenine prekyba jais ar mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais, žr. Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1995-05-26, Nr. 44-1073, 18<sup>1</sup> str. 1 d., nors reikia pažymėti, kad jos perleisti nebūtų galima ir naujas verslo įgijėjas turėtų licenciją įgyti pats.

dalis iš vieno darbdavio pereina kitam subjektui, jam savaime pereina to verslo ar jo dalies darbuotojų darbo santykiai<sup>125</sup>. Ar fizinis asmuo tokiu atveju galėtų perimti ir įdarbinti perimto verslo darbuotojus? Autoriaus supratimu, fizinis asmuo tokio sandorio kontekste negalėtų būti laikomas tinkamu darbdaviu. Nors Lietuvos Respublikos darbo kodeksas numato, kad fizinis asmuo gali būti darbdaviu, tačiau praktikoje sunkiai suvokiama situacija, jeigu fizinis asmuo įdarbintų, pavyzdžiui, perleidžiamos gamyklos kaip verslo, darbuotojus<sup>126</sup>. Panašu, kad tokiu atveju fizinis asmuo ir iš mokesčių teisės pusės turėtų tokią savo veiklą įforminti arba gaudamas individualios veiklos pažymėjimą arba verslo liudijimą. Atitinkamai, tai autoriaus nuomone suponuoja, kad kai kalbame apie įmonės pirkimo-pardavimo sutarties šalis, fizinis asmuo galėtų būti laikomas tinkamu subjektu tik tuo atveju, jeigu atitiktų specialius jam keliamus reikalavimus – turėtų verslo liudijimą arba individualios veiklos pažymėjimą arba būtų įsteigęs individualią įmonę. Bet kuriuo atveju, toks neaiškumas taip pat lemia tai, jog pirkėjui esant fiziniam asmeniui, jis greičiau rinksis verslą įsigyti akcijų pirkimo-pardavimo būdu nei sieks įsigyti įmonę kaip turtinį kompleksą.

Taip pat kalbant apie įmonės pirkimo-pardavimo sutarties šalis reikia paminėti specifinį proceso dalyvį, kurį išimtinai numato tik Civilinis kodeksas, tai asmuo, kuriam pavedama atsiskaityti su įmonės kreditoriais<sup>127</sup>. Civilinis kodeksas taip pat įtvirtina, kad tokiu asmeniu gali būti tik bankas, kita kredito įstaiga arba draudimo įmonė<sup>128</sup>. Numatoma, kad sutarties šalis ir ši asmenį sieja specialus ryšys, kadangi tiek pardavėjas, tiek pirkėjas yra solidariai atsakingi užtikrinant, kad pastarasis atliktų visus būtinus veiksmus atsiskaitant su kreditoriais<sup>129</sup>. Akivaizdu, kad papildomo subjekto įtraukimas į sandorį ir kartu atsakomybės už jį prisiėmimas neprieda įmonės pirkimo-pardavimo institutui patrauklumo ir, autoriaus nuomone, to turėtų būti atsisakyta. Kadangi šis reikalavimas yra neatsiejamai susijęs su įmonės pirkimo-pardavimo sutarties atžvilgiu įtvirtintu kreditorių apsaugos mechanizmu, siekiant jo atsisakyti turėtų būti iš esmės keičiamas pats kreditorių apsaugos mechanizmas. Apie tai, plačiau pasisakoma analizuojant kreditorių apsaugą įmonės pirkimo-pardavimo metu.

---

<sup>125</sup> Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Teisės aktų registras*, 2016-09-19, Nr. 23709, 51 str. 2 d.

<sup>126</sup> *Ibid.*, 21 str. 3 d.

<sup>127</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 6.404 str. 1 d.

<sup>128</sup> *Ibid.*, 6.405 str. 3 d.

<sup>129</sup> *Ibid.*, 6.406 str. 3 d.

*Forma.* Įmonės pirkimo-pardavimo sutarties formą įtvirtina CK 6.403 str.<sup>130</sup> Tokiai sutarčiai numatytas notarinės sutarties formos reikalavimas. Taip pat nurodomi papildomi reikalavimai, kuriuos turi atitikti tokia sudaroma sutartis – kad tai turėtų būti vienas rašytinis dokumentas turintis šiuos privalomuosius priedus: (i) įmonės turto inventorizavimo aktą; (ii) įmonės balansą; (iii) nepriklausomo auditoriaus išvadą apie įmonės turto sudėtį ir jo kainą; (iv) įmonės skolų (prievolių) sąrašą, kuriame nurodytas skolos dydis, įvykdymo terminas, prievolių užtikrinimo rūšis bei kreditoriai ir jų adresai. Reikia pažymėti, kad Civilinis kodeksas taip pat numato, kad sutarties formos reikalavimų nesilaikymas daro tokią sutartį negaliojančia. Kad notarinės sutarties formos nesilaikymas daro sutartį negaliojančia tai yra pripažįstama bet kokios sutarties atžvilgiu, tačiau tokia Civilinio kodekso formuluotė iš esmės suponuoja ir tai, kad sudarant įmonės pirkimo-pardavimo sutartį ir neturint bent vieno iš nurodytų priedų, tokia sutartis taip pat galėtų būti pripažinta negaliojančia. Savo ruožtu, Rusijos civilinis kodeksas, iš kurio, kaip jau buvo minėta, ir buvo perkeltos šio instituto nuostatos, numato beveik identiškus reikalavimus įmonės pirkimo-pardavimo sutarčiai<sup>131</sup>, tačiau turi du esminius skirtumus. Pirmasis skirtumas įmonės pirkimo-pardavimo sutarties formos atžvilgiu skiriantis Lietuvos ir Rusijos teisinį reguliavimą, jog priešingai nei pagal Lietuvos teisę, Rusijoje nėra reikalaujama, jog įmonės pirkimo-pardavimo sutartis būtų notarinės formos. Pakanka, jog tai būtų vienas rašytinis dokumentas, tačiau šios formos nesilaikymas taip pat daro sutartį negaliojančia<sup>132</sup>. Antrasis esminis skirtumas yra registracijos viešajame registre reikšmės klausimas. Tiek vienos, tiek kitos valstybės normos numato registracijos viešajame registre reikalavimą, tačiau Lietuvos atžvilgiu sutarties neįregistravimas nebus pagrindas pripažinti tokią sutartį negaliojančia, ji išliks galiojančia tarp sutarties šalių, tačiau negalės būti panaudota prieš kitus trečiuosius asmenis<sup>133</sup>. Savo ruožtu, Rusijos civiliniame kodekse numatyta, kad apskritai tokia sutartis bus laikoma sudaryta tik nuo jo registracijos viešajame registre<sup>134</sup>. Priešingai nei nurodo dr. Jakutytė-Sungailienė<sup>135</sup>, analizuojant

---

<sup>130</sup> *Ibid.*, 6.403 str.

<sup>131</sup> Российская Федерация Гражданский кодекс Российской Федерации [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 19 d.] prieiga per internetą: <<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102039276>>, 559-566 str.

<sup>132</sup> *Ibid.*, 560 str. 1-2 d.

<sup>133</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 6.403 str. 3 d.

<sup>134</sup> Российская Федерация Гражданский кодекс Российской Федерации, 560 str. 3 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 19 d.] prieiga per internetą: <<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102039276>>.

<sup>135</sup> JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, p. 99.

užsienio teisės doktriną aiškėja, kad Vokietijoje įmonės kaip turtinio komplekso pirkimui, kai yra perleidžiamas išimtinai visas įmonės turtas skirtas vykdyti verslą, taip pat yra taikomas notarinės formos reikalavimas<sup>136</sup>. Tai kyla iš Vokietijos civilinio kodekso 311b str. 3 d. nuostatos, kuri numato, kad sutartis kuria viena šalis perleidžia savo turtą ar jo dalį turi būti notarinė<sup>137</sup>. Formos nesilaikymas šiuo atveju sukelia analogiškas pasekmes kaip ir pagal Lietuvos teisę – sutartis gali būti pripažįstama negaliojančia<sup>138</sup>. Žinoma ši nuostata skirta tiems atvejams, kai yra perleidžiamas visas turtas, tuo atveju, kai perleidžiama tik turto dalis, notarinės formos reikalavimas taikomas tik tuo atveju, jeigu yra perleidžiamas specifinis turtas, kurio perleidimui yra privaloma notarinė forma, pavyzdžiui, nekilnojamiesiems daiktams<sup>139</sup>. Taip pat svarbu pažymėti, kad nors Vokietijoje nėra įtvirtinto reikalavimo registruoti pačią sutartį ar sutartis, kaip yra Lietuvos bei Rusijos atžvilgiu, tačiau pasikeitusio savininko registracija yra būtina tuo atveju, jeigu turtinį kompleksą sudaro nekilnojamasis turtas. Tokiu atveju yra laikoma, kad nuosavybės teisė į tokį turtą perėjo tik nuo registracijos momento<sup>140</sup>. Pažymėtina, kad pačios sutarties ar sutarčių registracija nors ir neprivaloma, tačiau yra rekomenduotina, kadangi, jeigu kartu su turtiniu kompleksu pirkėjas įgyja teisę toliau naudotis įmonės pavadinimu, jam automatiškai pereina visos pardavėjo pareigos ir įsipareigojimai susiję su perleidžiamu verslu, nebent sutartyje yra dėl to nurodoma išimtis ir tokia sutartis yra įregistruojama registre (vok. *Handelsregister*)<sup>141</sup> arba jeigu dėl tokios išimties yra informuojami konkretūs kontrahentai, kuriems tai yra aktualu<sup>142</sup>.

Atsižvelgiant į šią analizę manytina, kad, siekiant padaryti įmonės pirkimo-pardavimo sutarties institutą patrauklesnį, turėtų vis tik būti atsisakoma notarinės sutarties formos reikalavimo

---

<sup>136</sup> SCHALAST, C., RAETTIGP, L. *Grundlagen des M&A-Geschäftes. Strategie - Recht - Steuern*. Springer, 2019, p. 31; PFEIFFER, G., TIMMERBEIL, S., JOHANNESDOTTER, F. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, p. 263.

<sup>137</sup> SCHALAST, C., RAETTIGP, L. *Grundlagen des M&A-Geschäftes. Strategie - Recht - Steuern*. Springer, 2019, p. 311, CAMPBELL, D. *Mergers and Acquisitions in Europe: Selected Issues and Jurisdictions: The Comparative Law Yearbook of International Business*. Kluwer Law International, 2011, p. 157.

<sup>138</sup> BEINERT, D. *Corporate Acquisitions and Mergers in Germany*. London: Kluwer Law International, 1997, p. 52.

<sup>139</sup> Doktrinoje taip pat nurodoma, kad net ir tais atvejais, kai pati sutartis yra nenotarinė, o perleidžiamas nekilnojamasis turtas, tai nedaro sandorio negaliojančiu, jeigu turto perleidimo aktas yra notarizuojamas bei registruojamas Žemės registre. žr. PFEIFFER, G., TIMMERBEIL, S., JOHANNESDOTTER, F. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, p. 264.

<sup>140</sup> *Ibid.*, p. 265.

<sup>141</sup> NEUBAUER J., SCHÖNHAUS, M., LOVELLS, H. Private mergers and acquisitions in Germany: overview. 2016 [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 7 d.] prieiga per internetą: <[https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-628-0847?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true#co\\_anchor\\_a482172](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-628-0847?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true#co_anchor_a482172)>.

<sup>142</sup> PFEIFFER, G., TIMMERBEIL, S., JOHANNESDOTTER, F. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, p. 272.



kaip yra įtvirtinta Rusijos teisėje. Sutarties tvirtinimas yra papildomai kainuojantis ir laiko trunkantis procesas, todėl jo naudojimas tik tais atvejais, kai turtinį kompleksą sudaro nekilnojamas turtas, autoriaus nuomone, užtikrintų efektyvesnę šios sutarties panaudojimą.

*Kaina.* CK 6.404 str. 1 d. numato, kad sutartyje turi būti nurodyta parduodamos įmonės turto sudėtis ir įmonės kaina. Tai suponuoja, kad kaina yra esminė įmonės pirkimo-pardavimo sutarties sąlyga ir dėl jos nesusitarus nebus laikoma, kad sutartis buvo sudaryta<sup>143</sup>. Kaina gali būti sumokama tiek pinigais, tiek turtu atitinkančiu perleidžiamų elementų verte. Toks aiškinimas kyla iš CK 6.405 str. 1 d. numatančios, jog apie įmonės pardavimą nereikia pranešti įmonės kreditoriams, jeigu įmonės kaina sumokama pinigais ir sumos visiškai pakanka atsiskaityti su visais kreditoriais<sup>144</sup>. Vadinas, mokant kainą pinigais yra suteikiamos tam tikros kreditorių informavimo išlygos, kurios netaikomos tais atvejais, kai už įmonę yra atsiskaitoma kitais būdais nei pinigais.

Šalys taip pat gali susitarti tiek dėl fiksuotos kainos nurodymo, tiek dėl tam tikros kainos apskaičiavimo formulės. Tiek vienu, tiek kitu atveju bus laikoma, kad dėl kainos šalys susitarė. Reikia atkreipti dėmesį, kad kainos nustatymas gali būti sudėtingas procesas. Nors paprasčiausias būdas būtų įvertinti perduodamo turto balansines vertes, tačiau kaip jau buvo analizuota, tam tikro turto, kuris gali būti perleidžiamas, kaip, pavyzdžiui, įmonės prestižas ar techninės žinių, tikroji rinkos vertė yra sunkiai atspindėta balanse. Taip pat tokie nematerialūs elementai dažnu atveju gali būti sunkiai apskritai apibrėžiami pinigine išraiška, todėl įmonės kainos nustatymas nėra lengva užduotis, tačiau bet kuriuo atveju galioja sutarčių laisvės principas ir šalys yra laisvos kainą nustatyti pačios. Toks pats aiškinimas sutinkamas ir Vokietijos teisės doktrinoje<sup>145</sup>. Joje nurodoma, kad nors pirkimo-pardavimo sutartyje kainą nurodyti yra būtina, tačiau šalys yra laisvos nustatyti tiek kainą, tiek valiutą, tiek tokios kainos mokėtoją (t. y. nebūtinai sutarties šalį).

Analizuojant Rusijos civilinio kodekso nuostatas, taip pat išryškėja kainos kaip esminės sutarties sąlygos egzistavimas<sup>146</sup>, tai patvirtinama ir teisės doktrinoje<sup>147</sup>. Vis tik, priešingai nei

---

<sup>143</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 6.162 str. 2 d.

<sup>144</sup> *Ibid.*, 6.402 str. 1 d.

<sup>145</sup> PFEIFFER, G., TIMMERBEIL, S., JOHANNESDOTTER, F. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, p. 262.

<sup>146</sup> Российская Федерация Гражданский кодекс Российской Федерации [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 19 d.] prieiga per internetą: <<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102039276>>, 561 str. 1 d.

<sup>147</sup> ГАЙБАТОВА, К. Д., ДЖАБРАИЛОВА, Н. Д. Продажа Предприятия: Правовой И Бухгалтерский Аспект, *Правовое Регулирование*, Nr. 44, 2011, p. 46.

Civiliniame kodekse, Rusijos civilinio kodekso nuostatos dėl kainos formuluojamos taip, jog yra leidžiama suprasti, kad įmonės sudėtis ir kaina yra nustatoma remiantis prie sutarties pridedamu inventorizavimo aktu<sup>148</sup>. Turto komplekso sudėtis ir perleidimo vertė nustatomi remiantis inventorizavimo aktu ir atliktu jo vertinimu. Doktrinoje taip pat nurodoma, kad sutarčių laisvė nustatyti kainą yra pateisinama tik tuo atveju, jeigu yra perleidžiamas ne tik nekilnojamas turtas, tačiau ir nematerialus turtas<sup>149</sup>. Autoriaus nuomone, Rusijos teisinis reguliavimas įtvirtina griežtesnes ir mažiau nuo šalių valios priklausančias kainos įmonės pirkimo-pardavimo atveju nustatymo taisykles nei Lietuvos teisė ar Vokietijos teisė. Kita vertus, reikia pastebėti, kad retu atveju perleidžiamą įmonės turtą galėtų sudaryti tik nekilnojami daiktai, todėl praktikoje panašu, kad ir Rusijoje taikant įmonės pirkimo-pardavimo sutartį šalys būtų laisvos sulysgti dėl kainos (atsižvelgdamos į įmonės nekilnojamo turto vertinimą).

Toliau analizuojant nuostatas susijusias su kaina, taip pat svarbu pažymėti, kad Civilinis kodeksas, priešingai nei Rusijos civilinis kodeksas, įtvirtina papildomų tokios sutarties sąlygų ir jos konkrečiai yra susijusios jau su minėtu asmeniu, kuriam yra pavedama atsiskaityti su įmonės kreditoriais. Atitinkamai, vykdydamas savo pareigas pagal sutartį, pirkėjas yra įpareigojamas dalį sumos sumokėti asmeniui, kuriam pavedama atsiskaityti su įmonės kreditoriais, o likusią – įmonei kaip pardavėjui<sup>150</sup>. Toks specifinis kainos mokėjimo būdas atskleidžia tik įmonės pirkimo-pardavimo sutarčiai būdingą bruožą – įtvirtintas specifines šalių teises ir pareigas užtikrinančias perleidžiamos įmonės kreditorių teisių apsaugą. Jos toliau analizuojamos plačiau.

*Šalių pareigos.* Kuo įmonės pirkimo-pardavimo sutartis yra specifinė kitų pirkimo-pardavimo sutarčių įtvirtintų Civiliniame kodekse atžvilgiu, jog numato privalomą ikisutartinių santykių stadiją. Pažymėtina, kad įmonės pardavimą lydi, viena vertus, pardavėjo reikalavimo teisių perleidimas pirkėjui, kita vertus, skolų perdavimas, kurioms reiktų atitinkamų kreditorių sutikimo. Todėl Civiliniame kodekse yra įtvirtintos nuostatos apibrėžiančios specialią kreditorių informavimo ir su jais atsiskaitymo tvarką, taip pat šios pareigos pažeidimo pasekmės.

CK 6.405 str. 1 d. nurodoma, kad pirkėjas ne mažiau kaip prieš dvidešimt dienų iki sutarties sudarymo privalo raštu visiems įmonės skolų (prievolių) sąrašė esantiems kreditoriams pranešti

---

<sup>148</sup> Российская Федерация Гражданский кодекс Российской Федерации [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 19 d.] prieiga per internetą: <<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102039276>>, 561 str. 1 d.

<sup>149</sup> АРТАБАЕВА Л.С., Цена Как Существенное Ус- Ловие Договора Продажи Предприятия, *Бизнес В Законе*, 2007, p. 166.

<sup>150</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 6.405 str. 3 d.

apie numatytą įmonės pardavimą. Tai suponuoja kelis svarbius akcentus – pirma, prieš sudarant įmonės pirkimo-pardavimo sutartį jau turi būti imtasi veiksmų identifikuojant kreditorius bei juos informuojant bei antra, informavimo pareiga priklauso ne pačiai įmonei, bet pirkėjui. Toliau, įmonės kreditoriai turi per dvidešimt dienų pranešti pirkėjui apie savo reikalavimų dydį bei pobūdį. Jeigu jie šio reikalavimo nevykdo – praranda teisę reikšti reikalavimus tiek pirkėjo, tiek perleisto įmonės turto atžvilgiu. Atitinkamai, kaip jau buvo minėta analizuojant kainos institutą, pagal tai formuojama kainos apmokėjimo tvarka sutartyje, kadangi dalis kainos yra skiriama skolų padengimui. Iš esmės tai reiškia, kad įmonės pirkimo-pardavimo institutu siekiama naujam pirkėjui neperleisti skolinių įsipareigojimų ir visas įmonės skolas gražinti dar iki perleidus įmonės turtą. Žinoma, toks reguliavimas kelia ne vieną klausimą – ar šalys yra laisvos nukrypti nuo tokio reguliavimo ir gavus kreditorių sutikimus kartu su įmonės turtu perleisti ir įmonės skolas ar toks priverstinis kreditorių reikalavimų patenkinimas nepažeidžia pačių kreditorių teisių. Šie du klausimai toliau analizuojami plačiau.

Pirmiausia, kalbant apie sutarčių laisvės principą ir perleidžiamų elementų apimties nustatymo teisę, daug neaiškumo kelia viena kita sau lyg prieštaraujančios Civilinio kodekso nuostatos. Iš vienos pusės, Civilinis kodeksas numato, pirkėjo pareigą informuoti kreditorius ir su jais atsiskaityti įmonės perleidimo momentu taip leisdamas suprasti, kad įmonės skolos naujam pirkėjui nėra perkeliamos<sup>151</sup>. Kita vertus, tada įstatymo leidėjas įtvirtina, kad jeigu pirkėjas neinformuoja kreditorių apie įmonės perleidimą (įskaitant skolų perkėlimą), tuomet tokie kreditoriai įgyja teisę reikšti savo reikalavimus jau nebe tik įmonei kaip skolininkei, tačiau ir naujam jos turto savininkui – pirkėjui<sup>152</sup>. Tai savo ruožtu suponuoja, kad yra pripažįstamas įmonės skolos perkėlimas be kreditoriaus sutikimo, su išlyga, jog tokiu atveju yra išplečiamas subjektų į kuriuos gali pareikšti savo reikalavimus kreditorius ratas. Trečia, Civilinis kodeksas numato, kad pirkėjui netaikoma pareiga informuoti kreditorius ir, galima suprasti, išankstinio atsiskaitymo tvarka bei tarsi įtvirtinama galimybė perleisti pirkėjui ir skolinius įsipareigojimus, jeigu pirkėjas visiems įmonės kreditoriams pateikia priimtina reikalavimų įvykdymo užtikrinimą<sup>153</sup>. Vis tik čia taip pat pasigendama reikalavimo gauti kreditorių sutikimus skolų perleidimo atveju. Ketvirta, įstatymo leidėjas numato, kad pirkėjas turi teisę reikalauti sumažinti

---

<sup>151</sup> *Ibid.*, 6.405 str. 1-3 d.

<sup>152</sup> *Ibid.*, 6.405 str. 1 d.

<sup>153</sup> *Ibid.*, 6.405 str. 7 d.

kainą, jeigu jam buvo perduotos sutartyje ar priėmimo-perdavimo akte nenurodytos pardavėjo skolos (prievolės)<sup>154</sup>. Galima suprasti, kad įstatymo leidėjas prioritetą teikia atsiskaitymui su įmonės kreditoriais sulig kainos už įmonę sumokėjimu neperleidžiant įmonės skolų pirkėjui, tačiau tais atvejais, kai pirkėjas siekia perimti skolinius įsipareigojimus, jis privalo užtikrinti jų vykdymą. Reikia pažymėti, kad visiškai priešingas reguliavimas sutinkamas Rusijos teisėje. Čia teisės aktuose yra įtvirtinama, kad prieš verslo perleidimą įmonės kreditoriai turi būti informuojami raštu bei gautas jų sutikimas skolų perkėlimui<sup>155</sup>. Jeigu kreditorius nesutinka, kad jo skoliniai reikalavimai būtų perleisti naujam pirkėjui, jis per tris mėnesius nuo pranešimo gavimo turi teisę reikalauti arba kad jo reikalavimai būtų patenkinti anksčiau laiko bei nuostolių dėl to atlyginimo arba reikalauti pripažinti įmonės pirkimo-pardavimo sutartį arba jos dalį negaliojančia<sup>156</sup>. Matyti, kad priešingai nei Lietuvoje, Rusijoje nėra siekiama įmonės skolas grąžinti iki perleidus įmonės turtą, priešingai, siekiama sukurti tokį mechanizmą, kuris užtikrintų, kad būtų tenkinami kreditorių poreikiai – užtikrintas arba jų reikalavimų perleidimas su sutikimu arba jų išankstinis patenkinimas su patirtų nuostolių atlyginimu. Toks reglamentavimas, panašu, yra patrauklesnis nei Lietuvos atveju, kadangi šalys nėra įpareigojamos skolinius įsipareigojimus patenkinti iki perleidus įmonės turtą ir tuo pačiu yra užtikrinami ir kreditorių interesai. Dar daugiau, dažnu atveju kreditoriai yra suinteresuoti išlaikyti reikalavimų teises, kaip pavyzdžiui, paskolos sutarties atveju, kadangi už tai jie atitinkamą laiką įgyja teisę reikalauti palūkanų. Šiuo aspektu verta paminėti ir Vokietijoje susiklosčiusią praktiką. Perleidžiant įmonę kaip turtinį kompleksą, kurią sudaro įsipareigojimai, yra reikalaujama gauti kreditorių sutikimus, taip pat jeigu yra perleidžiamos teisės ir pareigos pagal sutartis – kitos sutarties šalies sutikimą, nebent tarpusavyje sudaryti sutartis numato kitaip<sup>157</sup>. Jeigu kreditorius neduoda sutikimo – iš tokios sutarties kylančios teisės ir pareigos laikomos

---

<sup>154</sup> *Ibid.*, 6.408 str. 3 d.

<sup>155</sup> Российская Федерация Гражданский кодекс Российской Федерации [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 19 d.] prieiga per internetą: <<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102039276>>, 562 str. 1 d.

<sup>156</sup> *Ibid.*, 562 str. 2 d.

<sup>157</sup> NEUBAUER J., SCHÖNHAUS, M., LOVELLS, H. Private mergers and acquisitions in Germany: overview. 2016 [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 7 d.] prieiga per internetą: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-628-0847?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true#co\\_anchor\\_a482172](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-628-0847?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true#co_anchor_a482172); PFEIFFER, G., TIMMERBEIL, S., JOHANNESDOTTER, F. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, p. 270.

neperleistomis naujam įgijėjui<sup>158</sup>, o jeigu yra perleidžiamos – sandoris šioje dalyje laikomas negaliojančiu<sup>159</sup>.

Paminėti aspektai leidžia daryti išvadą, kad Lietuvoje įtvirtintas įmonės pirkimo-pardavimo institutas turi nemažai spragų kreditorių apsaugos kontekste<sup>160</sup>.

*Nuosavybės teisės perėjimo momentas.* CK 6.407 str. 1 d. įtvirtinta, kad pardavėjas perduoda įmonę pirkėjui pagal perdavimo-priėmimo aktą, kuriame nurodomi duomenys apie įmonę ir jos turtą, turto būklę, šalių įsipareigojimus kreditoriams ir jų įvykdymą<sup>161</sup>. Įmonės perdavimo momentu priėmimo-perdavimo akto pasirašomas abiejų šalių<sup>162</sup>. Nuo šio momento taip pat pirkėjui pereina ir atsitiktinė turto žuvimo ir sugedimo rizika. Nuosavybės teisės į įmonę kaip turtinį kompleksą pirkėjui pereina taip pat nuo akto pasirašymo momento, nebent sutartis numato kitaip. Kiek kitoks reglamentavimas sutinkamas Rusijos civiliniame kodekse. Nors jame taip pat yra įtvirtintas perdavimo-priėmimo akto sudarymas, tačiau siejant su aplinkybe, jog sutartis laikoma sudaryta tik nuo registracijos momento, nurodoma, kad ir nuosavybės teisė pereina pirkėjui tik nuo jos įregistravimo viešajame registre<sup>163</sup>.

*Kiti sutarties bruožai.* Įmonės pirkimo-pardavimo sutarčiai būdinga tai, kad tai yra konsensualinis, dvišalis, atlygintinis sandoris. Konsensualinis, kadangi sutartis laikoma sudaryta ir įsigalioja nuo šalių valios dėl sutarties sudarymo išreiškimo momento. Reiktų atkreipti dėmesį, kad vien sutarties sudarymo faktas šiuo atžvilgiu nepakanka, kaip buvo nurodyta analizuojant sutarties formos reikalavimus, taip pat turi būti sudaryti ir pasirašyti privalomieji tokios sutarties priedai – įmonės turto inventorizavimo aktas, įmonės balansas, nepriklausomo auditoriaus išvada bei įmonės skolų (prievolių) sąrašas. Dvišalis sandoris, kadangi tiek įmonės turto pardavėją, t. y. įmonę, tiek pirkėją sieja abipusės teisės ir pareigos. Įmonė sudarydama tokią sutartį įgyja pareigą perduoti nuosavybės teisę įmonę kaip turtinį kompleksą arba jos esminę dalį pagal priėmimo – perdavimo aktą pirkėjui, o pirkėjas įsipareigoja tai priimti ir sumokėti pirkimo kainą. Tai taip pat

---

<sup>158</sup> SCHALAST, C., RAETTIGP, L. *Grundlagen des M&A-Geschäftes. Strategie - Recht - Steuern*. Springer, 2019, p. 308.

<sup>159</sup> PFEIFFER, G., TIMMERBEIL, S., JOHANNESDOTTER, F. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, p. 270.

<sup>160</sup> Galimas sprendimo būdas autoriaus yra pateikiamas šio darbo 3.2.3 dalyje.

<sup>161</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 6.407 str. 1 d.

<sup>162</sup> *Ibid.*, 6.407 str. 3 d.

<sup>163</sup> Российская Федерация Гражданский кодекс Российской Федерации [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 19 d.] prieiga per internetą: <<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102039276>>, 564 str. 1 d.

suponuoja ir sandorio atlygintinumo elementą, kadangi už perleidžiamą turto masę jis atsiskaito sumokėdamas nustatytą kainą.

### **2.1.2. Atskiro įmonės turto pirkimas-pardavimas (angl. *piece-by-piece asset transfer*)**

Kaip nurodo L. Skibarka ir M. Petkevičius, atskiro įmonės turto perdavimas (angl. *piece-by-piece asset transfer*), tai verslo perdavimo būdas, kurio metu perduodamas atskiras turtas ir įsipareigojimai vieno ar kelių sandorių metu<sup>164</sup>. Pirkėjas tokio verslo perdavimo atveju pasirenka kokį konkretų turtą jis siekia įsigyti, o kokio ne, taip galėdamas išvengti netikėtų įsipareigojimų prisiėmimo Apskritai, įprastai tokio sandorio metu net nepereina įmonės prisiimti sutartiniai įsipareigojimai, nebent šalys susitaria kitaip<sup>165</sup>. Čia taip pat nėra keliamas klausimas ar tai esminė verslo dalis ar ne – pirkėjas gali pasirinkti kokį turtą įsigyti, o kokio ne, nepriklausomai nuo to ar tas turtas turi reikšmės verslo kontekste ar ne, t. y. pirkėjas gali atlikti taip užsienio literatūroje vadinamąjį „*cherry picking*“. Reikia pakartoti, kad užsienio valstybių praktikoje, kurioje nėra išskiriamos atskiros įmonės pirkimo-pardavimo sutarties, būtent naudojantis šiuo institutu yra vykdomas įmonės turto kaip verslo perleidimas. Lietuvoje atskiro įmonės turto pardavimas – tai konstrukcija sukurta būtent praktikos kaip Civiliniame kodekse įtvirtinto įmonės pirkimo-pardavimo alternatyva. Kontrahentai sudarydami tokį sandorį įprastai sudaro taip vadinamąją rėminę ar skėtinę sutartį (angl. *umbrella agreement*), po kuria atsiduria skirtingų turto vienetų atžvilgiu sudarytos atskiros pirkimo-pardavimo sutartys. Būtent rėmine sutartimi šios sutartys viena su kita susiejamos ir laikomos sudarytomis ir galiojančiomis tik visos kartu kaip visuma, siekiant užtikrinti tokių sutarčių sudarymo tikslą – įsigyti tam tikrą verslo dalį. Tokiai sutarčiai nėra taikomos įmonės pirkimo-pardavimo sutarčiai numatytos nuostatos ir reikalavimai, o taikomos konkrečios vertybės perleidimui būdingos taisyklės. Pavyzdžiui, perleidžiant nekilnojamąjį turtą laikomasi notarinės formos, perleidžiant skolinius įsipareigojimus – gaunami kreditorių sutikimai ir t.t. Toks turto kaip verslo perleidimo būdas greta įtvirtinto įmonės pirkimo-

---

<sup>164</sup> PETKEVIČIUS M., SKIBARKA, L. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010, p. 365.

<sup>165</sup> THOMPSON, R. *Sinclair on Warranties and Indemnities on Share and Asset Sales*. Sixth Edition. London: Sweet & Maxwell, 2005, p. 245.

pardavimo instituto taip pat sutinkamas ir Rusijos praktikoje<sup>166</sup>. Atitinkamai, iš esmės tapataus tikslo kaip ir įmonės pirkimo-pardavimo atžvilgiu atskleidimas dar kartą iškelia šių institutų taikymo apimties ir skirtumų klausimą. Žinoma, šis klausimas apskritai nekyla Vokietijos teisėje, kurioje įmonės turtas kaip verslas perleidžiamas perduodant atskirus įmonę sudarančius elementus.

## 2.2. Įmonės pirkimo-pardavimo kaip turinio komplekso ir atskiro įmonės turto pirkimo-pardavimo institutų koegzistavimo problematika Lietuvoje

Manytina, kad įstatymo leidėjas įmonės pirkimo-pardavimo sutartį Lietuvos teisinėje sistemoje įtvirtino turėdamas tikslą sukurti tokį institutą per kurį būtų galima vykdyti įmonės turto sandorį (angl. *asset deal*), tačiau, šį institutą išimtinai susiejo tik su viso įmonės turto arba jo esminės dalies, paliktos probleminiam vertinimui, pardavimu. Vis tik, kaip buvo analizuojama šiame darbe, įstatymo leidėjas nustatė ir tam tikrus specifinius reikalavimus, kuriuos įgalino laikytis kontrahentus sudarant tokio pobūdžio sutartį (pavyzdžiui, tokios sutarties notarinė forma bei kiti reikalavimai formai ir turiniui, sutarties registracija viešajame registre, kreditorių teisių apsaugos užtikrinimo reikalavimai). Atitinkamai, autoriaus nuomone, praktikoje tai lėmė naujo paprastesnio ir mažiau ribojančio verslo perleidimo būdo paiešką, o tai sąlygojo atskiro įmonės turto perdavimo sandorio taikymo išplitimą. Tai patvirtina ir aplinkybės, kad tiek Lietuvoje<sup>167</sup>, tiek Rusijoje<sup>168</sup> įmonės pirkimo-pardavimo institutas yra ypatingai retai taikomas praktikoje, nors įmonės turto sandoriai vyksta ir yra tikrai ganėtinai dažni rinkoje<sup>169</sup>.

Žinoma, nagrinėjant teisės aktuose įtvirtinto instituto ir praktikoje sukurto koegzistavimo galimybes kyla nemažai klausimų, pavyzdžiui, ar pirkėjas nesinaudodamas įmonės pirkimo-

---

<sup>166</sup> MIROSHNIKOVA, M., *et. al.* Private Mergers and Acquisitions in the Russian Federation: Overview. 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 25 d.] prieiga per internetą: <[https://content.next.westlaw.com/Document/I94f26fd3749211e38578f7ccc38dcbee/View/FullText.html?contextData=\(sc.Default\)&transitionType=Default&firstPage=true&bhcp=>](https://content.next.westlaw.com/Document/I94f26fd3749211e38578f7ccc38dcbee/View/FullText.html?contextData=(sc.Default)&transitionType=Default&firstPage=true&bhcp=>)>.

<sup>167</sup> Pavyzdžiui, pagal Lietuvos Finansų analitikų asociacijos pateiktas ataskaitas už 2019 metų pirmąjį pusmetį matyti, kad iš 41 atskleisto nekonfidencialaus verslo perleidimo sandorio net 40 sandorių buvo vykdomi naudojant akcijų pirkimo-pardavimo institutą ir tik vienas sandoris – perleidžiant įmonę kaip turinį kompleksą. Finansų analitikų asociacijos pateikiama informacija [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://drive.google.com/file/d/1fb2SQWCcecCSgU19zVJAXhqaNNgODXVy/view>>.

<sup>168</sup> DONSTROV, A., ANICHKIN, A., SYRBE, T. *Russian Business Law: The Current Issues*. Maskva: Wolters Kluwer, 2009, p. 14.

<sup>169</sup> BURGIENĖ, D. *A Practitioner's Guide to Takeovers and Mergers in the European Union. Fifth Edition*. Surrey: City & Financial Publishing, 2008, p. 523.

pardavimo institutu ir iš esmės perleisdamas esminę įmonės dalį nerizikuoja pažeisti tokiam sandoriui nustatytos formos bei turinio reikalavimų įtvirtintų įmonės pirkimo-pardavimo sutarties atžvilgiu. Vis tik, autoriaus nuomone, jeigu atskiras įmonės turtas atskirais sandoriais yra perleidžiamas laikantis visų taikomų taisyklių ir reikalavimų atitinkamos tokio sandoriu perleidžiamos vertybės atžvilgiu, rinkos sąlygomis, tokiu atveju šalys neturėtų būti įpareigojamos išimtinai imti ir sudarinėti įmonės pirkimo-pardavimo sutartį. Šią poziciją taip pat galėtų pagrįsti ir aplinkybė, jog Lietuvos Respublikos darbo kodekse analizuojant darbo santykių tęstinumą darbdavio reorganizavimo, restruktūrizavimo ir verslo ar jo dalies perdavimo atveju, verslo perleidimo būdai apibūdinami per „sandorio, teisės akto ar kelių sandorių“ prizmę<sup>170</sup>. Tai lyg ir suponuoja, kad yra pripažįstamas tiek vieno sandorio verslo perleidimas – įmonės pirkimo-pardavimo sutarties pagrindu, bei kelių sandorių, t. y. atskirų turto vienetų sandorių pagrindu. Kita vertus, teoriškai yra rizika, kad sudarius atskiro įmonės turto įsigijimo sandorius ir taip įsigijus esminę įmonės dalį, tokius sandorius galintys ginčyti asmenys, pavyzdžiui, kreditoriai, galėtų juos traktuoti kaip apsimestinius, sudarytus siekiant išvengti įmonės pirkimo-pardavimo sutarties formos ir turinio reikalavimų bei siekti pripažinti juos niekiniais. Tai, kad atskirais sandoriais įvykdytas įmonės kaip verslo perleidimas turėtų būti pripažintas kaip apsimestinis, savo disertacijoje nurodo dr. Jakutytė-Sungailienė. Autorė pabrėžia, kad visais atvejais perleisdamas įmonę (verslą) keliais atskirais sandoriais turėtų būti taikomos CK 1.87 str. 1 d. reglamentuojančios apsimestinio sandorio teisinės pasekmės, nuostatos<sup>171</sup>. Pažymėtina Vilniaus apygardos teismo nagrinėta byla, kurioje buvo keliamas klausimas ar buvo sudarytas bendrovės akcijų pirkimo-pardavimo sandoris<sup>172</sup>. Nutartyje teismas išreiškė nesutikimą su pirmosios instancijos teismo išvada, kuria ginčo sutartis buvo laikyta kaip įmonės perleidimo sandoris ir buvo taikomas CK 6.403 str. notarinės sandorio formos reikalavimas. Teismas nurodė, kad byloje nebuvo pateikta duomenų, kad kartu su bendrovės akcijomis pirkimo-pardavimo sutarties objektu galėjo būti nurodyto juridinio asmens verslas. Tai konstatavęs teismas laikė, kad sandoris turėjo būti sudarytas paprasta rašytine forma. Iš vienos pusės toks teismo aiškinimas lyg suponuoja, kad teismai būtų linkę atskiram įmonės turto pardavimui taikyti įmonės pirkimo-pardavimo sutarties formos

---

<sup>170</sup> Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Teisės aktų registras*, 2016-09-19, Nr. 23709, 51 str. 2 d.

<sup>171</sup> JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, p. 96.

<sup>172</sup> Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. *2018 m. rugsėjo 3 d. nutartis civilinėje byloje E. J. v. UAB „EM Invest“*, Nr. e2A-832-340/2018.



reikalavimus ir pripažinti tokį sandorį negaliojančiu. Vis tik, autoriaus nuomone, su tokiu aiškinimu nereikėtų sutikti. Autoriau nuomone, egzistuojant šalių laisvės principui šalys neturėtų būti įpareigojamos remtis būtent įmonės pirkimo-pardavimo sutarties institutu, jeigu tą patį rezultatą jos galėtų pasiekti sudarydamos atskirus sandorius. Žinoma, kiekvienas iš tokių sandorių turėtų būti sudarytas rinkos sąlygomis ir laikantis visų kitų jiems kaip atskiriems sandoriams keliamų reikalavimų, pavyzdžiui, formos, sutikimo gavimo ir pan. Verta pažymėti ir vieną iš nedaugelio nutarčių apskritai įmonės pirkimo-pardavimo kaip verslo klausimais. Šioje byloje ieškovas siekė pripažinti negaliojančiomis atskiras įmonės turto pardavimo sutartis kaip sudarytas nesilaikant įmonės pirkimo-pardavimo sutarties nuostatų. Vis tik Lietuvos apeliacinis teismas su tuo nesutiko bei nurodė, kad „*verslą galima perleisti ne tik vienu, bet ir keliais sandoriais*“<sup>173</sup>. Tai, autoriaus nuomone, leidžia daryti išvadą, kad nors įmonės pirkimo-pardavimo bei atskirų įmonės turto pardavimo institutai yra savaiame labai panašūs ir netgi persipinantys, tačiau jie praktikoje vis tik koegzistuoja ir gali koegzistuoti. Žinoma, tokia pozicija paneigia įmonės pirkimo-pardavimo instituto egzistavimo ir naudojimo tikslingumą ir suponuotų apskritai jo atsisakymo mintį.

---

<sup>173</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2008 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Katranga“ v. UAB „KRS“, Nr. 2A-362/2008.

### 3. TURTO SANDORIO IR AKCIJŲ SANDORIO LYGINAMOJI ANALIZĖ

Nors akcijų sandoris nėra šio darbo pagrindinis objektas, tačiau atskleidus šio instituto pagrindinius aspektus ir atlikus lyginamąją analizę įmonės pirkimo-pardavimo atžvilgiu, galima atskleisti pastarojo verslo perleidimo būdo privalumus ir trūkumus. Pirmiausia, reiktų pabrėžti, jog abu sandoriai, jeigu jie atitinka kriterijus, yra laikomi verslo perdavimu. Kaip ir minėta ankstesnėse darbo dalyse, akcijų sandoriui (angl. *share deal*) ir turto sandoriui (angl. *asset deal*) taikomi skirtingi teisiniai bruožai, kuriems esant jie bus laikomi verslo perdavimu. Tačiau ekonominis ypatumas yra tas pats – tai verslo turėtojo pasikeitimas, kuomet naujas turėtojas – tiek vienu tiek ir kitu atveju pirkėjas – gali atlikti strateginius sprendimus, gauti finansinę naudą. Nepaisant to, praktikoje matyti, kad akcijų sandorių yra sudaroma ženkliai daugiau nei turto<sup>174</sup>. Tai kelia įmonės pirkimo-pardavimo sutarties instituto patrauklumo lyginant su akcijų perleidimu klausimą. Atitinkamai, autoriaus nuomone, yra svarbu lyginamuoju būdu išanalizuoti šiuos du sandorių tipus ir taip atskleisti įmonės pirkimo-pardavimo instituto privalumus ir trūkumus bei pasiūlyti tokių trūkumų sprendimo būdus.

#### 3.1. Akcijų sandoris (angl. *share deal*) kaip verslo perleidimo būdas

Norint išanalizuoti akcijų sandorio, kaip verslo perleidimo būdo ypatumus, pirmiausia reiktų apibrėžti šio sandorio objekto – akcijų – sampratą. Civilinio kodekso 1.102 straipsnyje nurodyta, jog akcija – tai vertybinis popierius, patvirtinantis akcininko teisę dalyvauti valdant įmonę, gauti įmonės pelno dalį dividendais ir įmonės turto po likvidavimo<sup>175</sup>. Neturtinės akcijų suteikiamos teisės – tai teisės dalyvauti akcininkų susirinkimuose, gauti informaciją apie bendrovės veiklą taip pat kitos įstatymuose nurodytos teisės<sup>176</sup>. Todėl, perleidžiant verslą, iš esmės yra perleidžiama teisė disponuoti įmone per vertybinius popierius. Tačiau, atsižvelgiant į tai, jog akcijų pirkimo-pardavimo sandorio metu gali būti perleidžiamas skirtingas kiekis akcijų suteikiančių teises į įmonės valdymą ir kiekviena organizacija turi skirtingus bendrovės valdymo principus, akivaizdu, jog ne kiekvienas akcijų perleidimo sandoris kartu reikš ir verslo perleidimą. Todėl, taip pat reikia

---

<sup>174</sup> Finansų analitikų asociacijos pateikiama informacija [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://drive.google.com/file/d/1fb2SQWCceecCSgU19zVJAXhqaNNgODXVy/view>>.

<sup>175</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262.

<sup>176</sup> MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2001. p. 224.

išanalizuoti kriterijus, kuriems egzistuojant akcijų pirkimas-pardavimas bus verslo perleidimo sandoris.

Norint akcijų pirkimo-pardavimo sandorį laikyti verslo perdavimu viena iš esminių sąlygų, kuri turi egzistuoti, yra tai, jog naujasis akcijų įgijėjas turėtų galimybę daryti įtaką, kurios užtektų strateginių sprendimų priėmimui. Kitaip tariant, ar akcijų perleidimas tuo pačiu metu bus ir verslo perleidimas yra labiau ekonominis klausimas – ar su įgytomis teisėmis bus galima priimti strateginius sprendimus. Tuo tarpu teisinis reglamentavimas tik įgalina ir sukuria instrumentus strateginių sprendimų priėmimui. Ekonominė prasme, tam, kad akcijų pirkimo-pardavimo sandoris būtų laikomas verslo perleidimu, sandoris turi lemti verslo ekonominio valdytojo pasikeitimą, tai reiškia, jog įgijėjas turi įgyti galimybes priimti ekonominius ir strateginius sprendimus verslo atžvilgiu bei teises disponuoti pelnu – gauti dividendus<sup>177</sup>. Teisiniu požiūriu, Lietuvoje dažnai naudojama akcijų kontrolinio paketo samprata. Lietuvos praktikoje ji dažniausiai suprantama kaip akcijų kiekis, kuris leidžia akcininkui vienasmeniškai priimti sprendimus<sup>178</sup>. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau – **ABI**) 28 straipsnis įtvirtina atvejus, kada visuotiniame akcininkų susirinkime priimant sprendimus reikia kvalifikuotos balsų daugumos, t. y. tam, kad būtų priimtas sprendimas jam turi pritarti ne mažiau kaip 2/3 susirinkime dalyvaujančių akcininkų akcijų suteikiamų balsų turintys akcininkai. Tokia balsų daugumą įstatymas numato ir bendrovės įstatų keitimui, kuriuose gali būti nurodyta ir didesnė sprendimų priėmimui nustatyta balsų dauguma. Įstatymas taip pat numato vieną atvejį, kuomet sprendimų priėmimui būtina bent 3/4 balsų dauguma – atšaukiant visiems akcininkams pirmumo teisę įsigyti bendrovės akcijas ar obligacijų<sup>179</sup>. Tokia įtvirtinta norma principu reiškia, jog 3/4 balsų daugumos visais atvejais užteks daryti įtaką įmonės valdyme. Panašus skaitine prasme reglamentavimas atsispindi ir Vokietijoje, kur teismų praktika yra nurodžiusi, jog tam, kad sandoris būtų laikomas verslo perdavimu, reikalinga įstatus keičianti dauguma, t. y. daugiau nei 75 proc.<sup>180</sup>. Kita vertus,

---

<sup>177</sup> BITĖ, V. *Uždarnosios bendrovės akcijų perdavimas, kaip verslo perleidimo būdas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009, p. 25.

<sup>178</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje „Kauno Grūdai“, BAB „Vievio paukštynas“ v. „Bona Lux“, GMBH&CO, „Te so ten elsen“ Nr. 3K-3-486-687/2015; Lietuvos Apeliacinio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-219-464/2018.

<sup>179</sup> Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 64-1914, 28 str. 2 d.

<sup>180</sup> BITĖ, V. *Uždarnosios bendrovės akcijų perdavimas, kaip verslo perleidimo būdas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009, p. 27.

teisininkai dr. J. Kiršienė ir K. Kerutis nurodo, ne 3/4, o 2/3 balsų daugumos ribą kaip suteikiančią įtaką valdyme. Tai jie remia tuo, kad tokiu atveju kiti smulkieji akcininkai neturi teisės tokių sprendimų blokuoti, todėl Lietuvoje toks arba didesnis balsų skaičius suteikia kontrolę, kurios perdavimą galima laikyti verslo perdavimu<sup>181</sup>. Vis tik, autoriaus nuomone, nurodytos daugumos taisyklės, kuriose reikšmė suteikiama skaičiams, apibūdina tik vieną atvejį kada akcijų pirkimas-pardavimas yra laikomas verslo perdavimu – tai kvalifikuotos daugumos turėjimas. Tačiau tokia taisyklė neatsižvelgia į kitus atvejus, kurie dažnai egzistuoja praktikoje, kuomet nei vienas akcininkas neturi 3/4 akcijų, o, pavyzdžiui, vienas asmuo turi tarp 50 proc. ir 65 proc. akcijų, o kitų akcininkų dalys nesiekia 1/4 (pavyzdžiui, tokia struktūra egzistuoja įmonių grupėje Avia Solutions)<sup>182</sup> arba kuomet nei vienas akcininkas neturi net 1/4 akcijų (pavyzdžiui, tokia struktūra egzistuoja įmonių grupėje „EKSMA“, kur didžiausias akcininkas valdo 15 proc., o kitų akcininkų yra apie 50)<sup>183</sup>. Kitaip tariant, nurodytuose atvejuose „kontrolinio paketo“ koncepcija su 3/4 balsų daugumos principu negaliojanti ir reikštų, jog nei vienam asmeniui nepriklauso kontrolė. Todėl toks principas kritikuotinas, nes akivaizdu, jog akcininkas, pavyzdžiui, valdantis 65 proc. akcijų, kai tuo tarpu kiti akcininkai yra smulkūs ir jų yra daug, turi kontrolę priimti strateginius sprendimus arba esant akcininkų sutarčiai akcininkas valdantis net ir nedidelį kiekį įmonės akcijų gali turėti kontrolę. Tai, kad įmonės kontrolės negalima sieti su viena konkrečia įstatyme nurodyta skaitine išraiška tvirtina ir Vokietijos Aukščiausiasis Teismas, kuris nurodo, jog akcijų perleidimas bus prilyginamas verslo perleidimui, kai pirkėjas įgydamas akcijas, įgauna viešpataujančią padėtį versle, o pardavėjui ir tretiesiems asmenims lieka tokia menka akcinio kapitalo dalis, jog ji nesudaro kliūčių daryti įtakos<sup>184</sup>. Nutartyje paminėta „viešpataujanti padėtis“ gali būti pasiekta ir kitais kontrolės mechanizmais. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas nurodo, jog kontrolė, be balsavimo teisių, yra laikomi tokie atvejai kuomet: (i) egzistuoja teisės paskirti, atleisti administravimo, valdymo arba priežiūros organo narių; (ii) akcininkas arba narys

---

<sup>181</sup> KIRŠIENĖ, J., KERUTIS, K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktiko lyginamoji analizė. *Jurisprudencija*, 2006, 3(81), p. 27.

<sup>182</sup> Laisvoji enciklopedija Vikipedija [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 12 d.] Prieiga per internetą: <[https://en.wikipedia.org/wiki/Avia\\_Solutions\\_Group](https://en.wikipedia.org/wiki/Avia_Solutions_Group)>.

<sup>183</sup> Baltic News Service. „Eksmos“ grupės pelnas augo 8%, iki 3.1 mln. EUR [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 12 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.vz.lt/technologijos-mokslas/technologijos/2018/08/25/eksmos-grupes-pelnas-pernai-augo-8-iki-31-mln-eur>>.

<sup>184</sup> BITĖ, V. *Uždarnosios bendrovės akcijų perdavimas, kaip verslo perleidimo būdas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009, p. 27.

ir vienas kontroliuoja daugumą akcininkams arba nariams priklausančių balsavimo teisių atitinkamai pagal susitarimą su kitais tos įmonės akcininkais arba nariais – kitaip tariant tai akcininkų sutartis; (iii) egzistuoja galimybė pasinaudoti vyraujančia įtaka arba kontrole<sup>185</sup>. Tokie atvejai, kuomet kontrolė įgyjama ne tik per turimų akcijų dalį egzistuoja ir praktikoje. Pavyzdžiui, vienos didžiausios Lietuvoje UAB „Kesko Senukai Lithuania“ akcininkas yra Kesko Grupė, kuriai priklauso 50 proc. įmonės, kita dalis priklauso vienam akcininkui, tačiau kontrolė priklauso Kesko Grupei, nes būtent jai suteikta teisė skirti daugumą valdybos narių, bei valdybos pirmininką<sup>186</sup>.

Apibendrinant galima teigti, jog egzistuojanti kontrolinio paketo samprata arba perleidžiamų akcijų kiekis yra tik vienas bruožas, kuriam egzistuojant akcijų pirkimo-pardavimo sandoris gali būti pripažintas verslo perleidimu. Tačiau remiantis nurodytais aktais ir praktika, teisiniu požiūriu egzistuoja galimybė perleisti ir mažesnę nei 2/3 ar 3/4 akcijų dalį ir vis tiek naujam įgijėjui suteikti galimybes turėti lemiamą įtaką. Tai egzistuoja keliais atvejais, pirma, kai kitų akcininkų yra daug, o visi jie yra mažumos dalyje ir tuomet pirkėjas gali išrinkti daugumą valdybos, priežiūros organo ar administracijos narių arba antra, kai yra sudaromos akcininkų sutartys. Svarbu pabrėžti, kad verslo perleidimas – tai labiau ekonominė samprata, nes lemiamą įtaką gali būti daroma ne tik teisiniais mechanizmais, tačiau naudojantis ir kitomis galiomis, autoritetu bendruomenėje, finansine pozicija ir t.t., o tai teisiniuose aktuose ar dokumentuose negali atsispindėti.

### **3.2. Verslo perleidimo akcijų sandorio ir turto sandorio būdų lyginamoji analizė ir problematika**

Akcijų pirkimo-pardavimo sutartis ir įmonės kaip turtinio komplekso perleidimo sutartis, tai keliamais kriterijais ir bruožais kardinaliai skirtingi sandoriai. Pirmiausia, skiriasi šių sutarčių objektai, vienu atveju perleidžiamos akcijos, kitu – turtinis kompleksas. Skiriasi ir subjektai (įmonės pirkimo-pardavimo sutarties šalimi yra pati bendrovė – „įmonininkas“, o akcijų sandorio – bendrovės akcininkas), sutarties forma (akcijų pirkimo-pardavimo atveju notarinės formos reikalavimas keliamas tik perleidžiant daugiau nei 25 proc. akcijų arba akcijų, kurių vertė didesnė

---

<sup>185</sup> Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės Žinios*, 2007/02-08, Nr. 17-262, 2 str.

<sup>186</sup> Kesko metinė finansinė ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <[https://www.kesko.fi/globalassets/pdf-tiedostot/kesko\\_vsk\\_2018\\_en-1.pdf](https://www.kesko.fi/globalassets/pdf-tiedostot/kesko_vsk_2018_en-1.pdf)>.

nei 14 500 eurų ir tai, jeigu bendrovės akcijų apskaita nėra perduota vertybinių popierių sąskaitų tvarkytojui<sup>187</sup>). Egzistuoja ir kiti aiškūs skirtumai pagal keliamus reikalavimus: sandorio registracijai (įmonės pirkimo–pardavimo sutarčiai numatyta teisinė registracija), kreditorių teisės apsaugai (įmonės pirkimo–pardavimo nuostatos numato labai griežtus reikalavimus kreditorių apsaugai, tuo tarpu akcijų pirkimo–pardavimo atveju kreditorių teisės praktiškai yra įstatymo nesaugomos<sup>188</sup>). Vis tik, reikia pažymėti, kad nors tai iš esmės skirtingi sandoriai, net ir teismų praktikoje jie dažnai yra nepagrįstai lyginami ir sutapatinami. Pavyzdžiui, vienoje nutartyje Klaipėdos apygardos teismas sprendė, kad sudaryta akcijų pirkimo-pardavimo sutartis savo turiniu ir tikslu labiau atitiko įmonės pirkimą-pardavimą, kadangi buvo parduotos ne tik bendrovės akcijos, bet ir įmonė kaip turtinis kompleksas, nes buvo perleistas atspaudas, steigimo aktas, įstatai, sandėlio atsargos ir kiti finansiniai dokumentai<sup>189</sup>. Tai konstatavęs teismas nurodė, kad kadangi šalys siekė perleisti verslą, sutartis turėjo būti patvirtinta notaro ir sudarytą akcijų pirkimo-pardavimo sutartį pripažino negaliojančia. Prie panašaus aiškinimo yra priėjęs net ir Lietuvos Aukščiausias Teismas. Vienoje savo nutarčių kolegija nurodė, kad kadangi kartu su 100 proc. bendrovės akcijų perleidimu buvo nurodomas bendrovės turtas, skoliniai įsipareigojimai, perduodami finansiniai dokumentai, reikė, kad buvo sudaryta mišri sutartis turinti tiek įmonės pirkimo-pardavimo, tiek akcijų pirkimo-pardavimo sutarties bruožų<sup>190</sup>. Nors toliau teismas sprendė, kad dominuojantis elementas yra būtent akcijų perleidimas ir ginčą nagrinėjo remiantis akcijų pirkimo-pardavimo sutartį reglamentuojančiomis teisės normomis, tačiau leido suprasti, kad šių institutų apjungimas yra įmanomas. Vis tik, autoriaus nuomone, tokios teismų pozicijos yra visai nepagrįstos ir tik keliančios dar daugiau teisinio neaiškumo. Vien jau aplinkybė, kad akcijų pirkimo-pardavimo sutarties ir įmonės pirkimo-pardavimo sutarties subjektai yra iš esmės skirtingi (pati bendrovė v. bendrovės akcininkai), autoriaus nuomone, neleidžia teigti, kad akcijų pirkimo-pardavimo sutartis galėtų būti nugincyta remiantis įmonės pirkimo-pardavimo sutarties nuostatomis ar tuo labiau leisti tokią mišrią sutartį, kuri apjungtų šiuos du institutus.

---

<sup>187</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 1.74 str. 1 d. 3 p.

<sup>188</sup> BITĖ, V. *Uždarosios bendrovės akcijų perdavimas, kaip verslo perleidimo būdas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009, p. 38.

<sup>189</sup> Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. *2017 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje BUAB "Medgrana" v. D.Ž., A.N., Nr. e2A-1256-460/2017*.

<sup>190</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje R. J. v. M.S., A.A., Nr. 3K-3-26-686/2015*.

Nepaisant tokios teisinį neaiškumą keliančios teismų praktikos, įprastai šie du institutai vienas su kitu per daug nekonkuruoja. Kaip jau buvo nurodyta, dauguma Lietuvoje sudaromų sandorių perleidžiant įmonę yra būtent akcijų sandoriai. Atitinkamai, norint atskleisti įmonės pirkimo-pardavimo instituto stipriąsias ir silpnąsias puses, autoriaus nuomone, yra būtina šių dviejų verslo perdavimo būdų analizė. Reiktų pažymėti, jog šių institutų sutarčių analizė ne kartą buvo aptarta teisės doktrinoje<sup>191</sup>, tačiau, autoriaus nuomone, tam tikri kirtiniai momentai, kuomet vienas verslo perleidimo būdas yra pranašesnis prieš kitą, yra nepakankamai apžvelgti, o sprendimai, kaip įmonės pirkimas-pardavimas galėtų tapti labiau naudojamas praktikoje nepateikti. Atsižvelgiant į tai, toliau autorius pateiks svarbiausius aspektus, dėl kurių turto sandoris nėra toks patrauklus lyginant su akcijų pirkimo-pardavimo institutu bei siūlomus sprendimo būdus (jeigu tokie įmanomi).

### **3.2.1. Akcininkų apsauga bei pirmumo teisės taikymas smulkiųjų akcininkų apsaugai nuo turimos dalies mažinimo (angl. *capital dilution*)**

Kaip jau buvo nurodyta, įmonės pirkimo-pardavimo metu pardavėju bei pardavimo kainos gavėju yra įmonė, t. y. pats juridinis asmuo, net ir tais atvejais, kai parduodama individuali įmonė<sup>192</sup>. Akcijų sandorio metu šalys identifikuojamos daug paprasčiau: pardavėjas – tai akcininkas, o pirkėjas – tai fizinis ar juridinis asmuo, atitinkantis tam tikras civilinio teisnumo ir veiksnio normas. Akcijų sandorio metu akcininkai perleisdami akcijas turi teisę laisvai nuspręsti kaip disponuoti ir kam perleisti savo turimas akcijas. Vienintelis apribojimas užtikrinantis smulkiųjų akcininkų interesus yra pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas įtvirtinimas. Pirmumo teisė akcijų pirkimo-pardavimo metu įtvirtinta ABI, kuriame nurodoma, jog pirmumo teisę įsigyti visas parduodamas uždarnosios bendrovės akcijas turi akcininko pranešimo apie ketinimą parduoti

---

<sup>191</sup> Sutarčių analizė pateikta: BITĖ, V. *Uždarnosios bendrovės akcijų perdavimas, kaip verslo perleidimo būdas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009; KIRŠIENĖ, J., KERUTIS, K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktiko lyginamoji analizė. *Jurisprudencija*, 2006, 3(81).

<sup>192</sup> Reikia pažymėti, kad nors V. Bitė savo disertacijoje nurodo, jog įmonės pirkimo-pardavimo kainos gavėju ir pardavėju yra įmonės savininkas, tačiau manytina, kad buvo padaryta klaida, kadangi toliau aiškinant nurodoma, kad tai pats juridinis asmuo, žr. BITĖ, V. *Uždarnosios bendrovės akcijų perdavimas, kaip verslo perleidimo būdas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009, p. 38.

akcijas gavimo uždarojoje akcinėje bendrovėje dieną buvę jos akcininkai<sup>193</sup>. Apie ketinimą parduoti turi būti pranešta dar prieš perleidžiant akcijas. Taip pat, verta paminėti, jog egzistuoja pirmumo teisė įsigyti ir naujai išleidžiamas įmonės akcijas. Tokie apsaugos elementai yra skirti apsaugoti nuosavybės teisei. Pirmumo teisė įsigyti parduodamas akcijas apsaugo akcininkus nuo turimos dalies kapitale „atskiedimo“, t. y. jų akcijų dalies sumažinimo, o pirmumo teisė įsigyti naujai išleidžiamas akcijas užtikrina *delectus personae* teisę apsaugančią nuo pašalinių atėjimo į bendrovę, siekiant kokybiškesnio bendrovės valdymo<sup>194</sup>. Kitaip tariant, jeigu neegzistuoję toks pirmumo teisės mechanizmas, pardavėjas galėtų neatsižvelgti į kitus akcininkus ir laisvai perduoti akcijas kitiems asmenims. Taip būtų sumažinamos akcininkų dalys ir jų įtaka nesuteikiant progos užsitikrinti interesų apsaugos. Kiek kitokia situacija yra analizuojant įmonės pirkimą-pardavimą. Nors ir tokio sandorio metu yra perleidžiamas verslas, t. y. atliekamas reikšmingas pasikeitimas įmonėje, tačiau kyla klausimas ar panašus akcininkų „atskiedimas“ iš verslo negalėtų vykti ir įmonės pirkimo-pardavimo metu ir ar neturėtų būti taip pat užtikrinta smulkiųjų akcininkų apsauga įtvirtinant panašų į pirmumo teisės mechanizmą. Taip pat, ar apskritai įmonės pirkimo-pardavimo metu egzistuoja įmonės kaip turtinio komplekso akcininkų apsauga. Atitinkamai, galima išskirti du probleminius aspektus – pirmumo teisės taikymas ir bendra akcininkų interesų apsauga.

Šiuo metu apskritai Lietuvos įstatyminėje bazėje neegzistuoja nei viena norma, kuri tiesiogiai įpareigotų „įmonininką“ gauti leidimą ar sutikimą iš akcininkų parduodant įmonę kaip turtinį kompleksą. Vadinasi, įmonės direktorius teoriškai turi teisę be akcininkų žinios ir pritarimo perleisti visą įmonės turtą. Kaip vienas iš praktinių to pavyzdžių, galėtų būti paminėta 2018 m. Lietuvos Aukščiausiojo teismo nagrinėta byla, kurioje vienas bendrovės akcininkas netiesioginiu ieškiniu siekė priteisti bendrovei žalos atlyginimą iš vadovo, sudariusio bendrovės kaip turtinio komplekso perleidimo sandorius, dėl kurių bendrovė neteko pajamų iš perleistos veiklos<sup>195</sup>. Žinoma, šioje vietoje svarbu paminėti valdybos pareigas. Įstatymų leidėjas ABĮ įtvirtindamas valdybos kompetenciją jai priskiria sprendimo dėl ilgalaikio turto, kurio balansinė vertė didesnė

---

<sup>193</sup> Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914, 47 str. 1 d.

<sup>194</sup> BITĖ, V., KIRŠIENĖ, J. Akcininkų išankstinio atsisakymo pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas teisinis vertinimas. *Jurisprudencija*, 2008, 5(107). p. 68.

<sup>195</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje A.B. v. R.B., M.J. ir UAB „Aderas“, Nr. 3K-3-472-313/2018.



kaip 1/20 bendrovės įstatinio kapitalo investavimo, perleidimo ar nuomos priėmimo galią<sup>196</sup>. Tokia norma reiškia, jog norint parduoti ilgalaikį įmonės turtą (vertingesnį nei 1/20 įstatinio kapitalo) reikalingas valdybos pritarimas, nors ABĮ ir numatyta, jog įstatuose gali būti numatyta didesnė perleidžiamo turto vertė<sup>197</sup>. Toks reglamentavimas išskiria du kriterijus, kuriems kartu egzistuojant, įmonės pirkimo-pardavimo metu reikia valdymo organo sutikimo: pirma, verslo pardavimo metu turtinį kompleksą sudaro ir ilgalaikis turtas; antra, ilgalaikio turto vertė turi viršyti 1/20 įstatinio kapitalo dydžio (arba daugiau, jeigu kitaip numato įstatai). Kita vertus, net ir šiuo atveju egzistuoja keli probleminiai aspektai. Pirmiausia, įstatyme tiesiogiai nenurodyta, jog tokiam turtinio komplekso perdavimui reikalingas valdybos sutikimas. Antra, apskritai kyla klausimas ar ir valdybos pritarimo būtinumas visais atvejais reikštų, jog bus atsižvelgiama į akcininkų poziciją. Reiktų pabrėžti, jog bendrovių valdyba yra renkama stebėtojų tarybos (kuri renkama visuotinio akcininkų susirinkimo), o jeigu jos nėra – tuomet visuotinio akcininkų susirinkimo<sup>198</sup>. Taip pat, korporatyvinio valdymo principai nustato valdybos atskaitomybę akcininkams<sup>199</sup>. Remiantis tuo atrodytų, jog toks pirkimas-pardavimas nevyktų be akcininkų žinios ar pritarimo. Kita vertus, toks valdymo organas kaip valdyba yra pasirenkamas ir apskritai daugelyje įmonių jo kaip tokio apskritai nėra, todėl bendrovės direktorius galėtų apskritai be jokio pritarimo ar sutikimo vykdyti įmonės pirkimo-pardavimo sandorį. Be kita ko, net ir esant išrinktai valdybai kyla didelė erdvė piktnaudžiavimui ir akcininkų interesų nepaisymui. Autoriaus nuomone, geriausiai toks atvejis galėtų būti atspindėtas praktinės situacijos analize: pavyzdžiui, 80 procentų UAB „A“ akcijų priklauso asmeniui „Z“, likusi dalis priklauso asmeniui „J“. UAB „A“ yra suformuota valdyba iš 3 asmenų, kurios vienas narys yra pats akcininkas „Z“ bei kiti du jo išrinkti nariai. Pateiktoje situacijoje egzistuoja terpė, kur valdyboje yra tik vieno akcininko atstovai. Principe tai reikštų, jog parduodant verslą įmonės pirkimo-pardavimo būdu, atsiranda galimybė vieną iš akcininkų izoliuoti iš dalyvavimo sprendime parduoti verslą. Taip atsitiktų, jei valdyba nepraneštų visiems akcininkams apie planuojamą verslo pardavimą. Šioje vietoje reiktų paminėti teisės praktiko Gintauto Bartkaus nuomonę. Teisininkas teigia, jog juridinio asmens valdymo organui tenka

---

<sup>196</sup> Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914, 34 str. 4 d.

<sup>197</sup> *Ibid.*

<sup>198</sup> VITKEVIČIUS, P. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. I tomas*. Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 158.

<sup>199</sup> EBPO Bendrovių valdysenos principai [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.oecd.org/daf/ca/Corporate-Governance-Principles-ENG.pdf>>.

pareiga pranešti juridinio asmens dalyviams apie esminius juridinio asmens įvykius, tačiau ši pareiga nereiškia, jog tokiai veiklai reikia dalyvio pritarimo<sup>200</sup>. Principe tai reikštų, jog valdyba net be akcininkų leidimo gali atlikti tokį pardavimą ir būtų išvengiama reikalavimo pasiūlyti pirkti verslą likusiems akcininkams kaip tai yra taikoma akcijų sandorio atžvilgiu. Žinoma, tokia situacija, kuomet vienas iš akcininkų nežinotų apie verslo pardavimą galėtų pasirodyti reta ir praktikoje nepasitaikanti. Tačiau, paskutiniu laikotarpiu, kuomet verslai pasidarė ypač stambūs, Lietuvoje apie akcininkų ginčus girdima vis dažniau, o „karas“ tarp akcininkų nebėra retenybė<sup>201</sup>, autoriaus nuomone, įmonės pirkimo-pardavimo sutarties institutas gali tapti įrankiu akcininkus patraukti iš verslo arba netiesiogiai juos atskiesti, įmonės turtą perleidžiant pašaliniams asmenims, t. y. iš esmės paliekant tuščią įmonę be verslo, tačiau su didesnę piniginę poziciją, atkeliavusią dėl verslo pardavimo. Tokia pozicija, atrodytų, būtų naudinga kiekvienam akcininkui (verslas parduodamas ir atsiranda didesnis laisvai panaudojamų pinigų srautas, kas reiktų jog galima išmokėti didesnius dividendus), tačiau, galbūt tas verslo pardavimas nebuvo kiekvieno akcininko tikslas.

Aišku, tokiai autoriaus nuomonei būtų galima kontrargumentuoti. Pavyzdžiui, teigiant, jog valdymo organai turi vykdyti fiduciarines pareigas tiek bendrovei, tiek akcininkams<sup>202</sup>. Vykdamas šias pareigas apie tokį sandorį turėtų būti informuoti visi akcininkai ir tuomet mažasis akcininkas, kuris galėjo būti izoliuotas ir laikomas nežinioje tokio sandoriu aspektu, galėtų pats dalyvauti verslo pirkime-pardavime ir taip ne tik išlaikyti verslą, bet ir padidinti savo įtaką jame. Tačiau tai nepaneigia, jog vykstant akcininkų karui, kuomet komunikacija tarp akcininkų yra stagnacijoje, o valdyba, pavyzdžiui aukščiau nurodytoje praktinėje situacijoje, yra išrinkta tik vieno akcininko ir komunikacija vyksta tik su juo, įmonės pirkimo-pardavimo institutas sukuria terpę verslą parduoti be akcininko, ar kelių mažesnių akcininkų, kurie neturi ryšio su valdyba, žinios. Tokiu atveju pinigai įplauktų į įmonę ir akcininkai galėtų jais pasidalinti dividendų būdu, tačiau galbūt vienas

---

<sup>200</sup> MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Pirmas leidimas*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 184.

<sup>201</sup> Pavyzdžiui VP grupės arba „Achemos“ akcininkų ginčai, žr.: Baltic News Service. 161 mln. eurų per mažai? Ž. Marcinkevičius iš N. Numavičiaus reikalauja žalos atlyginimo [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 12 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/finansai/161-mln-per-mazai-z-marcinkevicius-is-n-numaviciaus-reikalauja-zalos-atlyginimo-662-1118638>>; LUKAITYTĖ-VNARAUSKIENĖ, R. L. Lubienė susitaikė su dalimi akcininkų [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 12 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/advokatas-l-lubiene-susitaike-su-dalimi-akcininku.d?id=65998446>>.

<sup>202</sup> ČIOČYS, R. *Bendrovių valdymo reglamentavimo Lietuvoje problemos: daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai, teisė (01s). Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2013. p. 41.

iš akcininkų, kaip jau ir buvo minėta, nebus suinteresuotas verslo pardavimo ir taip buvo pažeistos jo kaip akcininko teisės.

Autoriaus nuomone, siekiant bent iš dalies užtikrinti akcininkų teises, pirmiausia turėtų būti ABĮ įtvirtinta nuostata įpareigojanti vykdant įmonės kaip turtinio komplekso perleidimą gauti visuotinio akcininkų susirinkimo pritarimą. Pavyzdžiui, jau minėtoje 2018 m. Lietuvos Aukščiausiojo teismo nutartyje kolegija pripažino bendrovės vadovo neteisėtus veiksmus, kadangi, sudarydamas įmonės verslo perleidimo sandorius, vadovas nebuvo gavęs išankstinio visuotinio akcininkų susirinkimo pritarimo<sup>203</sup>. Būtent tokio pritarimo būtinumą, sudarant ilgalaikio turto sandorius, įtvirtino bendrovės įstatai. Jeigu šio vadovo kompetencijos apribojimo įstatai nebūtų numatę, teismas nebūtų galėjęs šiuo pagrindu pripažinti vadovo elgusis neteisėtais. Tai pagrindžia tokios nuostatos įtvirtinimo teisės aktuose reikalingumą, siekiant apsaugoti akcininkų interesus. Taip pat, siekiant užtikrinti platesnio akcininkų rato apsaugą, autoriaus nuomone, tokiam sprendimui priimti turėtų būti taikomas kvalifikuotos daugumos reikalavimas. Taip būtų apribotos bendrovės vadovo galimybės potencialiai piktnaudžiauti ir be akcininkų žinios perleisti verslą ar jo dalį.

Vis tik, kaip jau buvo išanalizuota, net ir visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas priimtas kvalifikuota balsų dauguma neužtikrintų išimtinai visų akcininkų interesų, taip pat turėtų būti įtvirtintos papildomos smulkiųjų akcininkų teisių apsaugos priemonės. Autoriaus nuomone, turto sandorio metu turėtų būti taikoma alternatyvi akcijų sandorio reglamentavimui dalis, kuri nurodo jog perduodant verslą akcijų pirkimo-pardavimo būdu, akcininkas privalo pranešti bendrovei apie ketinimą parduoti akcijas<sup>204</sup>, o įsigyti verslą pirmumo teisė suteikiama kitiems akcininkams. Įmonės pirkimo-pardavimo atžvilgiu, galėtų būti įtvirtinta, kad kuomet bendrovė ketina perleisti savo turtą kaip turtinį kompleksą, ji turėtų apie tai pranešti visiems akcininkams ir tokie akcininkai turėtų pirmenybę įsigyti perleidžiamą verslą. Tai išspręstų minėtą problemą, kai smulkusis akcininkas, kuris neturi galimybės aktyviai dalyvauti įmonės veikloje, tačiau norėtų toliau išlaikyti savo dalį versle, galėtų įsigyti verslą pats.

---

<sup>203</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje A.B. v. R.B., M.J. ir UAB „Aderas“, Nr. 3K-3-472-313/2018.

<sup>204</sup> Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914, 47 str. 1 d.

### 3.2.2. Darbuotojų opcionai ir jų problematika verslo perdavimo metu

Įmonės ir ypač startuoliai, norėdami pritraukti profesionalius darbuotojus, konsultantus ir taip skatinti vertės kūrimą vis dažniau siūlo darbuotojų akcijų opcionų programas. Tačiau verslo perleidimo atveju opcionai ir jų sistemos gali kelti tam tikrų teisinių problematikų. Norint jas išanalizuoti, pirmiausia, vertėtų atskleisti pačių darbuotojų opcionų suteikimo principus.

Reiktų pabrėžti, jog opciono sąvoka Lietuvos teisės aktuose nėra tiksliai apibrėžta, tačiau sisteminė normų analizė leidžia konstruoti tokį institutą, o pačių opcionų principai atskleisti teisinėje doktrinoje. Šio darbo aspektu labiau kalbama apie opcioną kaip motyvacinę priemonę įmonės darbuotojui. Pavyzdžiui, opcioną kaip motyvacinę priemonę įmonės direktoriui yra išnagrinėjęs dr. Juozas Rimas. Teisininkas nurodo, kad „*akcijų opcionas, kaip vadovo motyvavimo priemonė, yra pirkimo-pardavimo sutartis su atidedamąja sąlyga (CK 6.30 str. 3d.) ar atidedamuoju terminu (CK 6.33 str. 2 d.), pagal kurią viena šalis – opciono gavėjas (bendrovės vadovas), įvykdęs tam tikrą sąlygą (ar jai įvykus) arba suėjus nustatytam terminui, turi teisę nusipirkti (įgyvendindamas opcioną) sutartyje nustatytą bendrovės (opciono emitento) akcijų (opciono akcijų arba bazinių akcijų) skaičių iš kitos šalies – opciono davėjo (paprastai bendrovės akcininko) už tam tikrą kainą (įgyvendinimo kainą)*“<sup>205</sup>. Iš tokio teisinio apibendrinimo galime daryti tokią pagrindinę išvadą kalbant apie opcionus – opcionas leidžia darbuotojui įsigyti įmonės akcijų ateityje už dabartinę kainą. Taip pat, remiantis tokiu opciono apibrėžimu, galima teigti, jog egzistuoja dvi alternatyvios sąlygos, kada darbuotojas įgyja teisę realizuoti opcionus: pirma, kai yra pasiekiamas tam tikras rezultatas ar sukuriama vertė; antra, kai sueina tam tikras laikotarpis. Advokatė Giedrė Čiuladienė praktikoje išskiria tokius pagrindinius opcionų tipus: produktyvumo opcionai (angl. *performance grants*), suteikiami pasiekiant finansiniu rodiklius; greitėjančio įgyvendinimo opcionai (angl. *performance-accelerated options*), suteikiami pagal išlankymo grafiką; pasiekimų opcionai (angl. *performance-vested options*), suteikiami pasiekus bendrovės ar individualius darbuotojų tikslus<sup>206</sup>. Visuose nurodytuose opcionų tipuose egzistuoja tam tikras laikotarpis, kurio išlankus įgyjama teisė realizuoti opcioną – ar tai būtų susieta su rezultatu ar su

---

<sup>205</sup> RIMAS, J. Akcijų opcionai kaip privataus kapitalo investuotojo ir bendrovės vadovų interesų derinimo priemonė. *Teisė*, 2009, t. 73, p. 128.

<sup>206</sup> ČIULADIENĖ, G. Opcionai Lietuvoje: praktika ar tik teorija [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 13 d.] Prieiga per internetą: <<https://triniti.lt/2019/09/27/opcionai-lietuvoje-praktika-ar-tik-teorija/>>.

nustatytu terminu. Toks laikotarpis vadinamas išlaikymo laikotarpiu (angl. *vesting period*)<sup>207</sup>. Praktikoje, ruošiant opcionų sutartis dažniausiai aptariamas šis laikotarpis ir opcionų įgyvendinimo teisė bręsta palaipsniui, pavyzdžiui 20 procentų suteiktų teisių galima įgyvendinti pirmais metais, kiti 20 procentų antrais metais ir t.t.<sup>208</sup> Būtent šis išlaikymo laikotarpis kelia daugiausia klausimų verslo perdavimo metu. Pavyzdžiui, bendrovė „A“ darbuotojams suteikia opcionus su tokiais pagrindiniais aspektais: opcionus bus galima įgyvendinti, jei bendrovės akcijų vertė po 3 metų padidės 3 kartus, laikant, jog akcijų vertė nustatoma pagal formulę, kurios pagrindinis kintamasis yra pelnas prieš palūkanas, mokesčius, nusidėvėjimą bei amortizaciją (angl. *EBITDA*). Tuomet darbuotojai po 3 metų galės realizuoti savo opcionus, o tiksliau įsigyti X dalį bendrovės akcijų už dabartinę akcijų kainą, kurios vertė nustatoma remiantis šios dienos EBITDA. Ekonominė nauda darbuotojams yra akivaizdi, tikslingai dirbant ir kuriant pridėtinę vertę, jie užaugina bendrovės finansinius rezultatus ir taip gali pasidalinti sukurta pridėtine verte. Tačiau, kyla klausimas, kas įvyksta su opcionais, kurių išlaikymo periodas nėra pasibaigęs, verslo perdavimo metu?

Pirmiausia būtų galima pradėti nuo akcijų pirkimo-pardavimo sandorio analizės. Tokio verslo perdavimo metu opcionų klausimai Lietuvos teisinio reglamentavimo metu nėra giliai išanalizuoti. Tačiau, remiantis vien darbo teisės normomis, darbdavys tokio verslo perdavimo metu nesikeistų<sup>209</sup>. Atsižvelgiant į tai, opcionų sutarties šalys irgi nesikeistų. Remiantis aukščiau aptarta situacija, šalimis toliau išliktų bendrovė ir bendrovės darbuotojai. Todėl galima teigti, jog akcijų sandorio metu galimybė realizuoti opcionus, nors verslas buvo perduotas dar opcionams „nesubrendus“, egzistuoja. Kita vertus, pavyzdžiui, Jungtinių Amerikos Valstijų praktikoje, kurioje opcionai egzistuoja jau ilgą laiką, pastebima, kad verslo įsigijimo metu, net 80 procentų opcionų sandorių yra nutraukiami naujo verslo įgijėjo<sup>210</sup>. Nepaisant to, jog egzistuoja rizika, kad naujasis akcijų savininkas nutrauks opcionų sutartis, tačiau akcijų pardavimo atveju darbuotojas bent jau turi šansą realizuoti opcionus, o jei ir opcionų sutartis būtų nutraukiama– gali gintis

---

<sup>207</sup> Employee Stock Options. The legal and administrative environment for Employee Stock Options in the EU [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/2150/attachments/1/translations/en/renditions/pdf>>.

<sup>208</sup> *Ibid.*

<sup>209</sup> TIAŽKIJUS, V. *Darbo teisė: teorija ir praktika*. Vilnius: Justitia, 2005, p. 491.

<sup>210</sup> Pavyzdžiui, kuomet „Microsoft“ įsigijo „Skype“, darbuotojai negalėjo pasilikti ir subrendusios opcionų dalies. Plačiau žr.: BABENKO, I., DU, F., TSERLUKEVICH, Y. Will I get paid? Employee Stock Options and Mergers & Acquisitions. Arizona State University. 2016, [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 13 d.] Prieiga per internetą: <[https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=2749045](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2749045)>, p. 1.

civilinės teisės suteikiamomis priemonėmis. Be to, dažnai ir pačios opcionų sutartys gali būti tokios, kurios numatytų atvejus opciono realizavimui verslo pardavimo akcijų būdu atveju.

Kiek su kitomis problemomis susiduriama įmonės pirkimo-pardavimo metu. Galima būtų grįžti prie jau aptarto pavyzdžio. Jeigu verslo pardavimo sandoris įvyktų opcionų išlaikymo laikotarpiui nepasibaigus, kokia situacija susiklostytų opciono gavėjo atžvilgiu? Galimi du variantai: pirma, kaip jau darbe buvo aptarta, remiantis Darbo kodeksu, kai verslas yra perduodamas kaip turtinis kompleksas, visi darbuotojai pereina kartu su tuo verslu<sup>211</sup>. Taigi, jeigu darbuotojai, kurie perėjo dirbi naujam darbdaviui (verslo pirkėjui), neišdirbo reikiamo laikotarpį, o verslas perduodamas nepasibaigus opcionų išlaikymo periodui – darbuotojai prarastų teises realizuoti opcioną. Antra, galima situacija, kada verslas kaip turtinis kompleksas perleidžiamas ne visas, o tik esminė jo dalis. Tokiu atveju egzistuojanti situacija, kai opciono gavėjas lieka dirbti toje pačioje bendrovėje. Tokiu atveju, perleidus verslą, į bendrovę atkeliautų piniginės lėšos, kurios vėliau galėtų būti atiduotos akcininkams per išmokėtus dividendus. Tačiau pats verslas, be savo esminės dalies, nebebūtų toks objektas, dėl kurio opciono gavėjas – darbuotojas – norėtų įsigyti įmonės akcijas pagal savo turimą opcioną. Tokiu atveju, opcionų gavėjas ne tik kad nebeturėtų tikslo, o tam tikrais atvejais net ir pačios teisės (pavyzdžiui, jeigu opcionas būtų siejamas su tam tikro rezultato pasiekimu, kurio pasiekimas taptų neįmanomas perleidus dalį) realizuoti opciono. Apskritai, darbuotojas nebektų savo motyvavimo priemonės.

Remiantis tuo, galima būtų daryti išvadą, jog opcionų klausimas optimaliau sprendžiamas tuomet, kai verslas perleidžiamas akcijų sandorio būdu, kadangi turto sandorio metu nesubrendę opcionai iš esmės tampa neberealizuotini. Nors Lietuvoje opcionai vis dar nėra smarkiai paplitę, tačiau akivaizdu, jog ateityje ši skatinamoji priemonė smarkiai populiarės. Todėl akivaizdu, jog tik laiko klausimas, kada opcionai Lietuvoje bus standartinė praktika. Tačiau reglamentavimas įmonės pirkimo-pardavimo aspektu, kaip jau aptarta, tam dar nėra pritaikytas. Galima būtų atkreipti dėmesį kaip panaši situacija yra sprendžiama JAV – pavyzdžiui, praktikoje, reorganizacijos metu, jeigu dalis opcionų nėra subrendę, išlaikymo periodas yra „akceleruojamas“ ir opcionų gavėjas gali realizuoti savo opcionus<sup>212</sup>. Taip pat praktikoje dažnai sutinkamas darbuotojų akcijų nuosavybės planas (angl. *ESOP*), tokiu atveju darbuotojai paskiria savo

---

<sup>211</sup> Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Teisės aktų registras*, 2016-09-19, Nr. 23709, 51 str. 2 d.

<sup>212</sup> KRAUS, H. *Executive Stock Options and Stock Appreciation Rights*. New York: Law Journal Press, 2005, p. 8-13.

patikėtinį, kuris vykstant verslo perdavimui turto sandorio metu balsuoja prieš arba už verslo perleidimą atstovaudamas plano narius<sup>213</sup>. Atsižvelgiant į tai, autoriaus nuomone, bendrovės leidžiančios darbuotojų opcionalus turėtų apsvarstyti verslo perleidimo riziką ir sudaromose opcionalų sutartyse numatyti tam tikrus darbuotojų apsaugos mechanizmus užtikrinančius, pavyzdžiui, opcionalų „akceleraciją“. Taip pat, autoriaus nuomone, šis klausimas neturėtų būti pamirštas ir teisėje reglamentavus darbuotojų opcionalus (jeigu tai būtų įvykdyta). Kita vertus, reikia pažymėti, kad aukščiau analizuojama problematika yra grynai susijusi su darbuotojų teisių apsauga. Žvelgiant grynai iš įmonės kaip verslo pirkėjo pusės, kuris būtų suinteresuotas išvengti opcionalų realizavimo, netgi įmonės pirkimo-pardavimo institutas, remiantis dabartiniu reglamentavimu, būtų patraukliausias verslo įgijimo būdas, kadangi, kaip jau buvo išanalizuota, perleidus verslą turto sandorio būdu darbuotojams išdalinti opcionalai nepereitų.

### 3.2.3. Kiti lyginamieji aspektai

Aptariamai verslo perleidimo būdai skiriasi ir kitais aspektais. Kaip ir buvo nurodyta darbo pradžioje, akcijų pirkimas-pardavimas – tai daug labiau paplitęs verslo perleidimo būdas. Tokią situaciją, žinoma, kaip nurodo teisinė doktrina, lėmė kiti akcijų sandorio privalumai: paprastesnės procedūros, mažesnės išlaidos, teisių gynimo būdai ir kreditorių apsauga<sup>214</sup>. Todėl, norint atskleisti įmonės pirkimo-pardavimo reglamentavimo problematiką ir pateikti esmines išvadas reiktų apžvelgti ir į kitus šių institutų skirtumus. Žinoma, pateikti visus skirtumus būtų netikslinga, nes visgi tai skirtingi sandoriai, tačiau, apžvelgti tam tikrus esminius skirtumus dėl kurių akcijų pirkimas-pardavimas yra populiariesnis verslo perdavimo būdas bei nustatyti kada įmonės pirkimas-pardavimas yra naudingesnis pirkėjui, autoriaus nuomone, būtų pravartu.

*Kreditorių apsauga.* Įmonės pirkimo-pardavimo instituto kreditorių teisės apsauga aptarta ankstesnėse darbo dalyse. Akivaizdu, jog tai ganėtinai komplikotas mechanizmas. Aspektas, kuris labiausiai apsunkina procedūrą, tai pranešimas kreditoriams. Procedūros metu turi būti

---

<sup>213</sup> HART, M. ESOPS in corporate acquisitions: what every buyer should know about the target company's, 2001 [interaktyvus]. [žiūrėta: 2020 m. vasario 23 d.]. Prieiga per internetą <<http://www.klgates.com/files/Publication/ac49d763-19c6-4003-ac25-b0fa9a5bf156/Preview/PublicationAttachment/0ec62685-573f-41be-830b-bcd759eaf503/ESOP.pdf>>.

<sup>214</sup> BITĖ, V. *Uždarosios bendrovės akcijų perdavimas, kaip verslo perleidimo būdas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009, p. 39; GRUODIS, P. *The Mergers & Acquisitions Review. Third edition*. Law Business Research, 2007, p. 345.

ruošiami pranešimai kreditoriui, o kreditoriai turi teikti informaciją apie reikalavimo dydžius ir pobūdžius, bei dar daugiau į mechanizmą yra įterpiamas trečiasis asmuo, kuriam yra pavedama atsiskaityti su kreditoriais ir parengti atsiskaitymo aktą<sup>215</sup>. Apskritai, pranešimo kreditoriams pareiga, autoriaus nuomone, yra nepagrįstai perkeliama pirkėjui, kuris iš esmės yra įpareigojamas susisiekti su įmonės, kurios dar neįsigijo, kreditoriais, ir juos informuoti. Be to, atsižvelgiant į tai, jog kiekvienam nurodytam veiksmui atlikti yra taikomas 20 dienų terminas<sup>216</sup>, tai ganėtinai ištempia laiko skalę, t. y. verslo įsigijimo procesui pridedamas papildomas bent 20 dienų laikotarpis. Šis terminas gali būti ir dar ilgesnis, kadangi tai priklauso nuo to ar kreditoriai sutinka su skolų perkėlimu, atsiskaitymo tvarka ir skolų dydžiu<sup>217</sup>. Šis perleidimo būdas yra ganėtinai brangus, todėl labiau tinka perleidžiant vidutinį ar stambų verslą<sup>218</sup>.

Perleidžiant verslą kitu būdu – akcijų pirkimu-pardavimu – situacija kreditorių apsaugos atžvilgiu visiškai kitokia. Kadangi tokio sandorio objektas yra įmonės akcijos, todėl naujas verslo savininkas bus atsakingas dėl atsiskaitymo su kreditoriais. Kitaip tariant, kreditorių teisės niekaip nėra apsaugotos, todėl nėra ir pareigos akcijų pirkėjui informuoti kreditorius<sup>219</sup>. Atsižvelgiant į šiuos aspektus, pastarasis verslo perleidimo būdas yra daug paprastesnis pirkėjui. Todėl, jeigu pirkėjas neturi papildomų lėšų ar laiko, akivaizdu, jog būtų pasirenkamas akcijų pirkimas-pardavimas. Atitinkamai, kyla klausimas kaip įmonės pirkimo-pardavimo institutą padaryti patrauklesnį sandorio šalims. Dr. Jakutyte-Sungailienė iškelė hipotezę, jog šis institutas būtų daug patrauklesnis naudojant reorganizacijos metu taikoma kreditorių apsaugos mechanizmą<sup>220</sup>. Tokia mintį kelia ir teoretikai V. Kiršienė bei K. Kerutis<sup>221</sup>. Vertėtų išanalizuoti tokį požiūrį. Remiantis Civilinio kodekso 2.101 straipsniu, reorganizuojamo juridinio asmens kreditorius turi teisę reikalauti nutraukti ar įvykdyti prieš terminą prievolę, taip pat atlyginti nuostolius, jei tai numatyta sandoryje ar yra pagrindas manyti, kad prievolės įvykdymas dėl reorganizavimo pasunkės, ir kreditoriui pareikalavus juridinis asmuo nesuteikė papildomo prievolių įvykdymo užtikrinimo. Taikant tokias nuostatas naujas verslo valdytojas turėtų atsilyginti su kreditoriais tik tais atvejais,

---

<sup>215</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 6.405 str.

<sup>216</sup> *Ibid.*

<sup>217</sup> KIRŠIENĖ, J., KERUTIS, K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktiko lyginamoji analizė. *Jurisprudencija*, 2006, 3(81), p. 28.

<sup>218</sup> JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, p. 107.

<sup>219</sup> KIRŠIENĖ, J., KERUTIS, K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktiko lyginamoji analizė. *Jurisprudencija*, 2006, 3(81), p. 28.

<sup>220</sup> *Ibid.*

<sup>221</sup> *Ibid.*



kai tai nurodyta sutartyje arba jei toks verslo perdavimas apsunkins prievolę. Akivaizdu, jog perkant verslą dažnai neapsimoka atsiskaityti su kreditoriais prieš termino suėjimą, tai leidžia išlaikyti geresnį apyvartinio kapitalo lygį, turėti didesnę piniginių likučių investicijoms atlikti. Todėl, autoriaus nuomone, toks kreditorių apsaugos reglamentavimas, iš tiesų, būtų kur kas patrauklesnis pirkėjui bei skatintų civilinę apyvartą kartu užtikrindamas platesnį įmonės pirkimo-pardavimo instituto taikymą.

*Licencijos.* Remiantis Civiliniu kodeksu, įmonės pirkimo-pardavimo metu, pardavėjo teisės, kurias jis įgijo pagal leidimus (licencijas), perduodamos pirkėjui tik tuo atveju, jeigu tokio pardavimo galimybė numatyta įstatymuose ar leidime (licencijoje)<sup>222</sup>. Toks įstatyminis reglamentavimas reiškia, jog turto sandoris yra netikslingas verslo perdavimo būdas, kai verslas yra ganėtinai priklausomas, „jautrus“ licencijų išdavimui. Pavyzdžiui, viena didžiausių Lietuvoje mažmeninės prekybos alkoholiu užsiimanti įmonė yra UAB „Gelsva“, kuri valdo „Vynotekos“ prekės ženklu pažymėtas parduotuves<sup>223</sup>. Įmonei yra suteikta licencija prekiauti alkoholiu „Vynotekos“ parduotuvėse<sup>224</sup>. Todėl verslo sandoris, kurio metu būtų norima parduoti „Vynotekos“ verslą kaip turtinį kompleksą (pažymėtina, jog neegzistuoja atskira akcinė bendrovė valdanti „Vynoteką“, todėl ir „Vynotekos“ akcijų pirkimas-pardavimas būtų komplikuoatas) būtų netikslingas, nes licencijos perduoti nebūtų galima, o šis verslas be licencijos negalėtų egzistuoti. Toks pavyzdys iliustruoja, jog akcijų pirkimas-pardavimas yra kur kas pranašesnis verslo perdavimo būdas sektoriuje, kuris išimtinai veikia licencijų pagrindu, kurių dažnai perduoti negalima (alkoholio, tabako ir t.t. prekyba).

*Įmonės trūkumai.* Įmonės trūkumų samprata įstatymuose nėra pateikta. Civiliniame kodekse nurodyta, kad pirkėjui perduota įmonė, turi atitikti sutartyje aptartą kokybę ir kitokius reikalavimus<sup>225</sup>. Tačiau plačiau apie tai, kas turėtų būti laikoma įmonės trūkumais labiau atskleista teisinėje doktrinoje. Egzistuoja teisiniai ir objektiniai trūkumai. Apibūdindamas teisinius trūkumus dr. Virginijus Bitė nurodo, jog „*pardavėjas privalo perduoti pirkėjui įmonę laisvą nuo trečiųjų asmenų teisių ir garantuoti įmonės nuosavybės teisę (LR CK 6.231 str.), o įmonės atžvilgiu*

<sup>222</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 6.402 str. 3 d.

<sup>223</sup> RUTKAUSKAITĖ, R. Gelsva į gamybą investavo 0.5 mln eur. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 12 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.vz.lt/pramone/2019/04/26/gelsva-i-rc-cola-gamyba-investavo-05-mln-eur>>.

<sup>224</sup> Pavyzdžiui, žr. Pasvalio rajono savivaldybės rajono direktoriaus įsakymas dėl UAB „Gelsva“ licencijos verstitis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 12 d.] Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1af17ac093f311e9aab6d8dd69c6da66?jfwid=-irouk52n0>>.

<sup>225</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 6.407 str.

egzistuojantys trečiųjų asmenų reikalavimai ar pretenzijos, kurie nežinomi pirkėjui, laikomi teisiniais įmonės trūkumais”<sup>226</sup>. Objektinis trūkumas suprantamas kaip nukrypimas nuo įmonės būklės, kuri buvo aptarta sutartyje tarp pirkėjo ir pardavėjo ir toks nukrypis reiškia ekonominės vertės sumažėjimą<sup>227</sup>. Civiliniame kodekse įtvirtinta teisė pirkėjui, kai perduodama įmonė yra su trūkumais, gintis bendraisiais pirkimo-pardavimo pagrindais<sup>228</sup>. Taip CK nurodo, jog jei dėl trūkumų įmonės neįmanoma panaudoti sutartyje nurodytam tikslui ir jų neįmanoma pašalinti arba pardavėjas jų nepašalina per nustatytus terminus, pirkėjas turi teisę teismo tvarka reikalauti nutraukti arba pakeisti sutartį ir atlyginti nuostolius<sup>229</sup>. Toks gynybos būdas įtvirtintas įmonės pirkimo-pardavimo metu. Kyla klausimas ar panašūs gynybos būdai egzistuoja ir akcijų sandorio metu. Pabrėžtina, jog tokia gynyba Lietuvos teisiniame reglamentavime nėra nurodyta. Tačiau teisės teoretikai nurodo, jog tokia gynyba dėl daikto trūkumo turėtų būti taikoma. Dr. J. Kiršienė ir K. Kerutis nurodo, jog jei akcijų sandoris yra prilyginimas įmonės pirkimui, pirkėjas turėtų turėti teisę reikšti pretenziją dėl daikto trūkumų<sup>230</sup>. Panašios pozicijos laikosi ir V. Bitė, kuris nurodo, jog Lietuvos teismai turėtų pripažinti įstatyminio daikto (įmonės) trūkumų normų taikymo galimybę akcijų sandorio metu<sup>231</sup>. Autoriaus nuomone, problema dalinai sprendžiama bendrovės būklės patikrinimo metu (angl. *due diligence*). Verslo perdavimo metu pirkėjas atlieka įvairius perkamo verslo patikrinimus, tačiau įsigyjant stambesnius verslus dažniausia bus atliekamas finansinis ir teisinis įmonės patikrinimas. Pastarasis yra ypač svarbus procesas, kurio metu pirkėjas gali susipažinti ir išanalizuoti teisinę riziką, kurias teks prisiimti įsigijus verslą. Šis ikisutartinis procesas labiau aktualus akcijų sandoriuose ir jo metu visapusiškai patikrinama numatomo įsigyti objekto būklė<sup>232</sup>. Visgi, natūralu, jog profesionalus patikrinimas vyksta nevisais atvejais, todėl dažnai verslas perduodamas ir su trūkumais. Todėl tenka pripažinti, jog tokiu atžvilgiu pirkėjui naudingesnis yra įmonės pirkimo-pardavimo institutas, kuris įtvirtina teisinę gynybą.

---

<sup>226</sup> BITĖ, V. *Uždarosios bendrovės akcijų perdavimas, kaip verslo perleidimo būdas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009, p. 139.

<sup>227</sup> JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, p. 116.

<sup>228</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*, 2000/09-06, Nr. 74-2262, 6.408 str.

<sup>229</sup> *Ibid.*, 6.408 str.

<sup>230</sup> KIRŠIENĖ, J., KERUTIS, K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktiko lyginamoji analizė. *Jurisprudencija*, 2006, 3(81), p. 29.

<sup>231</sup> BITĖ, V. *Uždarosios bendrovės akcijų perdavimas, kaip verslo perleidimo būdas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009, p. 145.

<sup>232</sup> *Ibid.*, p. 73

## IŠVADOS

1. Įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi pirkėjui (juridiniam asmeniui arba fiziniam atitinkančiam specialius reikalavimus) yra perleidžiama įmonė kaip turtinis kompleksas, kurią sudaro materialių (įmonei nuosavybės teise priklausančių daiktų) ir nematerialių (su tokiais daiktais bei įmonės vykdoma komercine veikla susijusių turtinių ir neturtinių teisių bei įsipareigojimų ir tokių specifinių elementų kaip komercinės žinios, prestižas, darbuotojai) elementų visuma. Atsižvelgiant į tai, Civiliniame kodekse įtvirtinta įmonės kaip nekilnojamo daikto kategorija yra ribojanti civilinę apyvartą kaip nepritaikyta šiuolaikiniams santykiams, kurių atžvilgiu vis didesnę reikšmę įgyja nematerialūs įmonės elementai.
2. Nei įstatymai nei teismų praktika neįtvirtina esminės verslo dalies sudėties, kurią perleidžiant turėtų būti taikomas įmonės pirkimo-pardavimo sutarties institutas. Įtvirtintas teisinis reglamentavimas iškelia klausimą dėl galimybės įmonės turtą ar jo esminę dalį perleisti atskirais sandoriais (angl. *piece-by-piece asset transfer*), kuris taikomas ir pripažįstamas kitose jurisdikcijoje kaip verslo įsigijimo būdas. Darbe atlikta analizė parodė, jog šie du institutai gali koegzistuoti ir šalys neturėtų būti įpareigos, perleidžiant verslą turto sandorio būdu, būtinai naudotis įmonės pirkimo-pardavimo sutarties institutu.
3. Lietuvoje įmonės pirkimo-pardavimo sutarties institutas taptų patrauklesnis ir akyviau naudojamas kaip verslo perdavimo būdas, jeigu būtų atsisakoma notarinės formos bei esminės verslo dalies perdavimo reikalavimų, kaip kad yra būdinga Rusijos teisei. Taip pat atsižvelgiant į Vokietijos teisę, turtinio komplekso atspindėjimo balanse kaip sutarties priedo reikalavimo panaikinimas palengvintų šio instituto taikymą praktikoje.
4. Įmonės pirkimo-pardavimo institutas neužtikrina įmonės akcininkų interesų apsaugos – perleidimas gali būti atliekamas be akcininkų žinios arba patvirtintas daugumą atstovaujančių valdymo organų. Atlikta analizė parodė, kad galėtų būti įtvirtinti akcininkų apsaugą užtikrinantys mechanizmai, kaip pavyzdžiui, kad perleidžiant turtą apie tai turėtų būti pranešta visiems akcininkams ir tokie akcininkai turėtų pirmenybę įsigyti perleidžiamą verslą bei galėtų būti reglamentuota, kad perleidžiant įmonę kaip turtinį kompleksą yra būtinas kvalifikuotos akcininkų daugumos pritarimas.
5. Įmonės pirkimo-pardavimo metu egzistuojantis kreditorių teisių apsaugos mechanizmas nepagrįstai apsunkina pirkėją, sukurdamas jam papildomas pareigas, bei dažnu atveju iš tiesų

neužtikrina kreditorių teisių apsaugos. Procesas taptų patrauklesnis taikant reorganizacijos metu įtvirtintą kreditorių teisių apsaugos mechanizmą. Taip pat, įmonės pirkimas-pardavimas, skirtingai nei akcijų pirkimas-pardavimas, yra netikslingas verslo perdavimo būdas, pavyzdžiui, kai verslas yra priklausomas nuo licencijų išdavimo, ar kai pirkėjas yra fizinis asmuo.

6. Analizė taip pat atskleidė, kad įmonės pirkimo-pardavimo institutą naudoti būtų tikslinga tuo atveju, jeigu pirkėjas yra nesuinteresuotas išlaikyti įmonės darbuotojams suteiktų opcijų, tačiau tai taip pat suponuoja, kad pats institutas iš dalies neužtikrina darbuotojų teisių apsaugos.

## ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

### Teisės norminiai aktai:

#### *Lietuvos teisės aktai*

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
2. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Teisės aktų registras*, 2016, Nr. 23709.
3. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914;
4. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 17-626.
5. Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 52-1672.
6. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Teisės aktų registras*, 2019, Nr. 10324.
7. Lietuvos Respublikos įmonių įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1990, Nr. 14-395.
8. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 73-3085.
9. Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 44-1073.
10. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2013 m. birželio 25 d. įsakymas Nr. VA-36 „Dėl Fizinių asmenų įregistravimo į Mokesčių mokėtojų registrą/išregistravimo iš Mokesčių mokėtojų registro taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2013, Nr. 67-3390.
11. Pasvalio rajono savivaldybės rajono direktoriaus įsakymas dėl UAB „Gelsva“ licencijos verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais, 2019-06-21, DV-369.

#### *Užsienio valstybių teisės aktai:*

12. Bürgerliches Gesetzbuch, vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738) [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 19 d.] prieiga per internetą: <<https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html>>.

13. Российская Федерация Гражданский кодекс Российской Федерации [interaktyvus, žiūrėta 2020-03-14]. Prieiga per internetą: <<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102039276>>.

#### *Europos Sąjungos teisės aktai:*

14. 2001 m. kovo 12 d. Europos Sąjungos Tarybos direktyva, iš dalies pakeičianti Direktyvą 77/187/EEB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo ar verslo dalių perdavimo, derinimo 98/50/EEB. OL L 82, 2001 3 22.

#### **Specialioji literatūra:**

15. ABRAMAVIČIUS, A., MIKELĖNAS. V. *Vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 1999.

16. BALDA, V. *Transaktionen Erfolgreich Managen: Ein M&A-Handbuch für die Praxis*. Munchen: Franz Vahlne, 2011.

17. BARANAUSKAS, E. *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Lietuvos teisės universitetas, 2004.

18. BEINERT, D. *Corporate Acquisitions and Mergers in Germany*. London: Kluwer Law International, 1997.

19. BURGIENĖ, D. *A Practitioner's Guide to Takeovers and Mergers in the European Union. Fifth Edition*. Surrey: City & Financial Publishing, 2008.

20. CAMPBELL, D. *Mergers and Acquisitions in Europe: Selected Issues and Jurisdictions: The Comparative Law Yearbook of International Business*. Kluwer Law International, 2011.

21. DAUCHY, C. E., BAGLEY, C. E. *The Entrepreneur's Guide to Business Law*. Mason: South-Western, 2014.

22. DONSTROV, A., ANICHKIN, A., SYRBE, T. *Russian Business Law: The Current Issues*. Wolters Kluwer, 2009.

23. JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Turto samprata Lietuvos civilinėje teisėje*. Socialinių mokslų studijos 3(3), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009.

24. KIRCHNER, J., MORGENROTH S., MARSHALL, T. *Transfer of Business and Acquired Employee Rights: A Practical Guide for Europe and Across the Globe*. Berlin: Springer, 2016.
25. KRAUS, H. *Executive Stock Options and Stock Appreciation Rights*. New York: Law Journal Press, 2005.
26. MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002.
27. MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001.
28. PFEIFFER, G., TIMMERBEIL, S., JOHANNESDOTTER, F. *International Asset Transfer. An Overview of the Main Jurisdictions*. Berlin: De Gruyter Recht, 2010.
29. REED, S. F., LAJOUX, A. R., NESVOLD, H. P. *The Art of M&A*. New York: McGraw-Hill, 2007.
30. ROBINSON, R. *The Mergers & Acquisitions Review. Third edition*. Law Business Research, 2007.
31. SCHALAST, C., RAETTIGP, L. *Grundlagen des M&A-Geschäftes. Strategie - Recht - Steuern*. Springer, 2019.
32. STANISLOVAITIS, R. *Komercinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2005.
33. TIAŽKIJUS V. *Darbo teisė: teorija ir praktika*. Vilnius: Justitia, 2005.
34. THOMPSON, R. *Sinclair on Warranties and Indemnities on Share and Asset Sales*. Sixth Edition. London: Sweet & Maxwell, 2005.
35. VITKEVIČIUS, P. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. I tomas*. Lietuvos teisės universitetas, 2004.
36. VOITISHKIN, S., NOSOV, S. *Acquiring Companies and Businesses in Europe. 4th edition*. Baker & McKenzie, 2002.
37. BITĖ, V. *Uždarosios bendrovės akcijų perdavimas, kaip verslo perleidimo būdas*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009.
38. ČIOČYS, R. *Bendrovių valdymo reglamentavimo Lietuvoje problemos*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01s). Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2013.
39. JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010.

40. BITĖ, V. Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnozavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei, *Jurisprudencija*, 2010, 2(120).
41. BITĖ, V., KIRŠIENĖ, J. Akcininkų išankstinio atsisakymo pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas teisinis vertinimas. *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 5(107).
42. FEDOSIUK, O. Nuosavybė ir turtas civiliniame ir baudžiamajame kodeksuose. *Jurisprudencija*, 2002, Nr. 28(20).
43. HART, O. An Economist's Perspective on the Theory of the Firm. *Columbia Law Review*. Vol. 89, No. 7, 1989.
44. JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, A. Proprietary complexes: theoretical aspects. *Jurisprudencija*, 2013, Nr. 20(2).
45. JENSEN, C. M, MECLING, H. W. Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 1976.
46. KIRŠIENĖ, J., KERUTIS, K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktiko lyginamoji analizė. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 3(81).
47. LAURAITYTĖ, E. Sutartinės bendrovės teorijos susiformavimas ir sutartinė bendrovės prigimtis. *Teisė*, 2014, Nr. 90.
48. RIMAS, J. Akcijų opcionai kaip privataus kapitalo investuotojo ir bendrovės vadovų interesų derinimo priemonė. *Teisė*, 2009, t. 73.
49. PAKALNIŠKIS, V. Daiktai civilinių teisių objektų sistemoje. *Jurisprudencija*, 2005, Nr. (71) 63.
50. TIKNIŪTĖ, A. Juridinio asmens doktrina: šiuolaikinės tendencijos. *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 2(104).
51. ULEN, T. S. The Coasean Firm in Law and Economics. *The Journal of Corporation Law*, Nr. 2, 1993.
52. АРТАБАЕВА Л.С., Цена Как Существенное Условие Договора Продажи Предприятия, *Бизнес В Законе*, 2007.
53. МАНСУРОВА, Г. И., МАНСУРОВ, П. М. Варианты Купли-Продажи Бизнеса. *Анализ финансово-хозяйственной деятельности*, 2012, 4 (259).
54. ГАЙБАТОВА, К. Д., ДЖАБРАИЛОВА, Н. Д. Продажа Предприятия: Правовой И Бухгалтерский Аспект, *Правовое Регулирование*, Nr. 44, 2011.



55. BABENKO, I., DU, F., TSERLUKEVICH, Y. Will I get paid? Employee Stock Options and Mergers & Acquisitions. Arizona State University. 2016, p. 1. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. kovo 13 d.] Prieiga per internetą: <[https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=2749045](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2749045)>.
56. BEBR, G. The Concept of Enterprise under European Communities: Legal Effect of Partial Integration, 1961 [interaktyvus, žiūrėta: 2020 m. vasario 23 d.]. Prieiga per internetą <<http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2886&context=lcp>>.
57. BIONDI, Y. The Governance and Disclosure of the Firm as Enterprise Entity [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. vasario 23 d.] prieiga per internetą: <[https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=2231340](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2231340)>.
58. HART, M. ESOPS in Corporate Acquisitions: What Every Buyer Should Know About the Target Company's, 2001 [interaktyvus]. [žiūrėta: 2020 m. vasario 23 d.]. Prieiga per internetą <<http://www.klgates.com/files/Publication/ac49d763-19c6-4003-ac25-b0fa9a5bf156/Preview/PublicationAttachment/0ec62685-573f-41be-830b-bcd759eaf503/ESOP.pdf>>.
59. NEUBAUER J., SCHÖNHAUS, M., LOVELLS, H. Private mergers and acquisitions in Germany: overview, 2016 [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. kovo 7 d.] prieiga per internetą: <[https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-628-0847?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true#co\\_anchor\\_a482172](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-628-0847?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true#co_anchor_a482172)>.
60. MIROSHNIKOVA, M., *et. al.* Private Mergers and Acquisitions in the Russian Federation: Overview 2017. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. vasario 25 d.] prieiga per internetą: <[https://content.next.westlaw.com/Document/I94f26fd3749211e38578f7ccc38dcbee/View/FullText.html?contextData=\(sc.Default\)&transitionType=Default&firstPage=true&bhcp=>](https://content.next.westlaw.com/Document/I94f26fd3749211e38578f7ccc38dcbee/View/FullText.html?contextData=(sc.Default)&transitionType=Default&firstPage=true&bhcp=>)>.

### **Teismų praktika:**

61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje AB „Išlaužo žuvis“ v. G. S., R. G., Lietuvos Respublika, atstovaujama Teisingumo ministerijos, antstolė Vilma Kazlauskienė, VĮ Registrų centras, Nr. 3K-3-65/2009.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Medelio įmonė „Mejota“ v. antstolis Romualdas Aleksandras Genutis ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyrius, Nr. 3K-3-69/2014.

63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje „Aksa“, „Aksa NT“ v. uždaroji akcinė bendrovė „Sprendimų medis“, uždaroji akcinė bendrovė „Vespila“, uždaroji akcinė bendrovė „Energinės statybos projektai“, Nr. e3K-3-287-690/2018.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje A.B. v. R.B., M.J. ir UAB „Aderas“, Nr. 3K-3-472-313/2018.
65. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2008 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Katranga“ v. UAB „KRS“, Nr. 2A-362/2008.
66. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2019 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje A. B. v. R. B., Nr. e2A-518-302/2019.
67. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2018 m. rugsėjo 3 d. nutartis civilinėje byloje E. J. v. UAB „EM Invest“, Nr. e2A-832-340/2018.

#### **Kiti šaltiniai:**

68. Advokatų kontoros Ellex Valiūnas pateikiama verslo sandorių rinkos apžvalga [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.ellex.lt/uploads/files/dir426/dir21/dir1/2\\_0.php?fbclid=IwAR2fHOE8OokoFjwN11bCYoYCOwpqrAjQo9OMDsDuf9TK8J6kjHBHkX\\_jT-o](http://www.ellex.lt/uploads/files/dir426/dir21/dir1/2_0.php?fbclid=IwAR2fHOE8OokoFjwN11bCYoYCOwpqrAjQo9OMDsDuf9TK8J6kjHBHkX_jT-o)>.
69. Baltic News Service. Eksmos grupės pelnas augo 8%, iki 3.1 mln. EUR [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 12 d.] Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/technologijos-mokslas/technologijos/2018/08/25/eksmos-grupes-pelnas-panai-augo-8-iki-31-mln-eur>.
70. Baltic News Service. 161 mln. eurų per mažai? Ž. Marcinkevičius iš N. Numavičiaus reikalauja žalos atlyginimo [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 12 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/finansai/161-mln-per-mazai-z-marcinkevicius-is-n-numaviciaus-reikalauja-zalos-atlyginimo-662-1118638>>.
71. ČIULADIENĖ, G. Opcionai Lietuvoje: praktika ar tik teorija [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 13 d.] Prieiga per internetą: <<https://trinitis.lt/2019/09/27/opcionai-lietuvoje-praktika-artik-teorija/>>.
72. EBPO Bendrovių valdysenos principai [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.oecd.org/daf/ca/Corporate-Governance-Principles-ENG.pdf>>.

73. Employee Stock Options. The legal and administrative environment for Employee Stock Options in the EU [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/2150/attachments/1/translations/en/renditions/pdf>>.
74. Finansų analitikų asociacijos pateikiama informacija [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://drive.google.com/file/d/1fb2SQWCcecCSgUI9zVJAXhqaNNgODXVy/view>>.
75. Kesko OYJ metinė finansinė ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <[https://www.kesko.fi/globalassets/pdf-tiedostot/kesko\\_vsk\\_2018\\_en-1.pdf](https://www.kesko.fi/globalassets/pdf-tiedostot/kesko_vsk_2018_en-1.pdf)>
76. Laisvoji enciklopedija Vikipedija [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 12 d.]. Prieiga per internetą: <[https://en.wikipedia.org/wiki/Avia\\_Solutions\\_Group](https://en.wikipedia.org/wiki/Avia_Solutions_Group)>.
77. LUKAITYTĖ-VNARAUSKIENĖ, R. L. Lubienė susitaikė su dalimi akcininkų. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 12 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/advokatas-l-lubiene-susitaike-su-dalimi-akcininku.d?id=65998446>>.
78. RUTKAUSKAITĖ, R. Gelsva į gamybą investavo 0.5 mln eur. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 12 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.vz.lt/pramone/2019/04/26/gelsva-i-rc-cola-gamyba-investavo-05-mln-eur>>.

## SANTRAUKA

Lietuvos teisinis reglamentavimas įtvirtina atskirą pirkimo-pardavimo sutarčių rūšį – įmonės pirkimą-pardavimą. Šis institutas, kaip verslo perleidimo būdas praktikoje sutinkamas retai, o ir pačio sandorio ypatumai kelia probleminių aspektų. Šiame darbe analizuojami nurodyto verslo perdavimo ypatumai bei atskleidžiama problematika. Pirmiausia, darbo metu tirama įmonės teisinė ir ekonominė koncepcija. Atlikta sisteminė analizė parodo, jog sandorio objektas yra įmonė kaip turtinis kompleksas ir pirkimo-pardavimo metu pardavėjas perleidžia tiek materialius tiek ir nematerialius jos elementus. Tačiau, tai lyg prieštarauja Lietuvos Respublikos civiliniam kodeksui, kuriame įmonė yra įtvirtinta kaip nekilnojamas daiktas. Antroje darbo dalyje yra tiriami turto sandorio atskirai perleidžiant įmonės turtą (angl. *piece-by-piece asset transfer*) ir įmonės pirkimo-pardavimo bruožai, jų koegzistavimo problematika. Taip pat, atliekama lyginamoji analizė su Rusijos bei Vokietijos teise. Tokia analizė leidžia daryti išvadas, jog įmonės pirkimas-pardavimas taptų plačiau naudojamu verslo perdavimo būdu atsisakius perteklinio reikalavimo dėl notarinės formos, esminės verslo dalies perdavimo taikymo bei neįpareigojant pardavėjo atskiro turtinio komplekso atspindėti įmonės balanse. Darbe taip pat atliekama sisteminė analizė su dažniausiai praktikoje sutinkamu verslo perleidimo būdu – akcijų pirkimu-pardavimu. Analizė atskleidžia, jog akcijų pirkimas-pardavimas yra dažniau naudojamas verslo perdavimo būdas ir viena iš pagrindinių to priežasčių – paprastesnis kreditorių teisių apsaugos mechanizmas. Taip pat išvelgiama įmonės pirkimo-pardavimo instituto spraga dėl akcininkų teisių apsaugos neužtikrinimo. Analizė taip pat parodo, kad parduodant įmonę kaip turtinį kompleksą opcionų kaip skatinamosios darbuotojų priemonės egzistavimas yra apsunkintas. Darbe taip pat nurodomi sprendimo būdai pateiktai įmonės pirkimo-pardavimo problematikai.

## SUMMARY

The legal regulation of Lithuania establishes a separate type of sale-purchase agreement: sale-purchase of a company. This institute, as a way of transferring business, is rarely encountered in practice, and the characteristic of the transaction itself gives rise to problematic aspects. This work analyzes the main problematic aspects of the mentioned transfer method. First of all, the legal and economic concepts of the company are reviewed. The systematic analysis indicates that the object of transaction is the enterprise as a property complex and the seller transfers both tangible and intangible objects to the buyer. However, this to some extent is contrary to the Civil Code of the Republic of Lithuania, which establishes the company as an immovable property. The second part of the thesis examines the features of a piece-by-piece asset deal and a sale-purchase of enterprise as well as the problems of coexistence of these institutes. Also, comparative analysis with Russia and Germany laws are carried out. Such analysis leads to the conclusion that the sale-purchase of a company would become more widely used by relinquishing the excess requirement of notarial form, the possibility of transfer of a substantial part of the business and by not obliging the seller to disclose the separate asset complexes in the balance sheet. The work also carries out a systematic analysis of the most common business transfer method – share deal. The analysis reveals that the share deal is a more common method of transferring business, and one of the main reasons is the lighter mechanism of creditors protection. What is more, the analysis shows that the sale of the company creates a loophole in which, unlike during the share deal, the shareholders' rights are not fully protected. The analysis also shows that the sale of company as a property complex makes the existence of stock options as an incentive tool for employees difficult. The paper also provides the solutions to the given problems.